

**Odgovornost
komunistov**

Komunisti smo predvsem odgovorni za celoto naše jugoslovanske socialistične skupnosti. Najsi bodo razne težave, ki so dediščina preteklosti, še tako velike, vendarle smo dosegli velikkanske uspehe in tega ne smemo pozabiti. Naše delovno ljudstvo, narodi in narodnosti v naših republikah, velika večina ljudstva verjame komunistom, nam, in zaradi tega je tudi toliko večja naša odgovornost pred vsemi našimi narodi in pred vso jugoslovansko socialistično skupnostjo.

Iz Titovega govora na seji predsedstva ZK Jugoslavije

Ni osamljen primer

Občinski sindikalni svet v Kovinu je pred kratkim zahteval od občinske skupščine naj razveljavi volitve organov upravljanja v podjetju »Usluga« v tem mestu, ker so jih izvedli na način, kakršen doslej še ni bil v navadi. Ugotovili so namreč, da je pred volitvami direktor podjetja sam sestavil listo bodočih samoupravljalcev. Seznam »svetovalecev«, ki ga je sam pripravil, je predložil kolektivu v izvolitev, ki je predlagane izvolil za organe upravljanja.

Borba — 14. XII. 1969

**Poslovnost
v Sloveniji**

Po podatkih Službe družbenega knjigovodstva centrale za SR Slovenijo je 3.372 gospodarskih organizacij od 1. januarja do 30. septembra 1969 ustvarilo celotni dohodek v znesku 52.516 milijonov dinarjev t. j. za 23 % več kot v devetmesečnem obdobju lani.

Zaradi primerjave celotnega dohodka, ki so ga dosegle gospodarske organizacije s področja SR Slovenije s celotnim dohodkom v SFRJ, je ugotoviti, da smo v Sloveniji dosegli 15,5 % celotnega jugoslovanskega dohodka, s 14,3 % vseh zaposlenih, s 15,6 % poprečnih obratnih sredstev in s 13 % poprečnih osnovnih sredstev.

Udeležba gospodarskih organizacij Slovenije na ostanku dohodka v primerjavi s SFRJ znaša 20,5 %. To pomeni, da so podjetja Slovenije namenila več sredstev za krepitev samofinanciranja, reševanju in izboljšanju lastne likvidnosti, kakor poprečno podjetja na jugoslovanskem območju, zato so tudi v manjši meri uporabljala tuje bančne kredite, ker so ob takem dosežku celotnega dohodka udeležena na kreditih za osnovna in obratna sredstva po podatkih SDK z 12,2 % od skupnih kreditov v SFRJ.

In še en podatek je važen. Izgube slovenskega gospodarstva ob 17,5 % celotnega dohodka v SFRJ znašajo 4,3 % skupnih izgub.

Ce upoštevamo, da je dohodek, ki je ostal podjetjem za osebne dohodke in kot ostanek dohodka večji za 20 % kakor je bil konec septembra 1968, in da so se sredstva za osebne dohodke povečala kar za 22 %, da je narasel ostanek dohodka, ki predstavlja v glavnem sredstva za razširitev materialne baze večji samo za 11 %, potem se ne moremo znebiti občutka, da visoki osebni dohodki in standard izpodjedajo lastno substanco delovnih organizacij.

Lojze Kersnič

**Kot pisan metulj
v steklenici**

Guverner narodne banke dr. Ivo Perišin je predvčerajšnjim na sestanku s predstavniki vseh jugoslovanskih bank dejal, da se moramo ob koncu letošnjega leta zavedati, da je naše gospodarstvo podobno pisanemu metulju z velikimi krili, ki je zašel v steklenico in si mora z velikim trudom in potrpljenjem prizadevati, da bi se iz nje izlekel. Podobno je tudi dečku — je dejal, ki je hitro odrasel, a je bil slabo hranjen in ima zaradi tega vrtoglavo ...

Delo — 14. XII. 1969

Delavci postali kmetje

Več kot 80 prebivalcev Bihaca je uvidelo, da se jim bolj izplača biti kmet kot pa delavec, zato so zamenjali svoje mesto v tovarni z njivo. Danes samo še dva prebivalca tega kraja hodita v tovarno, vsi drugi pa so postali zelo dobri kmetje.

Politika Ekspres — 13. XII. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIC

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VII
ŠTEV.: 51
24. XII. 1969

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

RESOLUCIJA V. KONGRESA ZRVS JUGOSLAVIJE

**Osnovnim organizacijam
naj bo posvečena
osnovna skrb**

V resoluciji, ki jo je sprejel V. kongres ZRVS Jugoslavije, je uvodoma rečeno, da je bila dejavnost rezervnih oficirjev in podoficirjev v obdobju od leta 1965 do 1969 intenzivna, sicer pa je za navedeno obdobje značilen tudi proces preskušanja mesta, vloge in nalog te organizacije v družbenem življenju in zlasti na področju splošne ljudske obrambe.

Kongres je ugotovil, da ima ta polmilijonska organizacija vse pogoje da se v sklopu skupnih na orov v eh d už enih, sli še krepkeje uveljavi kot aktiven družbeni dejavnik, zlasti pri nalogah splošne ljudske obrambe.

Glede na to je kongres določil tudi osnovne naloge, ki naj bi v prihodnjem obdobju tvorile vsebino dela ZRVS. Pri tem je kongres še posebno poudaril, da Zveza skupaj z drugimi družbenimi silami gradi samoupravno socialistično družbo ter čuva in brani neodvisnost, suvereniteto in teritorialno celovitost SFRJ.

ORGANIZACIJA REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN — nava-ja dalje resolucija — je delovala od svoje ustanovitve kot neločljiv del družbenih socialističnih sil države. V prihodnje se mora še izdatneje uveljavljati kot družbenopolitična in strokovna organizacija, ki si skupaj z drugimi de-

javniki naše samoupravne družbe neposredno prizadeva za uresničevanje programa Zveze komunistov in ciljev SZDL v zvezi s krepitevijo obrambne moči in nemotnega samostojnega socialističnega razvoja SFRJ. Glede na to so rezervni vojaški starešine in organizacije ZRVS dolžne aktivno sodelovati v vseh tokovih družbenega in političnega življenja v državi.

Resolucija poudarja, da se bo Zveza rezervnih vojaških starešin skupaj z družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami ter organi družbenopolitičnih skupnosti prizadevala za krepitev idejnopolitičnih osnov obrambne moči države za krepitev moralno-politične enotnosti narodov in narodnosti ter monolitnosti naše družbene skupnosti, za razvijanje jugoslovanskega socialistične patriotizma, za negovanje borbenih in revolucionarnih tradicij NOB ter razvijanje borbenega duha in zupanja v nepremagljivost ljudstva, ki je enotno in pripravljeno braniti svojo svobodo, neodvisnost in pot v socializem. Hkrati bo Zveza aktivno sodelovala v boju proti vsem pojavom nacionalizma, šovinizma in unitarizma ter vsem drugim pojavom, ki škodujejo moralno-politični čvrstini in osnovam obrambne moči SFRJ.

Nadaljevanje na 23. strani

Priznanja generalom

VRHOVNI KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA
SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE
JUGOSLAVIJE

*Drugu general-majoru
Zgoncu A. Antonu*

ODAJEM PRIZNANJE I ZAHVALNOST ZA PRE
DAN REVOLUCIONARNI RAD I USPEŠNO RU
KOVOĐENJE JEDINICAMA JUGOSLOVENSKE
NARODNE ARMIIJE

22. XII 1969.

MARSAL JUGOSLAVIJE

Za dan Jugoslovanske ljudske armade je vrhovni komandant obo-roženih sil Jugoslavije maršal Josip Broz Tito izkazal pismeno priznanje številnim osebnostim, ki so si pridobile zasluge kot vojaški voditelji. Tako so prejeli priznanje tudi slovenski generali: Peter Stante, Ferdo Setrajčič, Vlado Mišica, Jože Merlak, Tone Marinček, Jaka Avšič, Franc Rojšek, Ivan Jakič, Anton Zgonc, Bojan Polak, Josip Berkopec, Alojz Žokalj, Branko Kodrič in Karel Marčič. Priznanja jim je svečano izročil državni sekretar za narodno obrambo Nikola Ljubičić. Objavljamo faksimile priznanja za generalmajorja Antona Zgonca.

OB DNEVU JUGOSLOVANSKE ARMADE, KI JE PRAZNIK VSEH NAS, ISKRENO ČESTITAMO VSEM SVOJIM ČLANOM IN PRIPADNIKOM JLA Z ŽELJO, DA BI NAŠE VRSTE PRAV TAKO USPEŠNO IZPOLNJEVALE SVOJO OSNOVNO NALOGO — OBRAMBO DOMOVINE — KOT SO JO IZPOLNJEVALI BORCI NARODNOOSVOBODILNE VOJSKE PRED VEČ KOT ČETRT STOLETJA ...

REPUBLIŠKI ODBOR ZRVS SLOVENIJE

DRUGO ZASEDANJE ZVEZNEGA ODBORA
ZZB NOV JUGOSLAVIJE

**Na dnevnem redu precej
pomembnih vprašanj**

V mali dvorani zgodovinske stare skupščine v Beogradu je bilo 18. decembra drugo zasedanje zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV. Dnevni red je zajemal pet drugih točk, kar pomeni, da je najvišje vodstvo naše organizacije razpravljalo o celi vrsti vprašanj. Za nekoga, ki nima vsakdanjega stika z aktivisti ZZB iz drugih krajev države, pa so zanimivi vtisi o delu naših organizacij od vsepovsod.

Prva točka dnevnega reda je bila razprava o družbenopolitični dejavnosti organizacij in članov

ZZB NOV. Ze to pomeni poudarek na usmeritev ZZB v to dejavnost. Vendar še niso vsepovsod uredili temeljnih materialnih vprašanj članov in se zato še vedno morajo ubadati z njimi. To seveda zmanjšanje družbenopolitično dejavnost članstva in organizacij.

Vseopovsod tudi niso poiskali primernih oblik dela za čimvečjo dejavnost članstva. Predstavniki beograjske ZZB je na primer predlagal nekaj, kar pri nas v Sloveniji delamo s precejšnjim uspehom. Nadaljevanje na 23. strani

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Dogodki tedna

V prostorih CK ZK Hrvatske je bila 7. seja predsedstva ZKJ. Na njej so razpravljali o problemih nadaljnjega razvoja in dela ZK, o čemer sta pripravila uvodne razlage člana izvršnega biroja Mika Tripalo in Miroslav Pečurlić. Predsedstvo je tudi razpravljalo o konfliktnih situacijah v delovnih organizacijah in nalogah komunistov pri njihovem samoupravnem reševanju. Predsedstvo je obravnavalo tudi predlog odloka o kriterijih za določanje članarine, delitve članarine ter financiranju predsedstva in njegovih organov. Predsedstvo je določilo kriterije, višino članarine pa bodo določali centralni komiteji republik. Člani ZK z dohodka do 500 din naj bi plačevali največ 1 dirar članarine, člani z dohodka nad 2000 din pa najmanj 2 odstotka mesečno. Na seji je govoril tudi predsednik Tito, ki je poudaril, da smo komunisti odgovorni za vsa naša jugoslovanska socialistična skupnost. Tito je spregovoril še o reševanju problemov v podjetjih in o vlogi tiska.

V Ljubljani je bila 10. seja CK ZK Slovenije. Osrednja točka dnevnega reda je bila razprava o osnutku poročila o delu centralnega komiteja od 6. kongresa ZKS do prvega zasedanja republiške konference ZK, ki bo 8. in 9. januarja v Ljubljani. Na seji so tudi obravnavali delo organov CK in poslušali poročilo o delu sekretariata med 8. in 10. sejo ZKS.

V zvezni skupščini so trije zbori obravnavali osnutek resolucije o osnovah ekonomske politike v letu 1970. Najprej so zbor narodov, gospodarski zbor in družbenopolitični zbor poslušali poročilo podpredsednika ZIS dr. Nikole Miljanića, ki je opozoril na nekaj značilnosti predlagane politike v prihodnjem letu, in pa poročilo zveznega sekretarja za finance Janka Smoleta, ki je govoril o izvenproračunski bilanci federacije. Pričakujejo, da bo jugoslovansko gospodarstvo stopilo v leto 1970 z zmanjšano konjunkturo in precej visoko stopnjo nestabilnosti. Zaradi takšnih sprememb bo treba opraviti nekaj korenitih sprememb gospodarskih tokov, to pa je v vsakem gospodarstvu vedno najbolj zapleteno delo.

Na seji izvršnega sveta Slovenije, ki jo je vodil predsednik Stane Kavčič, so sprejeli predlog zakona o proračunu SR Slovenije za leto 1970. Predlog republiškega proračuna, ki je vključen s sprejetjo resolucije o smernicah gospodarske politike in politiki zbiranja ter uporabe sredstev za splošno potrošnjo v letu 1970, predvideva skupno s presežki iz leta 1969 dohodek v znesku 713 milijonov dinarjev, kar predstavlja napram realiziranim dohodkom v letošnjem letu povečanje za 13,7 odstotka. Brez upoštevanja presežkov iz letošnjega leta v znesku 19 milijonov dinarjev pa znaša povečanje republiškega proračuna le 10,6 odstotka.

S sejo žasnega odbora za proslavo 300-letnice zagrebske filozofske fakultete in z otvoritvijo vrste razstav, so v Zagrebu proslavili pomemben kulturni jubilej hrvaškega naroda. V okviru teh proslav so tudi predsednika Tita imenovali za častnega doktorja pravnih ved zagrebske univerze. Ob tej priložnosti je bil izročen rektorju zagrebske univerze prof. dr. Ivanu Supeku red republike z zlatim vencem.

Član ZIS in vodja naše delegacije v pogovorih z EGS Toma Granfil je ob vrnitvi iz Bruslja izjavil, da so sicer našli nekatere za Jugoslavijo ugodne rešitve, vendar pa bodo morali najti odgovore na nekatera vprašanja v naslednji etapi pogovorov. Nekateri predlogi s strani EGS so namreč za Jugoslavijo nesprejemljivi.

V Bosenski krajini, kjer že 50 dni prenašajo tegobe potresa, je gripa zahtevala tudi žrtve. V Banjaluki so umrli trije, po vaseh dva prebivalca, menijo pa, da jih je za gripo umrlo še več.

V Beogradu se je mudila francoska delegacija, ki jo je vodil državni sekretar v zunanjem ministristvu Jean de Lipkowski. Na zasedanju predstavnikov obeh držav so razpravljali o vzajemnih gospodarskih odnosih in o predlaganih ukrepih za njihovo izboljšanje. Na dnevnem redu je bila tudi industrijska kooperacija, tehnično sodelovanje in druga vprašanja.

Iz ZDA se je vrnil v Beograd šestnajstletni Dušan Vlačo, prvi Jugoslovčan s presajenim srcem. Že pred petnajstimi meseci mu je sloviti ameriški kardiolog profesor De Backey vsadil drugo srce. Vlačo bo pod nenehnim zdravniškim nadzorstvom.

V Moskvi je zasedal plenum CK KPSZ, na katerem so obravnavali osnutek načrta in proračuna za prihodnje leto in pa vprašanja, ki se nanašajo na notranjo in zunanjo politiko, zlasti o rezultatih pogajanj v Pekingu in pa z ZDA v Helsinkih. — V Moskvi je zasedal tudi vrhovni sovjet SZ. Tu je bilo rečeno, da uspešno izpolnjujejo naloge tekočega petletnega plana, da bo v prvih štirih letih plana začelo obratovati približno 1500 velikih industrijskih podjetij. Presenečenje pa je vzbudilo neznatno povečanje sovjetskega proračuna, saj je v primerjavi z letošnjim letom povečan le za 200 milijonov rubljev. — V Moskvi bo še ta mesec sestanek obrambnih ministrov varšavskega sporazuma. Govorili bodo o okrepitevi bojne pripravljenosti vojaških sil držav članic. Razpravljali bodo tudi o razmerah v zavezniških armadah ter o ukrepih za okrepitev obrambe držav varšavskega pakta, upoštevaje napadalne načrte vodilnih krogov NATO.

V Italiji so na delu atentatorji. V Milanu v kmetijski banki je eksplozivna bomba in ubila 14 ljudi, medtem ko je bilo okoli sto ranjenih. V Rimu je eksplozija ranila 16 ljudi. Policija je storila vse potrebno, da bi zločince čimprej spravili na varno, notranje ministristvo pa je dalo 50 milijonov lir za tiste, ki bi pripomogli k odkritju krivcev. »Korak naprej« v preiskavi so razširili tudi v druge države. Sumijo, da so bombi podtaknili pristaši desnih in levih ekstremističnih organizacij, zlasti anarhisti. Nekateri povezujejo te atentate s podobnimi atentati lansko leto, ko so hkrati eksplozirale v štirih različnih vlakih. Domnevajo, da so bombni napadi v tesni zvezi z nedavnim italijansko-avstrijskim sporazumom o južni Tirolski. Premier Rumor je pozval italijansko prebivalstvo, naj ostane mirno.

Francoski predsednik Georges Pompidou je v govoru po radiu in televiziji ocenil svoje šestmesečno predsednikovanje. Med drugim je poudaril, da bo med obiskom v ZDA in SZ prihodnje leto zagovarjal francosko stališče o tem, da zavrača vsako blokovsko politiko. Dejal je, da se vztrajno zavzema za popuščanje napetosti in mir, pri čemer je še posebej omenil evropsko varnost in razmere na Bližnjem vzhodu.

Na zasedanju ministrov Evropskega sveta se je Grčija pod pritiskom grožnje, da jo bodo zaradi nedemokratskega režima izključili, sama umaknila iz te evropske organizacije, čeravno so si ZDA močno prizadevale, da Evropski svet ne bi ukrepal proti sedanjemu grškemu vojaškemu režimu.

V Stockholmu so slovesno podelili letošnje Nobelove nagrade za fiziko, kemijo, medicino, književnost in gospodarstvo. Nagrado za fiziko je dobil Američan Murey Gell-Mann, Britanec Derek Burton in Norvežan Od Hasel si delita nagrado za kemijo, Američani Max Delbruck, Alfred Hershey in Salvador Luria si delijo nagrado za medicino, nagrado za književnost so podelili Samuelu Beckettu. Letos so prvič izročili nagrado za ekonomijo. Dobila sta jo Nizozemec Jan Tinbergen in Norvežan Ragner Frisch. Letos so Nobelove nagrade zvišali na 375.000 kron.

„Vse to očitno ni mnogo zaleglo“

V 50. številki »Komunist«, ki je izšla 12. decembra je izšel zanimiv in vsestransko utemeljen članek Vinka Hafnerja z naslovom: »Komunisti in socialno razlikovanje v naši družbi.« Prav gotovo je, da pride ta članek do popolne veljave samo kot celota. Toda ker ga zaradi njegove obsežnosti ne moremo ponatisniti, navajamo iz njega samo nekatere ugotovitve, ki tudi izločene iz celote, zgovorno opozarjajo na neizpodbitna dejstva današnje stvarnosti.

V letu 1969 je dosegla Slovenija okoli 1000 dolarjev narodnega dohodka na prebivalca, s čimer se je skoraj izenačila s povprečjem sosedne Avstrije in Italije. Glavna gospodarska panoga je industrija, ki ustvarja okoli 41 odstotkov družbenega proizvoda. Z zasebnim kmetijstvom se ukvarja le še okoli 24 odstotkov prebivalstva (po popisu iz zdravstvenega zavarovanja kmetov le še 18 odstotkov). Zaposleno je 31 odstotkov vsega prebivalstva, od tega 41 odstotkov žena. Realna vrednost osebnih dohodkov zaposlenih je samo v zadnjih desetih letih porasla za 91 odstotkov. Zagotovljena je popolna zaposlenost prebivalstva, če seveda ne upoštevamo prikrite nezaposlenosti v obliki nižje produktivnosti dela v vseh gospodarskih in družbenih dejavnostih, zlasti pa v zasebnem kmetijstvu.

V letu 1969 znaša povprečni mesečni osebni dohodek zaposlenih okoli 1150 din in se giblje od 500 do 5000 din ali v razponu 1:10. Nekaj tisoč zaposlenih prejema osebni dohodek celo pod 500 din, a manjše število zaposlenih tudi nad 5000 din. Vendar so to le izjeme, ki tako po številu primerov kot tudi po masi osebnega dohodka ne pomenijo mnogo in jih zato ne uvrščamo v okvir navedenega razpona.

Podrobneje so osebni dohodki razporejeni takole: osebni dohodek do 1000 din ima 54 odstotkov zaposlenih, 1001 do 2000 din 38 odstotkov, 2001—3000 din 6 odstotkov, a iznad 3000 din le nekaj nad 2 odstotkov zaposlenih. Med najnižjim in povprečnim osebnim dohodkom se nahaja okoli 69 odstotkov zaposlenih.

Otroški dodatek dobiva v letu 1969 le 211.000 otrok ali približno 68 odstotkov vseh otrok zaposlenih staršev. Sklad otroškega dodatka znaša okoli 140.000.000 din, kar pomeni, da se preko otroškega dodatka preliva približno 2 odstotov skupnih neto osebnih dohodkov zaposlenih in 1,6 odstotka neto pokojnin. Polni otroški dodatek za enega otroka znaša 50 din ali 4,4 odstotka povprečnega osebnega dohodka v tem letu. Če to primerjamo z letom 1953, ko je otroški dodatek še znašal 30 din ali kar 30 odstotkov takratnega povprečnega osebnega dohodka, tedaj vidimo, kako je otroški dodatek polagoma izgubljal na svojem pomenu kot socialni korektiv in tudi kot instrument populacijske politike.

V letu 1969 je 36.690 občanov z letnim dohodkom nad 20.000 din prijavilo skupni dohodek iz leta 1968 v višini 1.023.000.000 din ali povprečno 27.600 din na posameznika. Zaradi znižanja dohodka v zvezi z vzdrževanjem družinskih članov je ostalo za obdavčitev le 18.561 zavarovancev s skupnim dohodkom 587.000.500 din. Ker pa je 10.574 zavezancev uveljavilo olajšavo za družinske člane, je končna osnova za odmero prispevka znašala 137.000.000 din, odmerjeni prispevek pa le 7.005.000 din, to je povprečno 376 din na zavezanca oziroma 1,2 odstotka njihovega skupnega dohodka.

Najtežje oblike socialnega razlikovanja se kažejo v položaju upokojenecv. Vseh je 167.000, a od tega 84.800 starostnih, 41.920 družinskih in 39.930 invalidskih. V letu 1969 znaša povprečna pokojnina 614 din ali 53 odstotkov povprečnega osebnega dohodka zaposlenih. Pri tem je starostna 712 din ali 62 odstotkov, družinska 479 din ali 41 odstotkov in inva-

lidska 546 din ali 47 odstotkov povprečnega osebnega dohodka v tem letu. Vendar je treba upoštevati, da so v navedenih povprečjih vključene tudi občutno višje pokojnine upokojenih borcev narodno-osvobodilne vojne, vojaških oseb in uslužbencev notranjih zadev, ki skupno predstavljajo le 33 odstotkov skupnega sklada pokojnin. Potemtakem je povprečna pokojnina upokojenih po splošnih predpisih še znatno nižja, saj le ti sestavljajo 73 odstotkov vseh upokojenecv, trošijo pa le 66 odstotkov sklada pokojnin.

Zato se za leto 1970 pripravljajo korenitejši ukrepi za izboljšanje takega stanja, pri čemer naj bi se izboljšali zlasti položaj tako imenovanih staroupokojenecv in upokojenecv z najnižjimi pokojninami. S tem bi se tudi povprečna pokojnina povečala na 730 din ali na 58 odstotkov predvidenega povprečnega osebnega dohodka zaposlenih, povprečna starostna pokojnina pa na 847 din ali 67 odstotkov povprečnega osebnega dohodka.

Predvsem se moramo zediniti v oceni, da so sedanje razsežnosti socialnega razlikovanja v naši družbi resnično zaskrbljujoče in da moramo odločneje nastopiti proti njihovem nadaljnjemu zaostrojevanju. Pri tem moramo upoštevati, da nam sedanja družbena produktivnost dela oziroma nizka kumulativnost gospodarstva ne omogočata nikake korenite preporazdelitve razpoložljivih vrednosti v korist katerekoli oblike potrošnje ali socialne skupine. Zato ne kaže ustvarjati iluzij glede možnosti naglega in korenitega spreminjanja sedanjih razsežnosti socialnega razlikovanja. Toda že skromne spremembe za zoževanje le-teh bi ob trajnem in čvrstem zadrževanju takega kursa bistveno pripomogle k postopni vzpostavitvi nujnega socialnega ravnesja kot enega bistvenih pogojev politične in s tem tudi ekonomske stabilnosti.

Uspešne socialne politike ni mogoče uresničevati le z zakonskimi predpisi in ukrepanjem najvišjih družbeno političnih organov, temveč z delovanjem celotnega samoupravnega mehanizma v naši družbi, posebno pa v delovnih organizacijah. Gre za krepitev najširše ljudske solidarnosti, ki je v naših pogojih še posebej utemeljena z družbeno lastnino proizvodnih sredstev in zagotavljanjem življenjske eksistence delovnih ljudi na osnovi združenega dela.

Vendar moramo biti komunisti do vprašanj socialnega razlikovanja še zlasti občutljivi in se imeti še posebej odgovorne za njihovo učinkovito razreševanje. Takšen odnos komunistov izhaja tako iz njihove zgodovinske poti kot tudi iz njihove sodobne družbene vloge.

Spričo tega smo se zdaj znašli komunisti pred nekaterimi resnimi moralnimi in političnimi dilemami. Gre za nekakšno krizo vesti, ki na poseben način odseva prav v našem odnosu do vprašanj socialnega razlikovanja.

Na nekatera od teh vprašanj je že v maju 1968 opozoril tedanji centralni komitej ZK Jugoslavije in nato še komunike izvršnega komiteja centralnega komiteja

ZK Slovenije z naslovom »Odločen boj deformacijam«. O tem je tudi že prej nekajkrat govoril tovariš Tito. Vendar vse to očitno ni mnogo zaleglo! Morala so priti še težja opozorila v obliki študentskih demonstracij, čestih prekinitev dela in nazadnje tudi »cestna akcija«, da bi razkrila realno politično stanje in razblinila iluzijo o idiličnem socialnem sožitju med ljudmi, razvrščenimi med 500 in 5000 din dohodka.

Pravi izvor te ravnodušnosti je po našem mnenju predvsem v sedanji neustrezni socialni strukturi članstva Zveze komunistov. Poglejmo, za kaj gre.

Po stanju konec leta 1968 je bilo od skupnega števila 69.000 članov Zveze komunistov Slovenije 31 odstotkov delavcev, 48 odstotkov uslužbencev, 5 odstotkov študentov in 16 odstotkov ostalih (upokojenecv, gospodinj).

Od zaposlenih članov ZKS je 40 odstotkov delavcev in 60 odstotkov uslužbencev, medtem ko je od vseh zaposlenih v Sloveniji 74 odstotkov delavcev in 26 odstotkov uslužbencev. V Zvezi komunistov so v različnem razmerju zastopani vsi delovni sloji, razen zasebnih kmetov, ki so zastopani v tako skromnem številu, da skoraj ni mogoče govoriti o njihovi prisotnosti v Zvezi komunistov Slovenije.

Takšna koncentracija ljudi boljše situiranih slojev v Zvezi komunistov namreč pomeni objektivno nevarnost njene postopne aristokracije, njenega dejanskega istovetenja z materialno boljše situiranimi družbenimi sloji, iz katerih se pretežno rekrutira in obnavlja. To v skrajni posledici pomeni tudi odklanjanje Zveze komunistov od osnovnih delovnih množic, to je od svoje prave socialne in politične baze.

Komunisti smo porušili stari izkoriščevalski svet in ustvarili novega, pravičnejšega. Zdaj pa ti isti stari svet polagoma prihaja za nami in se obnavlja prek nas samih. Očitno že v začetku nismo bili povsem imuni proti njegovim strupom, sčasoma pa smo jih dovolili, da se razrastejo do nevarnega obsega. Mar se ne vsiljuje v naše vrste vse več oportunitizma, vse več malomeščanskega snobizma in kruhoborstva, vse več pomirljivosti z miselnostjo in praksom starega sveta. V tem je eden od važnih vzrokov, da kljub velikemu materialnemu in socialnemu napredku slovenske in jugoslovanske skupnosti, ki smo ga začrtali in prizadevno uresničevali prav komunisti, slabita naš moralno politični ugled in naša povezanost z delovnimi množicami.

Povsem dovolj je, če si vsak komunist po svojih močeh in v svojem okolju resnično prizadeva za vsestranski ekonomski in socialni napredek celotne socialistične skupnosti in za čim uspešnejšo razrešitev nekaterih resničnih poredkih primerov socialnega razlikovanja. To pa pomeni, da je treba učinkovito preprečiti nadaljnje povečevanje sedanjih socialnih razponov in jih postopoma zmanjševati.

Seveda tudi Zveza komunistov ne črpa moči sama iz sebe in prav tako lahko odpove, če se začne vrteti v lastnem krogu in začne izgubljati zvezo s svojo socialno bazo, to je z delavskim razredom. Zato je odločilnega pomena za njeno nadaljnjo uspešno uveljavljanje in njen resnični prepoved, da se zboljša socialna struktura njenega članstva z bistveno povečano udeležbo delavcev iz neposredne proizvodnje, med drugim tudi iz tistih delavskih slojev, ki so danes najmanj udeleženi pri dohodku in družbeni veljavi.

Besede naših dopisnikov

MARIBOR

Proslavljali so skupaj z mladino

Odbor XI. SNOUB »Miloša Zidanška« je že v začetku leta sprejel obširen program ob 25. obletnici ustanovitve brigade, ki je bila ustanovljena 8. januarja 1944 na Primožu na Pohorju.

S sklepno prireditvijo, ki je bila pred nedavnim v Mariboru, so se končale proslave ob obletnici tega jubileja, ki so trajale vse leto.

Pester in bogat program, množično sodelovanje mladine, predvsem tabornikov, ki so bili glavni organizatorji teh prireditev, je dalo vsem tem številnim prireditvam posebno obeležje. Skorajda ni bilo partizanske prireditve v Sloveniji, da ne bi na njej v tej ali oni obliki sodelovali tudi taborniki odreda, ki nosi ime XI. SNOUB »Miloša Zidanška«. Skupaj z borci te brigade so sodelovali na številnih proslavah, pohodih, vojaških vajah, taborenjih, akademijah itd. Pohorje, Velenje, Kozje Gornji grad, Zreče in še mnogi drugi kraji so ponovno spoznali borce in tabornike Pohorske brigade (kakor so jo popularno imenovali še med vojno), ki so se jim vedno predstavili z zanimivim in bogatim programom. Pomembna novost je bila letos tudi ta, da sta izšli že dve številki glasila »Porski partizan«, ki ga izdajajo pripadniki taborniškega odreda skupaj z borci Pohorske brigade. Prva številka je izšla junija, druga pa je bila posvečena mladinskemu zborovanju v Kozjem.

Omembe vredna je tudi udeležba tabornikov in borcev v veliki akciji vseljidske obrambe v Smartnem na Pohorju, v kateri so sodelovali tudi taborniki drugih odredov, pripadniki predvojaške vzgoje in JLA. V tej pomembni akciji so sodelovala tudi letala. Akcija, imenovana »Bolnica Jesen 69« je zelo lepo uspela in je v resnici pokazala izredno pripravljenost mladine za obrambo naše domovine. Pravo zadovoljstvo je bilo opazovati preizkušene partizanske borce-komandante bataljonov: Vi-

lija Mlakarja-Boltežarja, Jožeta Potočnika in Ivana Pačnika, kako skupaj s komisarkami bataljonov -tabornicami Zlatko, Asto, taborniki, pripadniki predvojaške vzgoje, JLA in drugimi, pogumno in uspešno rešujejo zahtevne naloge akcije »Bolnica Jesen 69«. Pri tej akciji pa je bila občeudovnja vredna izmajdljivost, požrtvovalnost in domiselnost »načelnika štaba« Roberta Bobanca, ki je sicer predsednik obč. odbora zveze tabornikov Maribor in hkrati tudi duša tabornikov Odreda XI. SNOUB »Miloša Zidanška«. Zato tudi ni čudno, če je po končani vaji izrekel javno pohvalo vsem sodelujočim enotam polkovnik JLA nekdanji komandant Pohorske brigade, narodni heroj Andrej Cetinski-Lev, ki je to akcijo tudi vodil.

V novembru je odbor XI. SNOUB »Miloša Zidanška« skupaj z odborom Pohorskega odreda in KO ZB Zreče odkril spominsko ploščo na rojstni hiši Borisa Vinterja, nekdanjega komandanta bataljona Pohorske brigade. Odkritja so se udeležili njegovi soborci iz Pohorske in Šlandrove brigade, katere komandant je bil do svoje smrti. Padel je tik pred osvoboditvijo — na svoj dvajseti rojstni dan. Na ta dan so taborniki odprli v Zrečah spominsko razstavo v šoli, ki nosi ime po Borisu Vinterju.

Zaključna prireditev ob 25. obletnici ustanovitve XI. SNOUB »Miloša Zidanška« pa je bila pred nedavnim v Mariboru. Ob tej priliki je bila odprta razstava pod naslovom »Pohorska brigada v boju«, ki jo je organiziral muzej NOB v Mariboru. Zelo posrečen je bil tudi quiz, v katerem so sodelovali pripadniki JLA, mladina Maribora in taborniki. Prireditve je bila zaključena z močnim recitalom, ki so ga izvedli slušatelji pedagoške akademije iz Maribora, JLA in taborniki.

Na tej svečanosti je zastopnik Zveze tabornikov Slovenije izročil taborniškiemu odredu XI. SNOUB »Miloša Zidanška« in taborniškiemu odredu »Pohorski bataljon« posebno priznanje, ki jim ga je podelila Zveza tabornikov Jugoslavije za posebne zasluge pri razvijanju tradicij

NOB med mladino. Prav takšno priznanje pa je dobil tudi nemurni predsednik občinske zveze tabornikov Maribora Robert Bobanec.

Tako so borci XI. SNOUB »Miloša Zidanška«, skupaj z mladino in svojimi taborniki dostojno proslavili 25. obletnico ustanovitve brigade in s tem najlepše počastili spomin na naš veliki boj, hkrati pa so se tudi primerno oddolžili spomenu velikega revolucionarja, narodnega heroja Miloša Zidanška, po katerem nosi ime njihova brigada.

STANE LAVRIČ

TRST

Priznanje borcem NOV

Pred dnevi je generalni konzul SFR Jugoslavije v Trstu inž. Marjan Tepina skupaj z drugimi člani konzulata sprejel v prostorih konzulata v Trstu 144 udeležencev NOB, ki živijo na Tržaškem in jim izročil spominske medalje in diplome, ki jim jih je podelil predsednik SFRJ Josip Broz Tito. Generalni konzul je v kratkem nagovoru v slovenščini in italijanščini poudaril pomen skupnega boja jugoslovanskih in partizanskih enot proti okupatorju.

Borci NOB, ki jim je predsednik Tito podelil priznanja, so sicer državljani Italije, vendar so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, v osvobodilni vojski, ki je že od samega začetka dokazala svojo privrženost naprednim smotrom in idejam in je zato sprejela v svoje vrste vse protifašistične borce ne glede na njihovo nacionalno ali državno pripadnost.

Priznanja so zdaj dobili bivši borci-invalidi, ki živijo, na tržaškem področju, bivšim borcem, ki zdaj živijo na goriškem območju v Italiji, bodo podelili odlikovanja v kratkem, računajo pa tudi, da bodo dobili posebna priznanja še drugi bivši borci s Tržaškega in Goriškega, živijo zdaj v Italiji, ki so se borili v enotah NOV.

KRANJ

Revolucionarna pot Janeza Mlakarja

Sklepna prireditev kranjske občine v okviru letošnje 50. obletnice KPJ, SKOJ in sindikatov

V Mestni hiši v Kranju so 12. decembra odprli bogato razstavo, ki prikazuje vso dolgo in neprekinjeno revolucionarno delo pokojnega Janeza Mlakarja iz Šenčurja pri Kranju. Po mnogih letošnjih prireditvah, srečanjih, razstavah in drugih oblikah spominskih manifestacij s to prireditvijo v Kranju končujejo letošnje jubilejno leto — pol stoletja organiziranega razrednega boja pri nas. Ta razstava, čeprav izbrana iz dela enega samega človeka, zelo nazorno prikazuje revolucionarno gibanje tega območja, zlasti na Jesenicah, ki so bile s svojim močnim proletariatom žarišče doma za vso Gorenjsko. Mlakar, čeprav osebnj invalid, se je že v svojih mladih letih, takoj po prvi svetovni vojni z vso vneto vključil med vodilne vrste komunistov in bil od njene ustanovitve leta 1920 njen zvest idejni in organizacijski usmerjevalec. Tako so skozi njegove originalne zapisknike, beležke in slikovni material razvidni toliko politični boji ob raznih volitvah, stavkovnih gibanjih in delavskih manifestacijah okrog Jesenic, Kranja in drugih krajev. Za svojo idejno neuklonljivost je bil Mlakar nešteto krat zaslišan, zaprt, v času vojne obsojen na smrt, zatem poslan na Rab in kasneje v nemška taborišča. Vendar ni nikoli klonil, deloval je neprenehoma za revolucionarne cilje, kar je na razstavi lepo prikazano.

Razen mnogih starih komunistov Gorenjske, zlasti iz Jesenic, sta se slovesne otvoritve razstave udeležili tudi Mlakarjeva žena Franciška in njegova sestra Angela, ki je bila z mislimi in delom vedno na strani svojega brata Janeza.

KAREL MAKUC

Klub predavateljev

Pred kratkim je bila prva seja občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Ribnica. Najprej so obravnavali republiški

statut ZRVS in sklenili, da čimprej izdelajo tudi občinski statut ZRVS. Razpravljali so še o sklopih nedavnega ustanovnega občnega zbora organizacije med katere sodi v prvi vrsti tisti, da se poveča aktivnost za strokovno izpopolnjevanje članov. Sodelovanje med ZRVS z ribniško garnizijo bo še tesnejše. Krajevne organizacije ZRVS bodo seznanili s konceptom o ustanavljanju krajevnih odborov za vseljidski odpor.

Na seji so razpravljali tudi o drugih zadevah. Nova organizacija nujno potrebuje prostor za opravljanje administrativnega dela. Govorili so o finančnih sredstvih in finansiranju organizacije v letu 1970. Dalj časa so posvetili razpravi o strokovnem programu urjenja rezervnih vojaških starešin v letu 1970. V ta namen so imenovali tričlansko komisijo za izdelavo strokovnega programa. Sprejeli so predlog, da se pri občinskem odboru ZRVS ustanovi klub predavateljev za strokovna predavanja rezervnim vojaškim starešinam. Člani kluba bodo iz vrst rezervnih oficirjev. Sklenili so tudi, da bodo letošnji dan JLA proslavili po krajevnih organizacijah ZRVS in v ta namen imenovali posebno komisijo.

KAREL ORAZEM

Tekme v čast dneva JLA

V počastitev dneva JLA, 22. decembra, so imeli do zdaj rezervni oficirji in podoficirji vsako leto tekmovanja v šahiranju, streljanju in keglanju. Taka tekmovanja so bila do zdaj v Ajdovščini, Novi Gorici, Kopru in Piranu, prihodnje leto pa bodo v Izoli.

Letošnje tekmovanje, ki je bilo 14. decembra, se je končalo z naslednjimi uspehi:

V šahiranju je prvo mesto osvojila že četrto leto zapored ekipa iz Kopra, ki je zato sprejela v trajno last prehodni pokal ROP. Pri streljanju so bili prvi tovariši iz Nove Gorice, drugi pa Pirančani. Pirančani so bili prvi v kegljanju, drugi Koprčani, tretji pa invalidi iz Kopra.

V sklopu tega tekmovanja so tekmovali tudi invalidi obalnih občin za memorial Antona Fabjančiča. Tekmovali so izmenoma v Kopru, Piranu in Izoli. Prvi so bili Koprčani, drugi Pirančani in tretji invalidi iz Izole. Kot posamezniki so bili najboljši Andrejašič, Zerbo in Dane. A. Z.

Ob tabornem ognju

Pogovor na „višini“

Za uvod tole: če je bil pogovor po vsebini »na višini«, to bodo presodili bralci sami, sam pa upravičeno zatrjujem, da sem imel pogovor na višini, natančneje: sredi Jelovice, v višini 1118 metrov... Začelo pa se je takole...

Že pred časom sem videl dokaj prikupen prospekt, v katerem med drugim piše: ...Partizanski dom Vodiška planina Jelovica stopa v novo sezono uspešnega poslovanja in bo kot v preteklosti tudi vneprej nudil prijeten in zadovoljiv oddih tako borcem NOV kot drugim ljubiteljem prelepih planinskih predelov naše domovine. Od Radovljice je oddaljen 24 km. Pristop je mogoč z vsemi vozili iz Radovljice—Bohinja in Selške doline... Prosimo vas, da seznanim članstvo ZZZB NOV, njihove svojce in vse druge ljubitelje planin ter organizatorje kolektivnih izletov v podjetjih in ustanovah o lepotah partizanskega doma in okolice...

Ta prospekt, ki so ga letos v začetku leta razposlali vsem občinskim organizacijam ZZZB, večjim podjetjem in sindikalnim organizacijam, me je dosegel komaj pred dnevi, pa sem zato sklenil še sam videti, kako je s partizanskim domom na Vodiški planini. Bilo je sredi novembra, v času, ko se turizem počasi nagiba v zimskega, torej tedaj, ko ni skoraj nikjer več stalnih gostov. A kljub temu je bilo v Partizanskem domu na Jelovici nekaj ljudi, med njimi pa le en stalen gost. Besede o lepem vremenu in obujanje spominov iz preteklosti — vse to se je sprevrglo v živahno kramljanje. In končno sva s tovaršem JANEZOM STRGOVŠKOM, upravnikom omenjenega doma, sedla pred dom, na prijetno novembrsko sonce, in začela »pogovor na višini«.

»Letošnja sezona je bila kar uspešna,« je takoj poudaril Strgovšek. Od sredine maja, ko so prišli

prvi stalni gosti, do konca sezone, to je sredi oktobra, je bilo v domu okoli 500 stalnih gostov, od tega 90 odstotkov članov ZZZB NOV, ki so prišli sami ali pa so jih semkaj poslale občinske organizacije. Največ gostov smo imeli iz Radovljice, Kranja, Domžal, Škofje Loke in iz Maribora. Večina je bila tu deset dni, bili pa so to predvsem starejši gostje, živčno bolj izčrpani, vsi pa potrebni oddiha v gorskem, planinskem, mirnem okolju. Vse to pa so našli tukaj, saj je naš dom sredi gozda, od koder so možni krajši izleti in ogled prizorišč, znanih iz NOB. Jelovica je namreč ena izmed zibelk gorenjskega partizanstva.

Dom ima 15 sob s 50 ležišči in ustrezne, popolnoma komfortne prostore. Ker pa ima dom tudi dobro povezavo s cestami, je razumljivo, da prihajajo semkaj tudi številni prehodni gostje. Vse to pa seveda domu omogoča, da posluje rentabilno. Zakaj dom se mora vzdrževati sam, le za anuitete doma prispevata občini Kranj in Radovljica.

Ob razpravljanju o finančnih zadevah pa je tov. Strgovšek dejal: »Da, letošnje leto bo aktivno. Dela je dovolj, štirje ljudje (upravniki, kuharica, pomočnica in servirka) pa se moramo, kadar je dom poln, kar dovolj prizadevati za postrežbo in udobje gostov. Seveda, s prospekti za obisk doma smo letos uspeli precej, zakaj jasno nam je, da bo dom tudi v prihodnje rentabilen le, če bo zaseden. Ko pa bo poln pa bo obdržal sloves le, če bo imel take cene, ki so primerne srednjemu sloju obiskovalcev in če bo postrežba solidna. To pa, upam, smo dosegli tudi letos. O tem najbolj pričajo izjave v knjižgi vtisov...«

Upravnik mi je ponudil knjižgo vtisov in iz nje sem izpisal le nekaj stavkov: »Tukaj sva se počutila kot doma. — Vladimir in Barba Fuflik.« »Letos je bilo v domu nadvse prijetno. Postrežbo zelo dobra, osebjem prijazno. Z veseljem in zadovoljstvom odhajam in obljubljam, da se bomo še vrnili v prelep dom in k nadvse prijaznim ljudem. — Jože in Fani Banovič.« »Odlična hrana, lepi izleti zgodovinskih krajev, vse to je popestrilo naš kra-

tek oddih v Partizanskem domu. Vsakdo izmed nas se bo vedno rad vračal na Vodiško planino. — Nace Vodnik.« »Danes sem prvič v svobodi obiskal ta kraj, kjer sem se moral tukaj tolikokrat z borci prebijati za življenje... — Tonček Ravnik.«

Eno drži: domovi ZB so pri nas redkost, partizanski domovi tipa na Vodiški planini pa še bolj. Zato verjamemo vsem, ki ga radi obiskujejo za dan ali dva, še bolj pa tistim, ki zatrjujejo, da najdejo v njem in njegovi okolici pravi počitek...

x x x

In ker je upravnik doma Janez Strgovšek hkrati tudi predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Radovljica, sem ga na tej »višini« povprašal še nekaj o delovanju radovljske Zveze združenj. Priznal je, da se o dejavnosti ZB na tej »višini« še ni nikoli pogovarjal, nato pa v nevezanem odgovoru dejal:

»Naš največji problem, stanovanja za biveše borce v radovljski občini, bo — kot kaže — kmalu črtan z dnevnega reda: vsi bodo dobili stanovanja. Drugi problem: priznavanje dvojnih let za interniranje, pa je zdaj najhujši. Menimo, da komisija v Ljubljani dela prepočasi, pa tudi, da nima kriterijev za vse enako. Naj še omenim, da so bili letos junija bivši interniranci z Gorenjskega s sestankom, ki so ga imeli tu pred domom, zelo zadovoljni. Že nekaj let skupaj z občinsko skupščino pa skušamo kar najbolj pomagati ostarelim kmetom-borcem, ki ostajajo sami doma, v hišah pa nimajo naslednikov. Za zdaj so ena izmed oblik pomoči za te kmete davčne olajšave. Delo z zbiranjem zgodovinskega gradiva gre sicer bolj počasi, pri tem pa ugotavljamo, da se z umiranjem članov mnogo takega gradiva tudi za vedno izgubi. Sicer pa: zimska sezona, da tako rečem, se je začela in upam, da bodo prišle tudi nove pobude za delo...«

BOJAN AJDIČ

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Rajši pred sodišče kot v sovražno vojsko

KO AMERIŠKI FANT, KI NOČE V VIETNAM, TO TUDI JAVNO POVE IN SE UPRE, TVEGA V NAJHUISEM PRIMERU LETO ALI DVE ZAPORA. MED ZADNJO SVETOVNO VOJNO, KO SO NACISTI NOVAČILI NAŠE ROJAKE V SVOJO VOJSKO, PA JE BILO TO MNOGO HUJE. LE REDKI SO SI UPALI KAJ TAKEGA, SAJ JE TO POMENILO SKORAJ TOLIKO KOT SAMOMOR. VENDAR SO SE NASLI TUDI TAKI. EDEN IZMED NJIH JE JOŽE VRHOVŠEK, UPKOJENEC IZ VASI DRNOVO PRI KRŠKEM, KAKIH 30 JIH JE PREJELO POZIV, OSEM JIH JE SLUŽBO V NEMŠKI VOJSKI ODKLONILO. IZMED NJIH JE SAMO VRHOVŠEK OSTAL ŽIV...

Zgodovinar dr. Tone Ferenc iz Ljubljane je med zbiranjem gradiva za svojo knjigo o nacistični razmarodovalni politiki v tujih arhivih našel tudi obtožnico zoper Jožeta Vrhovška in tovariše. Opisal je kljubovalnost teh izgnanih Slovencev, ki se niso hoteli vključiti v okupatorsko vojsko, čeprav so zaradi tega hudo trpeli in razen Vrhovška vsi izgubili tudi življenje. Toda opis v Ferencovi knjigi je dokaj skop, ker pač pisec ni imel namena podrobno opisati dogodka.

Zdaj Vrhovšek živi dokaj skromno kot drugi upokojenci. Čeprav je kot dvajsetleten pobič začel delati. Sprva je pomagal cestarju, nato je postal cestni delavec, nekaj let je delal na žagi in po opekarnah, dokler se leta 1938 ni zaposlil v tovarni celuloze v Krškem. Razen štirih vojnih let je v tej tovarni delal do 1965, ko so ga upokojili. Celih 18 let je bil kot mojster vodja izmene, pokojnine pa ima samo 770 dinarjev. Lahko bi šel že leto prej v pokoj, pa mu niso priznali dvojne delovne dobe za čas, ko je bil v koncentracijskem taborišču. Prošnjo so mu zavrnili, češ da za kaj takega nima pravice, ker pred tem ni bil ne borec niti ni prišel v taborišče zaradi sodelovanja z osvobodilnim gibanjem.

S pravnega stališča je tako tudi prav. Ni pa prav s človeškega. Na žalost zakon ne more zajeti vsakega posameznega primera in tako tudi ni Vrhovškovega. V takih primerih bi morali neskladja popraviti neke drugje, morda na občini.

Tako pa Vrhovšek ni niti član

ZB. Pravi, da ga niso povabili vanj, sam se pa noče nikamor siliti, tudi v ZZZB ne, čeprav ima pravico do članstva kot izganec in kot interniranec.

Pustimo ga, naj pripoveduje, kako je bilo z njim med zadnjo vojno:

Plodna zemlja v Posavju je nacistom tako dišala, da so tamkaj sklenili naseliti Kočevanje in druge naseljenice nemške narodnosti. Zato so izgnali domačine v Šlezijo. Tudi Vrhovšek je bil med njimi, skupaj z ostarelim očetom in materjo, medtem ko je živel brat v Belgiji, ena sestra v Zagrebu, druga pa v Avstriji.

Znašel se je v brestaniškem gradu, nato so jih odpeljali dalje. Bil je nekaj mesecev v taborišču Gorenšdorf. Kot razmeroma mladeža in krepkega moža so ga oddredili na delo v neki tovarni blizu Zinvalda. Tam je bil v taborišču za tuje delavce do spomladi 1944. Tedaj je nacistom že močno primanjkovalo vojakov, zato so se spomnili tudi na izgnane Slovence.

Začeli so jih klicati na naborne komisije in jih silili podpisati razne dokumente, predvsem pa so jim napisali vojaške knjižice in jih zanje tudi stikali.

Jože Vrhovšek in sedem tovarišev niso hoteli ničesar podpisati. Venomer so zatrjevali, ko so jih silili, naj podpišejo, kako niso bili vredni, da bi živeli na svojih posestvih, kako so jim vse porabili in jih izgnali, zdaj pa naj bi se za to državo bojevali.

Med drugim je Vrhovška klical na pogovor tudi župan občine, kjer je delal. Začel ga je nagovar-

Jože Vrhovšek

jati, naj bi vseeno podpisal. Tedaj pa je Vrhovšek pokazal skozi okno na grič, kjer je bila lepa kmetija, ter dejal:

»Gospod župan, kako naj se bojujem za državo, ki mi je vzela tako posestvo, kot je tisto tam gori.«

Župan je malo okleval, nato pa je dejal, da ga razume in da bi tudi on tako naredil, če bi bil v njegovi koži.

Nekega dne pa so ob treh zjutraj pridrveli v taborišče gestapovci in vse delavce nagnali v jedilnico. Neki major je dolgo govoril o osmih upornikih, izmečkih človeštva, ki se branijo časti služiti v zmagoviti nemški vojski. Omenil je tudi Vrhovškovo izjavo, češ da pojde v nemško vojsko, če njemu in staršem dovolijo vrnitev v domači kraj in če mu vrnejo posestvo. Dejal je, da bodo že oni poskrbeli, da ne bo streljal na njihove vojake.

Potem so vseh osem upornikov aretirali in jih odpeljali v zborni taborišče Brix. Tam so jih začeli zasliševati. Predvsem jih je zanimalo, zakaj se tako žele vrniti in, ali kaj vedo, kako je v domovini.

Izgnanci so namreč budno spremljali dogodke v domovini. Iz nacističnega časopisa »Karawankenbote« so zvedeli tudi za partizane, marsikaj so jim povedali tudi posamezni nemški vojak, ki so bili v Sloveniji, pa so se vrnili v Nemčijo.

Iz Brix so osem upornikov odpeljali v Dresden, kjer jim je sodilo vojaško sodišče. Šlo je zelo hitro. Sodnik je bil gestapovski major, zraven so bili še štirje policisti, strojepiska in pre-

vajalka, neka učiteljica iz Vrapč pri Zagrebu. Vrhovšek je ponovil svojo izjavo, zakaj noče služiti v nemški vojski. Dejal je, da se ne čuti svoboden in da kot jetnik ne more biti vojak. Če si sam ne more rezati kruha, tudi ne more služiti v vojski...

Iz Dresden so ga poslali v Buchenwald. Konec vojne je dočakal v taboriščni podružnici Wanzleben med Leipzgom in Hollom.

MP

Trije Palčičevi

V deželo je prihajala tista čudežna pomlad leta 1942, ki mi bo ostala v nepozabnem spominu vse žive dni. Vozil sem se po vaseh in zaselkih osvobodjene Loške doline. In večkrat me je pot zanesla tudi v Vrhniko h Palčičevim. Dve vitki mladenci bujnih las, dve sestri Vera in Francka sta bili sprejeti v SKOJ že marca 1942. V tej organizaciji pa je bil tudi njun brat Milan. Kakšno navdušenje je tedaj vladalo v dolini in s kakšno nezlomljivo močjo so zlasti mladi delovali za ideale socialistične revolucije! »Saj bo kmalu konec vojne in fašiste bo vzel hudič...« smo govorili. A svoboda, prava svoboda je bila še zelo daleč. Naši nasprotniki so se potuhnili in mnogi so se tudi ogrinjali s plaščem OF. Potlej v ofenzivi pa so pokazali zoba...

Kot bakla je gorela Palčičeva hiša in še gospodarsko poslopje. S Palčičevimi sem se sešel v snežniškem pogorju. Vsi trije so se držali skupaj. Taborišče Loškega odreda, s kakimi 120 borci. In mene so dodelili za komisarja čete, ki ni štela več kot 20 mladih fantov.

Hudo, prehujo je bilo med ofenzivo. A kaj kmalu smo spet strnili naše vrste. In noč za nočjo smo zapuščali tabor tam blizu Otrobovca, blizu znane izvirka z dobro pitno vodo. Odhajali smo v akcije v dolino, zakaj tu se je že bohotila bela garda. In ko se je zdnilo, smo s težkimi nahrbtniki, vsi potni in premaženi prispele nazaj v lager. Potlej nekaj ur spanja, in že sta bili na vrsti vojaška in politična ura, pa še čiščenje orožja in spet priprave za akcijo.

S skojevkama Vero in Franciko in njunim bratom Milanom sem bil vsak dan skupaj. Kaj vse smo si imeli povedati! V naših srcih je bila huda bolečina, kajti mnogo naših sodelavcev na terenu so zverinsko pobili in naši domovi so bili pogorišča. Večkrat sem z vsemi Palčičevimi iz taborišča zavil tudi v moj rodni kraj Babno polje. Dobre pol ure hoda, pa smo bili tam. A v požgani vasi je bilo gorje, strahotna bolečina. Blizu vasi je znani Vražji vrtec in tam je v dveh plitvih jamah ležalo štirideset ustreljenih mož in fantov iz tega nesrečnega kraja.

Se danes mi je v živem spominu tisti jesenski dan proti koncu oktobra 1942. Večina borcev Loškega odreda se je odpravljala na Primorsko. »Nič nepotrebnih stvari na dolgo pot, prav nič balasta«, je govoril Bračič. V nekaki krušni peči so pekli kruh. Vsak je dobil na pot hlebčke. Preštevali smo strelivo in orožje. Se danes v duhu gledam slovo. Vidim obe sestri, obe moji iskreni prijateljici in zvesti tovarišici, vidim korenjaka Milana. Stiskalo me je v grlu. Jih bom še kdaj videl? Se bomo kdaj skupaj sestali v svobodni Loški dolini in obujali spomine na preživete dni v snežniških gozdovih? Ne! Usoda trem Palčičevim ni bila naklonjena...

Pomlad je bila na Primorskem. Narava se je odela v svatovske oblačilo. A ta pomlad je bila zadnja v življenju obeh

plemenitih sester. Šestindvajsetega aprila 1943 sta hrabri skojevki na Golobarju nad Bovecem omahnili v smrt. Kot so mi povedali soborci iz Vrhniko, je bila tistega usodnega dne Francka ranjena in njena sestra Vera je namerila mrzlo cev orožja v sestro in sprožila, potlej pa je odjeknil še en strel in lastna krogla je ugasnila njeno življenje. Vera ni hotela, da bi ju Italijani živili dobili v roke. In pod Snežnikom sem tudi Milanu zadnjič segel v roke. Nikoli poslej ga nisem več videl. V Vrhniko so mi dejali, da je bil po zlomu fašistične Italije komandant bataljona in je šel na pogajanja z domobranci. Potlej pa je izginila vsaka sled za njim.

In kdo ve kje je njegov grob?

Pa še četrtega Palčičevega ne smemo pozabiti. To je Alojz, zaslužen partizanski borec, ki je bil v bojih hudo ranjen in je danes vojaški vojni invalid.

JOŽE JANEZ

Izseljenski kole dar 1970

Pri Slovenski izseljenski matici v Ljubljani je izšel — to pot že sedemnajstič — Slovenski izseljenski koledar za leto 1970, ki na svojih 329 straneh prinaša obilico branja iz življenja v stari domovini in izseljencev po tujem svetu. Pravzaprav je poglaviti namen Koledarja prav v tem, predvsem v navezovanju, utrjevanju in poglobljanju vezi med našimi ljudmi po svetu in domovini. V okviru tega namena je tudi intonirana vsebina, ki se dotika bolj ali manj vseh vprašanj in dogajanj v domovini, ki so zanimiva in poučna za našega človeka po svetu, saj se s pomočjo člankov, objavljenih v Koledarju, lahko seznanimo z vsem najpomembnejšim v našem političnem, kulturnem in gospodarskem dogajanju. Prav tako pa se lahko ljudje v domačem kraju seznanijo z življenjem naših izseljencev po širnem svetu. Verjetno je le malokateri majhen narod tako zelo raztresen na vse štiri strani sveta od evropskih dežel do Amerike in Avstralije, kot smo raztreseni Slovenci. Le-tom bo koledar pomenil domač pozdrav z rodne zemlje, pozdrav, ki utrjuje in povezuje korenine z domačo grudo in pogloblja zavest, da so vsi, pa naj žive kjerkoli, še vedno člani naše narodne skupnosti.

Odveč bi bilo navedeno navedeti vsebino koledarja od pestrosti prispevkov iz vseh območij našega javnega življenja, do izredno bogate grafične in likovne opreme. Treba ga je le vzeti v roke in vsakdo bo spoznal njegovo vrednost in bogato vsebino, ki mu bo služila kot priljubljen in prijeten priročnik za vse leto. Ob tem naj si dovolimo le drobno pripombo za v prihodnje: koledar naj bi bil manj natrpan, preglednejši, predvsem pa bi uredniški odbor moral računati s krogom bralcev, katerim je Koledar namenjen. Koledar sta uredila Božo Kovač in Mila Senk

C. S.

Fotografija z vprašajem

Fotografija predstavlja oddelek telefonistov, ki pravkar nekje napeljavajo telefonski vod. To je bilo lahko samo na osvobojenem ozemlju. Po pokrajini in uniformah sodeč je fotografija nastala zadnjo vojno zimo najbrž nekje na Dolenjskem, morda med kako večjo akcijo na postojanke. Smo se zmotili?

Jubilej dr. Iva Juvančiča

Ce ga srečaš na ljubljanski ulici, na nedeljskem izletu v ljubljanski okolici ali v planinski koči, si vedno gost tople prsrčnosti, široke razgledanosti in velike zavidne znanja. Vselej imaš občutek, da si ob človeku dobrega srca, čilega duha in ostrega spomina. V njegovih očeh so vedno prisotne iskrice dobrosrčnosti, v besedah jedrnatost in v osivelih košatih lasih lebdijo spomin na osamelost drevo, na vihar in v bovskih planinah.

In Bovec je rodno mesto sedemdesetletnika dr. Iva Juvančiča. Tik ob zatonu starega stoletja, 6. decembra 1899, ga je »prinesel« Miklavž v devetletno družino Mihe Juvančiča. Oče se je bil kot mizarjski vajenec priselil iz Kamna in si s trudom spletel družinsko gnezdo. Tudi mati je bila skromna žena in marljivo je skrbelo, da je vsaj za silo prihajalo na mizo močnika in polente, posnetega mleka, repe, zelja in seveda čimpe — krompirja. Ob tem si je oče Miha vse sile naprezal, da bi velikemu gnezdu postavil tudi streho. Posrečilo se mu je, žal je trde žulje kmalu uničil požar. Začeti je bilo treba popolnoma znova in ko je bil dom pod streho, je nad bovsko kotlino zarohnela prva svetovna vojna. Oče je moral na bojišče, mati z družino v begunstvo. In ko so se po vojni vrnili, so dom našli zopet v razvalinah.

Ko se je začela vojna ob Soči, je bil Ivo v četrtem razredu gimnazije v Gorici. Solo so prekinile prve kanonade in dijaki so se odpravili, kamor so vedeli in znali. Tudi Ivo je hitel domov, v Bovec, a sprejel ga je prazen dom. Zatekel se je v Bavščico in se udinjal za pastirja, potem se je šel trgovskega pomočnika v Rajblu, da se je prebil vsaj čez počitnice. Ključ po znanju pa ga je gnal dalje, v Sentvid pri Ljubljani. Tu se je z

vso revščino prebijal skozi nadaljnje razrede gimnazije. Iz teh časov mu je najbolj ostala v spominu kremenita podobna jeziko-slovca dr. Antona Breznika. K njemu je zahajal tudi Ivan Cankar. In Ivo, ki je medtem postal odličnjak, se še spominja njegovega svarila: »Fant, glej, da se ne boš zgubil v bukvah!«

Po maturi na klasični gimnaziji v Ljubljani v letu 1920-1921, se je pred našega jubilarja zopet postavilo odločilno vprašanje — kam? Prav tedaj so bili v Rapallu zapečatili usodo Slovencev ob zahodni meji, s krivičnim plebiscitom pa so odtrgali tudi Koroško. To je vznemirilo narodnozavedno dijaško mladino, ki je tudi edina protestirala proti takim diplomatskim odločitvam. S tem je padla tudi Juvančičeva odločitev. Vrnil se je v Gorico, v semenišče, ker je že vnaprej vedel, da bo kot tak najlaže ostal in tudi največkrat koristil svojemu ljudstvu.

Zelja po temeljitejšem znanju je mladega Juvančiča že po prvem letu pripeljalo na univerzo v Innsbruck. Tedaj nacizem še ni bil na pohodu in v tem bavarskem mestu so se zbirali študenti vseh srednjeevropskih dežel, različnih šeg in nazorov. Med njimi je bil celo Ukrajinec, ki se je kot rdečearmejec boril pred Varšavo. Tu so bili celo Japonci in zelo živahno mladinsko gibanje, ki so ga prevečali tokovi socialistov, to je, spoštovanje človeka ne glede na njegovo prepričanje, prijateljski stiki in tovarništvo. In nemajhno je bilo razočaranje, ko se je Juvančič leta 1927 vrnil s temi nazori in vzori v Gorico; fašizem je že kazal najbolj zlovesčo barvo.

Fašizem je bil Slovincem krut in krvolčen sovražnik. Postopoma si je prizadeval zatreti vse, kar je bilo slovenskega. Zato je dr. Juvančič posvetil vse mlade sile vzgoji primorskih dijakov v

goriskem osrednjem semenišču. Bil jim je učitelj in prijatelj kot prefekt, vicerector ali kot profesor. Učil jih je ljubiti materin jezik, vzgajal jih je v zavedenosti in napredne Slovence. Skozi dobo dvajsetih let se mu je posrečilo ohraniti slovenščino, pri njem so si dijaki izposojali slovenske knjige, čeprav je bilo prvo in drugo strogo prepovedano. To mu je uspelo tudi po nasilni odstranitvi nadškofa Sedeja, ko je to mesto zasedel apostolski administrator, zagrižen sovražnik Slovencev, Giovanni Sirotti. To, da bi ločil dr. Juvančiča od slovenskih dijakov, se ni posrečilo niti nadškofu Carlu Margottiju, ki mu je postregel s častnim naslovom monsignorja in ga celo povišal za profesorja na goriskem semenišču, samo da bi odtegnil njegovo prisotnost med dijaki, ki so v njem čutili oporo slovenskega učitelja in vodnika. Prizadevanje dr. Juvančiča je rodilo plodne sadove, saj so iz njegove šole izšli številni pomembni možje, kot na primer Stanko Vuk, Boris Pahor, Mirko Matičetov, Jano Premrl-Vojko in mnogi drugi.

Čeprav je bil dr. Juvančič vedno v središču boja za najosnovnejše pravice Slovencev, v središču spopadov z najvišjimi cerkvenimi hierarhi, ki so s molkom soglašali z delovanjem fašizma proti najosnovnejšim pravicam Primorcev, se je ta boj še v izrazitejši luči pokazal v letu 1941, ko se je zatirani slovenski življenjski združil pod okriljem OF in se uprl. Tedaj je naš jubilar odkrito povedal, da mora duhovščina stati na strani svojega ljudstva. To je odločno poudaril pred banom Natlačenom in celo pred škofom Rožmanom, ki je v štirinajstih dneh dvakrat pel Te Deum na čast dvema različnima vladarjema. Delovanje dr. Juvančiča ni ostalo skrito niti dr. Cirilu Zebotu. Ta ga je v grozljivem pismu

obtožil kot sokrivca Erlichove smrti. Na njem je imela budno oko obveščevalna služba belogardistov (MVAC). Med poročili v »Vesteh« z dne 23. januarja 1943 med drugim beremo:

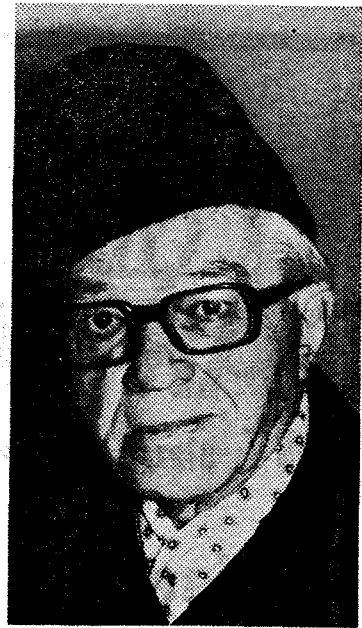
»Duhovščina, ki je bila poprej pravilno informirana, pa je zelo zmešala neumljiva agitacija g. dr. J. (Juvančiča op. p.), ki je povzročil s svojimi letaki in »pismi« neverjetno zmedenost v duhovniških vrstah. Njegovemu vplivu in pa grožnjam OF je pripisati, da si sedaj redke duhovnike upa javno nastopiti proti partizanom...«

Za dr. Juvančiča se je zanimala OVRA že ob drugem tržaškem procesu decembra 1941, ko se je s svetopisemskimi prisposobami postavil na stran obtožencev. Zadeva se je čedalje bolj zaostrovala in tako je OVRA poleti 1943 dobila povelje od ministrstva za notranje zadeve, naj Juvančiča in tovariše spravijo na varno, toda to jim je preprečil zlom fašizma in kapitulacija Italije.

Nedvomno je, da se zaradi splošne zavesti, na Primorskem ni mogel ugnezditi belogardizem.

Kot je bilo pričakovati je še pred koncem vojne z vso vno nastopila italijanska diplomacija in prepričevala zahodne zaveznike o »terri italianissimi« na Primorskem. S tem je soglašal tudi Vatikan. Tržaški škof Santin je z vsem pompom blagoslovljal Italijo in seveda tudi italijanstvo Trsta in Gorice. Toda primorska duhovščina se je soglasno odločila za Titovo Jugoslavijo. Sprito tega je bil v Vatikanu ogenj v strehi. Dr. Juvančič je Santinu izjavil: »Če se vi lahko izjavite za Italijo, se bom jaz, kot Slovenec, za federativno Jugoslavijo.«

Taka izjava in podpis javnega poziva za jugoslovansko javnost, naj bo odločna, da se ne bi uresničila Santinova nakana, je pomenil za rimsko cerkveno hierar-

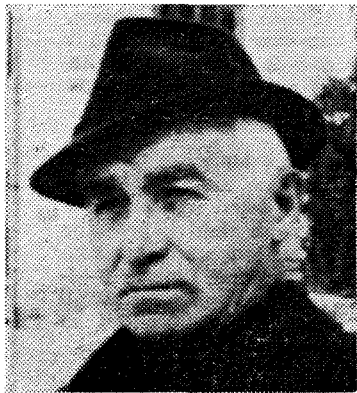

hijo le prevelik »smrtni greh«, zato je Juvančiča suspendiral misleč, da mu je onemogočila nadaljnje delovanje.

Tako je dr. Juvančič zapustil Gorico »kot civilista« in se zatekel v Ljubljano. Najprej se je udeležil mirovnih pogajanj v Parizu, nato se je za dolga leta zakopal v arhive, ki govore o zločinah fašistične vojske v Sloveniji. Omenjeno naj bo, da je Juvančič napisal tudi številne članke in razprave o NOB v Sloveniji. Med drugim je prispeval za zbornik Slovenskega Primorja in Istra prvo obširnejšo zgodovinsko razpravo o osvobodilnem boju v Slovenskem Primorju. Odeč bi bilo omenjati njegovo delo v Inštitutu za narodnostna vprašanja, saj je vedno delaven in zvest naprednim načelom, vedno si prizadeva za uresničenje najplemenitejših smotrov našega človeka.

Prijatelju in sodelavcu Juvančiču tudi naše uredništvo želi še veliko zdravih in plodnih let!

CRT SINKOVEC

Andrej Kavčič — Kovač, predsednik okrožnega odbora OF, je bil prek Ilke Devetakove obveščen o vsakem koraku italijanske vojske.

Skozi stoletja se po Tolminskem iz roda v rod prepleta legenda o bajnem in skrivnostnem zakladu, ki ga čuva gora Bogatin v Triglavskem pogorju. Legenda sega v dobo škrtov, dobrih gozdnih vil in hudobnih duhov. Starejši Tolminci vedo povedati, da so slišali pripovedovati svoje očete in dede, kako je ta ali oni zaman iskal zlato na Bogatinu.

In menda je Bogatin dobil svoje ime prav zaradi bogatega zaklada, menda zasutega rudnika zlata.

RESNICA O ZAKLADU

Na dan kapitulacije Italije je bil sedež okrožnega komiteja v vasi Zatočmin pri Tolminu. Andrej Kavčič-Kovač, sekretar komiteja, je pravkar pisal pozivnice za mobilizacijo vseh za vojsko sposobnih moških in fantov. Kurirji so raznašali pošto po vaseh in Tolminu ter klicali srenjo k upor. Vojski italijanske divizije, ki je bila v Tolminu in po okoliških kasarnah, so se razpršili na vse strani.

V Zatočminu so aktivisti OF že prvi dan po kapitulaciji od mobilizirancev ustanovili bataljon »Franca Šavlija-Medveda«, v spomin na padlega prvega sekretarja tolminskega

okrožnega komiteja in domačina.

Drugi dan je bilo v Zatočminu kot v sršenjem gnezdu. Domačini so iz kasarn vlačili orožje, strelivo, hrano, odeje in drugo opremo. Večino pušk, mitraljezov in brzostrelk so italijanski vojaki odvrli ob cestah, ki peljejo iz Tolmina. Veselje ob kapitulaciji Italije so kalile novice, da se iz Mosta na Soči Tolminu približujejo Nemci. Torej se ni konec vojne. Treba bo streti še drugega vruga. Zato so prebivalci orožje in opremo nosili in vozili daleč v gorska skladišča.

SKRIVNOSTNI MAREŠALO

Kovač, predsednik okrožnega odbora OF, je pravkar ukazal, naj novoustanovljeni bataljon zasede položaje okrog cerkve sv. Petra nad Zatočminom, ko skozi vrata vstopi italijanski podoficir, po činu marešalo (marescallo), kar odgovarja pri nas činu zastavnika.

»Bil je to moški srednjih let,« se spominja Kovač, »mračan, črne polti, doma nekje iz severne Italije.«

»Od mobilizirancev sem zvedel, da je tukaj partizanski štab,« je povedal, medtem ko se je počasi ozrl po sobi, da bi ugotovil, v kakšnih razmerah deluje naš štab. Morda ga je tudi vznemirilo srečanje s partizani. Prisedel je k mizi in mi začel počasi pripovedovati: »Sem marešalo. Več let sem upravljal vojaška skladišča v Tolminu. Ljudje so orožje in blago raznesli na vse strani. Prav je, da Nemci dobijo prazne kasarne. Toda vedite, vojne se ne bo konec. Še boste potrebovali orožje, hrano, obleke... Italijani, ki nismo bili fašisti, nismo nikdar marali Musolinija ali Hitlerja. Zato vam pokažem naslednji načrt...« Marešalo je iz žepa iz-

vlekel zaupen načrt kraja na Bogatinu, kjer so skrivna vojaška skladišča.

»V teh skladiščih,« je nadaljeval marešalo, »je dovolj hrane, orožja in streliva, obute in obleke za 400 vojakov za dve leti vojskovanja.«

NAČRT RAZTRGAN

Najrajši bi bil šel sam na Bogatin, toda ob kapitulaciji Italije je bilo za mene kot predsednika okrožnega odbora OF veliko nujnejšega dela. Marešalo je prosil, naj mu dam 20 vojakov, da bo na Bogatinu pokazal skrivne vhode v skladišča, ki so vsa zakopana v zemljo in skrbno zakamufilirana.

Res sem določil 17 borcev, ki so šli za marešalom na Bogatin. Toda, glej zlomka, kaj se je zgodilo! Na pobojno Bogatina so padli v nemško zasedo in se razbežali. Marešalo je strgal načrt. Nemci so ga ujeli, a jim je v megli pobegnil.

Izdelali smo samo dva načrta o skrivnih skladiščih na Bogatinu,« je po vrnitvi povedal marešalo. »Drugi načrt je na vojnem okrožju (distretto militare) v Udinah.«

Obljubil je, da pojde v Udine in da se bo vrnil z načrtom. Nikdar več se ni vrnil v Zatočmin. Menim, da ni bila vmes prevara, kajti komur je znano, kako so po kapitulaciji Italije Nemci lovili italijanske vojsake, jih pobijali in vodili v taborišča, ta lahko verjame, da so tudi temu podoficirju Nemci prekrizali račune.

Dolgo sem se tolkel po čelu, zakaj nisem dal takoj izdelati kopije načrta,« si še sedaj očita Andrej Kavčič-Kovač.

NEMCI NA BOGATINU

Zanimivo bi bilo vedeti, ali

so Nemci vedeli za tajna skladišča na Bogatinu. Osebnost menim, da so vedeli, čeprav niso imeli načrta niti podatkov, kje so skrivni vhodi. To moje mnenje je zasnovano na dejstvu, da so bili Nemci takoj po kapitulaciji Italije več tednov v kasarnah na Bogatinu, čeprav na Bogatinu ni bilo partizanov. Poleg tega je tistikrat Nemcem primanjkovalo vojakov za zaščito komunikacij in zasedbo mest v dolini, ki so jih zapustili Italijani. Poraja se vprašanje, kaj so delali Nemci na Bogatinu, ki je bil za razmere na bojišču septembra 1943. leta nepomemben. To mi vzbuja misel, da so verjetno iskali skladišča orožja. Res je, da Nemcem ni primanjkovalo orožja, bali pa so se, da se ne bi orožja oziroma skladišč na Bogatinu polastili partizani, ki bi s tisto opremo lahko do zob oborožili in opremili močno brigado.

Kasneje so Nemci zapustili Bogatin, kasarne na Bogatinu pa so bombardirali z letali. Verjetno zato, da bi še bolj zabrisali sledove do skrivnih skladišč, ki jih sami niso mogli odkriti.

SKLADIŠČA NA BOGATINU?

Po prvi svetovni vojni so začeli državno mejo proti Jugoslaviji močno utrjevati. Posebno močne utrdbe so bile na Bogatinu. Bili so pravi mojstri građenja utrdb visoko v gorah. Od Lepene pri Bovcu pa do vrha Bogatinskega sedla so napeljali 8 km dolgo žičnico. To žičnico je Kovač v sporazumu z vodstvom osvobodilne fronte za Primorsko prodal Erzetiču iz Gorice za 180.000 lir. Kovač pravi, da so potrebovali denar, ker so z lirami v bivših italijanskih mestih lahko marsikaj kupili; od sanitetnega materiala do potrebnih parti-

zanskih tehnik. Kovač se je z Erzetičem zmenil, da bo po vojni žičnica njegova, če pa bodo Nemci žičnico demontirali, bo denar zapisan kot vojno posojilo. Žičnica je nedotaknjena dočakala konec vojne, potem pa so jo demontirali domačini in gozdno gospodarstvo. Kaj hočemo, tako je bilo po vojni!

Italijani so na Bogatin vozili v obeh smereh. Po žičnici iz Lepene in s tovornjaki po cesti skozi Tolmin, Zatočmin in od Pologa do Bogatina. Starejši ljudje se še danes spominjajo, da so pred vojno z Jugoslavijo Italijani dan in noč vozili na to goro vojaško opremo in orožje. Tudi topove. Obmejna četa je bila stalno na Bogatinu. Iz teh dni se Tolminci še živo spominjajo 7 italijanskih granicarjev, ki jih je na Bogatinu zasul snežni plaz in so jih pokopali na tolminskem pokopališču. Pred osmimi leti, ko so se uredili in izboljšali odnosi z Italijo, so te ponesrečene italijanske vojske pokopali, njihove posmrtno ostanke pa prepeljali v Italijo. Tolminski grobar ve povedati, da sta bila dva v grobu še vedno taka, kakršna so bili pokopani, brez vsakršnih sprememb na truplih. Oficir je imel celo ovenelo rožo na prsih. Zato so ta dva po zakonu položili nazaj v zemljo in so jih kasneje odkopali in kosti prepeljali v Italijo.

LEGENDA ALI RESNICA?

Tovariš Kovač iz Zatočmina je prepričan, da je na Bogatinu res veliko skladišče vojaške opreme in orožja. Nekateri poveljniki tolminske garnizije so se po vojni često ogrevali za to, da bi raziskali to področje. Morda bi res kazalo raziskati področje Bogatina!

JOŽE VIDIC

DARWIL

TRST piazza s.antonio nuovo
4/-II

**Biseri
Darwilove
proizvodnje
1969**

**LORD 71 in
LADY 71**

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejšo pri urah DARWIL — ugrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR' cronometer je pojem elegancie in točnosti.

DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK
DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970.
GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

DARWIL

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA
IZ 14, 18 IN 22-KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA,

Prodaja s posebno garancijo!

Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA.

Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji.

Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije.

TURIST

Turistična agencija „Ljubljana transport“

TELEGRAMI: LJUBJANA — PP 01-122

**ENODNEVNI IZLET
VSAKO NEDELJO
NA VIŠARJE — GOSPO
SVETO — CELOVEC**

Odhod iz Ljubljane ob 6.00
uri ali po dogovoru — izpred
TURIST biroja v Trdinovi 3.

Kratek ogled Belopeških je-
zer nato Trbiža (kratek po-
stanek) in dalje do žičnice,
ki pelje na Višarje.

Povratek mimo Trbiža in Be-
ljaka, ob severni strani Vrb-
skega jezera, do Gosposvet-
skega polja — ogled Gospe
Svete in vojvodskega presto-
la. Povratek v Celovec — po-
stanek — in skozi predor
Ljubelj v Ljubljano.

Cena izleta 68,00 din.

**ENODNEVNI IZLET
V TRST, DOBERDOB IN
STARO GORICO
VSAKO SOBOTO**

Odhod ob 7.00 uri izpred TU-
RIST biroja v Trdinovi ulici
3. Prihod v Trst okrog 10.
ure. Kratek ogled mestnih
zanimivosti, nato prosto do
14.00 ure. Nadaljevanje poti
v Dobrdo. Ogled spomeni-
ka padlim v I. svetovni voj-
ni. V Stari Gorici kratek po-
stanek. Povratek skozi Aj-
dovščino in Col.

Cena izleta je 55,00 din.

**POPELJITE SE Z NAMI NA
ENODNEVNI AVTOBUSNI
IZLET V TRBIZ
VSAKO SOBOTO**

Odhod iz Ljubljane izpred
TURISTA-a v Trdinovi ul. 3,
ob 7.00 uri. Povratek iz Trbi-
ža ob 16.00 uri; prihod v Lju-
bljano okrog 19.00 ure.

Cena izleta je 39,00 din.

**DVDNEVNI IZLET
PO POTEH KOROSKIH
PARTIZANOV IN PO
SLOVENSKE DOMACIJAH
VSAKO SOBOTO**

1. dan

Odhod iz Ljubljane izpred
TURIST-a v Trdinovi ulici ob
7.00 uri. Ogled Železne Kaple
(krajši postanek), Velikovec
in najsevernejše slovenske
vasi Djekše. Povratek skozi
Velikovec do Klopinskega
jezera in do Vesel. Razmesti-
tev v hotelu, večerja in sre-

čanje pri Johani Wutteju —
Lacu.

2. dan

Po zajtrku vožnja skozi Škoc-
jan v Celovec — postanek za
ogled — nato do Gospe Sve-
te, ob Vrbskem jezeru ogled
Minimundusa. Kosilo v Bil-
čovsu pri Janku Ogrisu. Po-
vratek mimo Borovlj, preko
Ljubelja v Ljubljano.

Cena 120,00 din.

Prijave sprejemajo TURIST
biroji Ljubljana Transporta v
Ljubljani, Vrhniki, Kamniku,
Šentvidu in Domžalah vsakič
do dneva pred odhodom.

**7-DNEVNO SMUCANJE
V MALLNITZU (Avstrija)**

I. skupina:

odhod iz Ljubljane 17/I. ob
7.00 uri

prihod v Ljubljano 24/I. po-
poldne

II. skupina:

odhod iz Ljubljane 24/I. ob
1.00 uri

prihod v Ljubljano 30/I. po-
poldne

CENA: 750.— din

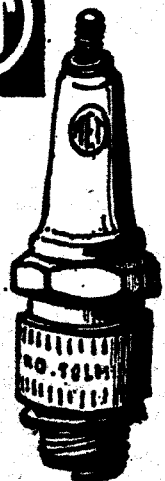
Smučanje v MALLNITZU, in
na Ankoglu (3.251 m), kamor
vas popelje žičnica z vmesno
postajo pri 2.000 m višine in
postajo na vrhu Hannover-
hausu (2.719 m).

V ceno aranžmana je vraču-
nan prevoz, 7-dnevno bivanje
v Mallnitzu — polni penzion,
neomejeno število voženj z
žičnico in vlečnicami na An-
kogel v tem terminu in kopa-
nje v zimskem bazenu.

Bivanje v Mallnitzu bo nudi-
lo posebno zadovoljstvo naj-
zahtevnejšemu smučarju. Po-
poldne se lahko posvetite
drsanju, lahko izberete sau-
no, si ogledate filmsko pred-
stavo ali posedite v kavarni.
Zvečer lahko plešete ali se
zabavate v domačem baru.

Prijave sprejemajo vsi naši
biroji do 5/I. — 1970. Obve-
zno plačilo akontacije 100—
din.

TURISTIČNA AGENCIJA
TURIST
LJUBLJANA TRANSPORT

**AVTOELEKTRO
TOLMIN**

nagrajuje kupce svojih vžigal-
nih svečk. Informacije dobite
v vseh prodajalnah avtoma-
teriala

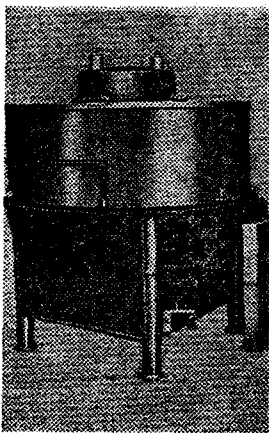
Obrtno podjetje

**»OBR-TNIK«
PREBOLD**

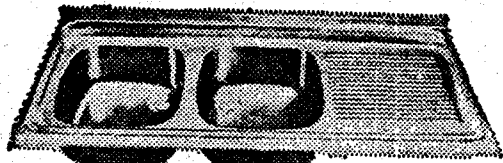
izdeluje krožne betonske
mešalce v velikosti 500 li-
trov z električnim motorjem
380 W.

Mešalec je primeren poleg
mešanja betona, tudi za me-
šanje malte. Uspešno ga upo-
rabljajo izdelovalci betonskih
zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

**POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA
NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL**

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

SAP — LJUBLJANA
Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

SAP — LJUBLJANA
Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

**VABIMO VAS NA SILVE-
STROVANJE 1969/1970**

— Silvestrovanje v Rimu
od 29. 12. do 2. 1. 1970

— Silvestrovanje na Ko-
roškem v Mühlbachu
od 31. 12. do 2. 1. 1970

— Silvestrovanje v kneže-
vini Liechtenstein
od 30. 12. do 2. 1. 1970

— Novoletni izlet v Italijo
Gorica — Palmanova —

Oglej — Gradec — Trst
2. in 3. januarja 1970

— Novoletni izlet v Slo-
venj Gradec in Dobrno,
ogled galerije in mož-
nost kopanja v Dobrni
2. januarja 1970

PRIJAVE IN PROGRAME
DOBITE V POSLOVALNI-
CI SAP LJUBLJANA, Tito-
va c. 38, tel. 314-922 in
315-352.

PRIJAVE IN INFORMACI-
JE SAP — LJUBLJANA,
Titova c. 38, tel. 314-922
in 315-352.

— Sprejemamo prijave za
smučarske tečaje, ki jih
organiziramo v sodelo-
vanju s SK »Snežinka«.

— Prodajamo vstopnice za
svetovno znano drsalno
revijo HOLIDAY ON
ICE, ki bo v dvorani
Tivoli od 23. 12. do 29.
12. 1969

— Prodajamo vstopnice za
VI. svetovno prvenstvo
v košarki, ki bo v dvo-
rani Tivoli od 16. do 25.
maja 1970.

— Vsako soboto in vsa-
ko nedeljo organizira-
mo smučarski avtobus
(SKI BUS EXPRES) v
Kranjsko goro. Odhod
iz Ljubljane ob 8.00
uri izpred Titove c. 38
s povratkom iz Kranj-
ske gore ob 16.30 uri.
Povratna vozovnica po
reklamni ceni 16 N din.

PRIJAVE IN INFORMACI-
JE SAP — LJUBLJANA,
Titova c. 38, tel. 314-922
in 315-352.

Kulturni obzornik

Oto Dix - slikar in grafik 1891-1969

Pred kratkim je v Hemmenhofenu ob Bodenskem jezeru v starosti sedeminsedemdeset let umrl znani socialni, protivoini in protifašistični likovnik Oto Dix. Najbolj znana Dixova dela so: Moja starši, Moja hči, Fronta v Flandriji, Ranjenci in mrličji v frontnih jarkih, Delavec, ciklus del iz predmestij, ciklus »Vojna«, kjer v petdesetih jedkanicah obsoja vojno morijo in amoralnost propadajoče družbe ter ciklus »Cirrus«.

Do izbruh prve svetovne vojne je študiral v Dresdenu in se pridružil ekspresionizmu. Nato so še mladega fanta mobilizirali in poslali na zapadno fronto, kjer je v strelskih jarkih preživel najhujšo morijo. Naduti nemški generali niso niti malo varčevali z ljudmi in so množice svojih vojakov neusmiljeno pošiljali pred francoske utrube. Ze pred vojno je bil Dix napredno usmerjen, fronta pa mu je prepričanje še utrdila. Vrnil se je poln gneva do vojn, brezupne socialne razmere po letu 1918, ki so vladale v Nemčiji, pa so ga potegnile tudi v neizprosni boj proti povzročiteljem le-teh. Takoj po končani vojni se je priključil napredni likovni skupini »Nova stvarnost«. Največ se je družil z dvema revolucionarjema. Prvi je bil George Grosz, ki je bil zlasti v risbah najostrejši satirik tistega časa ter je v njih brezobzirno razgaljal nemško buržoazijo, militarizem in socialno bedo; drugi pa John Heartfield, ki se je posvetil fotomontažam in v njih napadal predvsem nacizem. Prvi se je umaknil pred nacisti v ZDA, drugi pa prek Praga, Pariza v London — dela vseh treh pa je Goebels uvrstil v »izprieno umetnost« in mnogo le-teh sežgal tudi na grmadi.

Po prvi svetovni vojni Oto Dix živi do 1925 v Düsseldorfu, potem dve leti v Berlinu. Leta 1927 postane profesor na Umetniški akademiji v Dresdenu. Kmalu po nastopu nacizma ga vržejo iz službe, mu prepovejo javno udeleževanje in končno ga gestapo zapre. Preživel je vojno in se nato stalno naselil ob Bodenskem jezeru. Postal je častni občan svojega rojstnega kraja Unterhausena pri Geri in stalni član Akademije znanosti in umetnosti.

Z Dixom, katerega dela so bila znana pri nas med obema vojnama in jih je publiciral ves na-

predni tisk, je umrl zadnji član iz skupine nemških revolucionarnih likovnikov po prvi svetovni vojni.

STANE KUMAR

Prve nagrade Ivana Cankarja

Cankarjeva založba je lani ob petdeseti obletnici Cankarjeve smrti razpisala prvi natečaj za nagrade Ivana Cankarja. Trinajstega decembra pa so ob udeležbi številnih predstavnikov javnega življenja, med katerimi sta bila tudi članica sveta federacije Vida Tomšič in član CK ZKJ Stane Kranjc, prve nagrade tudi podelili, in to trem piscem in trem recenzentom knjig, ki so izšli pri Cankarjevi založbi.

Za delo »Med znanostjo in metafiziko« je prejel nagrado dr. BORIS MAJER, za »Revolucionarni idejni preobrat med prvo svetovno vojno« dr. MARJAN BRITOVSEK in za delo »Ekonomija mednarodne menjave v intervencionizmu« dr. VLADIMIR PERTOT. Dalje so bili nagrajeni JOŽE SNOJ za študijo »Resničnost in nadresničnost v Pasternakovem Doktorju Zivagu«, mag. ANDREJ KIRN za recenzijo knjige Borisa Majerja »Med znanostjo in metafiziko« ter VENO TAUFER za recenzijo knjige Vitomila Zupana »Sončne lise«.

Cankarjeva založba bo nagrade podeljevala vsako leto.

Egon Kaše: Zima med bodečimi žicami

Ivan Kreft: Spomini

Nekateri ljudje kljub precejšnji ali celo visoki starosti, boleznim in betežnostim ohranijo konavno mladeniško čilost duha. Trinajstdeset let, kolikor jih ima pisec spominov Ivan Kreft, sicer v sedanji razgibanj dobi in uspehom v medicini še ni poseben velika starost, toda vseeno se v teh letih že velika večina ljudi umakne v mirno življenje in se ukvarja predvsem z lastnimi zadevami.

Ivan Kreft pa je kljub slabemu zdravju zaradi trdne volje še vedno sredi družbenega dogajanja. Njegovi nastopi v javnem življenju so včasih komu neprijetni, toda z njimi si je pridobil tudi med mladino velik ugled. Marsikdo v njem prav zato vidi vzornega človeka, in ker je Kreft tudi komunist, vzornega člana komunističnega gibanja.

Namenoma sem o Ivanu Kreftu zapisal nekaj več kot o človeku, čeprav bi rad predvsem pokazal bralcem vsebino in vrednost njegovih Spominov. Zdi se mi namreč, da moramo soditi o spominih tega ali onega človeka skozi prikaz njegove osebnosti.

»Spomini« so izšli letos pri založbi Obzorja v Mariboru, v spomin na 35-letnico Ljudske pravice in 50-letnico Zveze komunistov. Pred petnajstimi leti pa so izšli prvič kot »Spomini ljudskega agitatorja«.

Primerjal sem obe izdaji. V prvi Kreft predvsem veliko več piše o odnosih z vzhodnimi zavezniki takoj po končani II. svetovni vojni. V tistih časih je bilo to zelo važno, saj se je pisalo 1954 in se je še našel kdo, ki je gojil prazne upe. Morda bo Kreft o teh zadevah pisal v naslednjem delu, saj v »Spominih ljudskega agitatorja« seže do srede 1949, do resolucije Informbiroja, medtem ko segajo »Spomini« iz 1969, samo do pomladi 1945, ko je odšel v Beograd. Vsekakor nas bo bralce marsikaj zanimalo.

V Kreftovem pisanju ni ničesar senzacionalnega. Niza nam dogodke in opisuje ljudi, ki jih je srečal na svoji življenjski poti. Rojen v večji vasi ob robu slovenskega ozemlja je odšel v srednjo šolo v Maribor. Tam je iz romantičnega nacionalista postal socialist in kmalu zatem komunist. Uporen in dosleden po značaju, se je kaj kmalu zapletel v spore z oblastmi. Odšel je na tuje, najprej v Gradec, nato pa v Nemčijo, v Dresden. Rad bi bil postal strojni inženir papirniške stroke, za kar v Jugoslaviji ni bilo formirane šole, razen tega pa se je tudi skušal izogniti raznim nevšečnostim. Saj je prav v tistih letih jugoslovanska reakcija doživela višek svojega kratkotrajnega zmaganja. V Dresdenu se je znašel sredi kroga naprednih izobražencev in doživel prihod nacistov na oblast. Moral se je vrniti v domovino, kjer se je spet takoj povezal s somišljeniki. Skupaj z njimi je sodeloval pri obnovi Partije in pri njeni preobrazbi v množično gibanje. Potem ga najdemo v Španiji med borci mednarodnih brigad. Od tam se vrne ne da ni okusil francoske taborišča in se spet takoj vključil v politično delo v domovini.

Leto 1941 ga doleti kot rezervnega oficirja v Skopju. Izogne se ujetništvu in se začasno nastani v bližini Dubrovnika. Star je bil 35 let in bolehen, zato ne bi bil zmogel nadčloveških telesnih naporov prvih partizanov. Ostal je v Dalmaciji in se takoj vključil v politično delo. Po italijanski kapitulaciji je odšel v Italijo in tam deloval v organizaciji begunskih taborišč. Tako je prispeval svoj delež tudi v razdobju, ko je dolgoletno delo komunistov, zvezano z mnogimi žrtvami, postajalo stvarnost, pač pa svojih močeh in sposobnostih. Delo, ki ga je tam opravljal, je imelo veliko politično važnost, pri njem je prišla do izraza politična izkušnost.

Ob koncu naj zapišem še osnovno misel, ki po moji oceni preveča vso knjigo: Moč naprednega gibanja je v prepričanju njegovih pripadnikov, ki ga ni moč zatreti. Če reakciji to včasih uspe, na drugem koncu zato toliko bolj silovito izbruhne. Prav tako je moč napredka v demokraciji, sama revolucija pa je oblika demokracije, čeprav to morda komu zveni nenavadno.

MILE PAVLIN

Zanimivosti

Ministrstvo za mir

Paul Newman, znani ameriški igralec, ki je bil s svojo ženo Joan Woodward vedno v prvih vrstah vseh demonstracij za mir, je sporočil, da bo odpotoval v Britanijo, »da bi se nadihal svežega zraka«. Pripomnil je, da ni izključeno, da se bo po vrnitvi v ZDA posvetil politični karieri. Računa, da bo najprej izvoljen za senatorja, pozneje pa bi celo kandidiral za predsednika ZDA — z demokrati proti Nixonovim republikancem. Paul Newman je dalje izjavil, da bo, če bo kdaj izvoljen za predsednika ZDA, takoj ustanovil »ministrstvo za mir«.

Maove knjižnice v Londonu

Kitajci so v svetovni politični areni izredno aktivni. Tudi v Londonu, kjer je njihovo propagandno mesto št. 1 Hyde Park. Tu so obiskovalcem tega govorniškega središča na voljo rdeče Maove knjižnice — v francoščini, angleščini in nemščini: za 10 šilingov. Zanimivo je, da prodajajo Maove knjižnice in drugo kitajsko politično literaturo (tudi portrete in značke Mao Cetunga) tudi angleški študentje.

»Kronika aktualnih dogodkov«

Ameriška revija »Time« je te dni objavila, da v SZ že nekaj časa izhaja tajni časopis »Kronika aktualnih dogodkov«. Časopis gre iz rok v roke. Bralci skrivaj prepisujejo izvod tega časopisa in prepise pošiljajo prijateljem. Novice potujejo po obratni poti, dokler ne pridejo do anonimnega izdajatelja. Seveda je razpečevanje tega časopisa nevaren posel, vendar je od lani, ko je začel izhajati, izšlo že deset števk. Ta časopis je zdaj baje poglavitni vir vesti za liberalne sovjetske intelektualce. V njem lahko berejo o mnogih dogodkih, o katerih dnevniki ne poročajo. Tako je ta časopis edini v SZ objavil pismo Aleksandra Solženicina združenju pisateljev v zvezi z njegovo izključitvijo. V tej kroniki je redno priobčen seznam domačih in tujih knjig, ki so jih oblasti v zadnjem času prepovedale. Kronika poroča tudi o usodi znanih političnih jetnikov. Baje so članki, ki jih priobčuje »Kronika aktualnih dogodkov« napisani zelo stvarno.

Nova Trajanova plošča na Djerdapu

Blizu gradbišča hidroelektrarne Djerdap pri naselju Karataš so nedolgo tega odkrili še eno Trajanovo ploščo. To je izredno dragocena arheološka najdba. Plošča so izkopali buldožerji, široka je dva metra, dolga en meter in debela 30 centimetrov. Buldožerji so jo preložili na tri dele, kar pa seveda ne zmanjšuje vrednosti najdbe.

Matica Hrvatska na zatožni klopi

Pred kratkim smo na tem mestu poročali o izdaji spominov kiparja Ivana Meštrovića z naslovom »Spomini na politične ljudi in dogodke«. Kmalu po izidu knjige je prišlo do protesta člana mestnega komiteja Slavka Sajherja, ki je zahteval politično odgovornost in dejal, da komunisti, pa tudi mnogi drugi ljudje negodujejo, posebej zaradi načina, kako je bila urejena in tiskana priloga »Tolmač važnejših imen in pojmov«. Sledile so ostre obsodbe organizacije ZK, občanov, mladine in še posebej borec ter žrtev fašističnega nasilja, ki so najbolj čutili nasilje ustaškega gibanja v Nezavisni državi Hrvatski. Rezultat razburjanja: mestni komite ZK Zagreb je sklenil, naj partijska komisija razišče, kako je bila urejena in tiskana ta knjiga spominov kiparja Ivana Meštrovića.

Ali se bo general vrnil?

Založnik Andre Ballaud bo kmalu izdal knjigo Jacquesa Kermola »Generalova vrnitev«. V knjigi avtor pripoveduje izmišljeno zgodbo o tem, kako se je Charles de Gaulle v tretje polastil oblasti, da bi »rešil veličastne interese države«. Gre za namišljeno politično potezo, ki pa bi lahko, po mnenju nekaterih, postala tudi resnična.

Partizanska ljudska pesem

Te zadnje jesenske noči

V te zadnje jesenske deževne noči težke so v dalje naše poti. Dež bje nas v lica, pred nami tema, do kolen se pogrezamo v blato steza.

Osuto je drevje, vinograd je gol. Kot rimski vojščak je ob trti kol. Na griču je križ in Krist na njem še vedno visi zablodlim ljudem.

Zdaj mimo je belogardiščična vas, kot stekli so lajali psi v nas. Previdno naprej, tam v gozdu je rob, pričaka nas lahko zaseda, naš grob.

Tako nas vodi kurir skozi noč. V srcih mladih črpamo moč. Ljubeče srce nam poganja kri, ki nikdar v malodušju klonila ni. In z nami gre Krist in nam šepeta, kdaj časa trpljenja bo spita do dna. Sramotno mi je na križu viset in biti le tarča zlorab in zmed.

Mi sneli te bomo s križa, naš brat. Z nami korakal boš v našo pomlad. Le naprej skozi blato, dež in temo, saj kmalu bo jutro svetlo prišlo.

LJUBA SKORNŠEK
Na poti skozi Suho krajino, 1. XII. 1944

Vojaška veda in tehnika

Pet milijard dolarjev za francosko obrambo

V francoskem parlamentu so pred kratkim razpravljali o vojaškem proračunu za leto 1970. Vlada predlaga, naj bi v te namene predvideli 4.897 milijonov dolarjev. Kot zanimivost navajajo, da bo od tega šlo za jedrske sile le 17% in da bo odstotek proračuna, namenjen za razvoj jedrskega orožja, v naslednjih letih še nižji glede na to, da so najdražja dela že končana.

Francija namreč že ima vse tri glavne vrste jedrskega orožja. To so bombniki Mirage IV z nadzvočno hitrostjo in ki so oboroženi z jedrskimi bombami, strateške rakete, ki so postavljene nekje na jugu Francije v zaščitnih betonskih silosih, in z izstrelki tipa polaris — oborožene jedrske podmornice, izmed katerih je prva že na poskusni vožnji.

Jedrskih poskusov na francoskem poligonu v južnem Pacifiku ne bodo prekinili, temveč bodo tam v naslednjih dveh letih preskušali nekatera nova orožja.

Med razpravo v francoski skupščini je predsednik vlade poudaril, da so cilji francoske vojaške politike »obrambne nacionalnega ozemlja, sodelovanje z drugimi deželami pri naporih za ohranitev miru v Evropi, spoštovanje obveznosti do prekmorskih dežel in želja za lastno neodvisnostjo.«

Izjava o sovjetskih raketah

V izjavi, ki jo je dal poveljnik sovjetskih raketnih enot maršal Nikolaj Krilov moskovski »Pravdi«, je rečeno, da ima Sovjetska zveza najmočnejše jedrske polnitve na svetu in da sovjetski strateški izstrelki lahko dosežejo vsako točko na svetu v najkrajšem času in z veliko natančnostjo.

»Naše strateške rakete imajo neomejen doseg. V zadnjih letih se je oprema raketnih sil močno razvila... Ob prizadevanju znanstvenikov, konstruktorjev, inženirjev, delavcev in vojaških strokovnjakov so projektirane in izdelane razne vrste jedrskega orožja različne moči, med njimi tudi najmočnejše termionuklearne bojne glave na svetu.«

Zmanjšanje naročil zaradi porasta cen

Ameriško obrambno ministrstvo je sklenilo, da zmanjša obseg proizvodnje največjega transportnega letala na svetu C-5. Sprva so jih nameravali izdelati 120, sedaj pa se bodo zadovoljili le z 81 letali te vrste. To so storili sprito občutne podražitve. Menili so namreč, da jih bo vseh 120 letal stalo 3,2 milijarde dolarjev, toda sedaj — pet let kasneje — so stroški za izdelavo enakega števila letal narasli na skoraj 5,3 milijarde dolarjev. Veliko razliko v ceni si razlagajo z nekaterimi spremembami v načrtu letala, pa tudi z močnimi inflacijskimi pritiski.

To zmanjšanje bo vplivalo tudi na načrte ameriškega letalstva glede na prevoze večjega števila vojaštva po zraku. Znano je, da bi se z uvedbo predvidenega števila teh letal v ameriške zračne sile občutno zmanjšala potreba za stvarno nastanitev ameriških vojaških enot zunaj ZDA v dosegljivem obsegu.

Prvi polet »jaguarja«

V Parizu so objavili, da so uspešno izvedli prvi polet enosedelne verzije anglo-francoskega bojnega letala »jaguar«, ki leti z nadzvočno hitrostjo. To letalo je namenjeno za izvajanje bojnih nalog in za urjenje. Pričakujejo, da bodo prva letala te vrste dobavili francoskemu letalstvu leta 1971, britanskemu letalstvu pa leto dni kasneje.

Elektronika proti palestinskim gverilcem

Izraelski strokovnjaki so menda izdelali nove elektronske naprave, s katerimi je mogoče odkrivati ilegalne prehode čez mejo. Baže so s prvimi napravami te vrste že preprečili dostop v Izrael nekaterim skupinam diverzantov.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Ameriški helikopterji v Južnem Vietnamu

Ameriški strokovnjaki, ki so jim znane velike prednosti helikopterjev in njihova perspektivnost za izvajanje raznih bojnih nalog, so zanje izdelali mnoge načrte z namenom, da bi to vrsto orožja še bolj izpopolnili. Izhajajo pa iz tega, da je helikopterska oborožitev glede na hitrost helikopterjev in glede na dejstvo, da zemljišče ni za helikopterje nobena ovira, bistveno učinkovitejša od oborožitve kopenskih enot.

PO OBOROŽITVI: EN HELIKOPTER ZA TRI LETALA

V Združenih državah Amerike imajo že sedaj helikopterje za eno izmed najučinkovitejših bojnih sredstev za sodelovanje s kopenskimi enotami ne samo na slabo komunikativnem, temveč tudi na drugih območjih bojnih operacij, med njimi celo v Evropi.

V Južnem Vietnamu uporabljajo helikopterje za obstreljevanje rajonov, na katerih se namerava kasneje izkrcati, za pomoč kopenskimi enotam iz zraka in za njihov prevoz.

Helikopterji so oboroženi z mitraljezi, topovi, metalci bomb in raketami. To orožje je lahko vgrajeno v helikopter, ali pa je na posebnih podstavkih in mu je s tem omogočeno, da lahko deluje v najrazličnejših smereh. Prevladuje prepričanje, da oborožitev enega bataljona 1. aeromobilne divizije, ki ima 36 helikopterjev tipa UH-1B iroquois, po vsem ustreza oborožitvi 108 lovskih letal tipa »hunter« (9 eskadrilj), ki so oborožena z raketami. Tako imenovano »ognjeno moč« helikopterskega bataljona izenačujejo z osemminutnim streljanjem artilerijskega polka.

V ZDA modernizirajo sedanje in konstruirajo nove helikopterje. Korak naprej bo prehod od »oboroženih helikopterjev«, ko na že obstoječe helikopterje vgradijo dodatno oborožitev, na proizvodnjo posebnih bojnih helikopterjev. Že konec leta 1967 so začeli v Južni Vietnam pošiljati helikopterje UH-1G »huey cobra«. To so dvosedežna verzija helikopterjev UH-1B iroquois.

HELIKOPTERJI S KRILI

Po večletnih raziskovalnih delih so Američani izdelali helikopter, kot ga oni imenujejo. Ta helikopter je dobil oznako UH-56A »cheyenne«. Namenjen je podpori in zaščiti pri izkrcanju desanta, pa tudi za neposredno pomoč enotam na tleh ob slabih vremenskih razmerah. Helikopter je opremljen z izpopolnjenim navigacijskim sistemom, radiolokacijsko postajo za opozarjanje enot na tleh o višini na zemljišču, televizijsko aparaturu in navigacijskimi napravami za usmerjanje ognja.

Helikopter »cheyenne« doseže hitrost nad 400 km na uro, njegov doseg znaša 1.410 km, v zraku lahko ostane nepretrgoma 4 ure in 24 minut, vozi pa lahko do 7.700 kg tovora.

AEROMOBILNE OPERACIJE

Ameriško poveljstvo v Južnem Vietnamu pogosto izvaja aeromobilne operacije. Organizirajo jih skrivoma, nato pa na helikopterje vkrcajo manjše vojaške enote in jih hitro in nepričakovano izkrcajo na ustrezne objekte in nasprotnikove enote, ki jih izenačajo napadejo iz raznih smeri.

V aeromobilnih operacijah uporabljajo helikopterje za obstreljevanje ter izkrcavanje manjših zelo gibljivih enot kopenske vojske in mornariške pehote. Za prevoz pehotne čete potrebujejo

do 40 transportnih helikopterjev (po 6 oboroženih vojakov v vsakem) in 12-15 bojnih helikopterjev za zaščito in bojno podporo četi med poletom in med boji na tleh.

Ugotovljeno je, da za hkraten prevoz padalsko-desantnega ali aeromobilnega bataljona potrebujejo povprečno 145 helikopterjev UH-1B iroquois. Če pa mu dodajo še znanjšano baterijo (4 havbice), potrebujejo še pet helikopterjev CH-47B.

V aeromobilni operaciji lahko sodeluje ne le bataljon, temveč tudi brigada ali celo vsa divizija. V začetku aprila 1968 so Američani organizirali aeromobilno operacijo »Pegaz« z namenom, da obkrožijo in uničijo enote osvobodilne vojske, deblokirajo ameri-

ško mornariško pehoto na območju Che Sana in vzpostavijo nadzorstvo nad strateško cesto vzdolž laoske meje. Te operacije se je udeležilo 24 bataljonov, izmed katerih je bilo osem bataljonov iz 1. aeromobilne divizije.

Enote osvobodilne vojske se s helikopterji bore na razne načine. Za zelo učinkovito imajo uporabo eksplozivnih sredstev, ki jih razmestijo po tleh ali obesijo na drevje, in protiletalskih sredstev, ki jih razpostavijo na vnaprej pripravljenih položajih na območju, kjer je pričakovati izkrcanje desanta.

Da bi zmanjšali izgube, so začeli Američani usposabljanje helikopterje za obrambo. Med helikopterje te vrste spada tudi

CH-47C, ki je oborožen z metalci 40 mm, topom 20 mm, blokom z devetnajstimi raketami 69,8 mm in petimi mitraljezi 7,62 mm, izmed katerih je eden v zadnjem delu trupa.

V zvezi z množično uporabo helikopterjev v agresivni vojni ZDA v Južnem Vietnamu se v tujem tisku pojavljajo izjave vojaških strokovnjakov za katere je to dejstvo »popolno in prijetno presenečenje, ki utegne pripeljati do mnogih odkritij.« Vse to izhaja predvsem iz propagandnih namenov. Ameriški monopoli namreč z vojaškimi naročili ogromno zaslužijo, agresivna vojna v Vietnamu pa jim omogoča še večje dobičke.

VOENNIJ VESTNIK

Državna policija in vohunstvo v Avstriji

V zadnjem času so v Avstriji odkrili nekaj neljubih primerov vohunstva, v katerega so neposredno ali posredno zapleteni tudi nekateri vodilni funkcionarji avstrijske državne policije. Posebni parlamentarni preiskovalni odbor, ki je do podrobnosti proučil te vohunske primere, je že končal svoje delo. Predlagal je, naj bi ustanovili poseben parlamentarni odbor za državno varnost in začeli pripravljati zakon o državni varnosti. Poročilo odbora pa odkriva nekaj naravnost neverjetnih dejstev.

Johann Ableitinger, ki je bil dolgo let državni policist, pozneje pa privatni detektiv, in ki ga je med tem sodišče obsodilo, je bil sodelavec zahodno-nemške, francoske in izraelske tajne službe. Vso to dejavnost je lahko opravljal le v sodelovanju s svojimi nekdanjimi kolegi v državni policiji. Ableitinger je dobil od uradnikov državne policije nad tri tisoč obvestil. Stalne zaupne informacije so mu dobavljali sledeči policijski oddelki: register kazni, osrednji prijavni urad,

evidenca prebivalstva, policijski urad za tujce, varnostna služba, preiskovalni urad, prometni urad, gospodarska policija, evidenca državne policije, osrednja evidenčna postaja in razni policijski komisariati.

Informacije, ki sodijo pod »uradno tajnost« in ki jih je Ableitinger prejemal za plačilo, so lahko služile tujim tajnim službam za izsiljevanje raznih oseb. Vodstvo državne policije je Ableitingerju začelo »posodilo« tudi tajne akte. V tej zvezi so že uvedli sodni postopek proti 44 policijskim uradnikom, toda le štirje so bili pravno veljavno obsojeni. V dveh primerih se niso izrečene pravnoveljavne obsodbe, en primer je še v preiskavi. Vseh drugih 37 sodnih preiskav proti policijskim uradnikom, Ableitingerjevim sodelavcem so enostavno ustavili.

Iz vsega tega je parlamentarni preiskovalni odbor sklepal, da sedanji sistem varnostnih službenih seznamov in izmenjave informacij nista varna pred zlorabami. V tej zvezi je prišlo do ostrih očitkov

Johann Müller
Dunaj

KRANJ

Stari skojevci na Šmarjetni gori

Ena izmed letošnjih sklepnih prireditev občinske konference ZMS v Kranju v počastitev letošnje 50-letnice revolucionarnega delovanja ZKJ in SKOJ je bila pred dnevi na Šmarjetni gori nad Kranjem. Na srečanje so povabili vse nekdanje člane SKOJ in mladinske organizacije. Čeprav je minila že dolga doba od njihovih mladih let, saj so nekateri že pripovedovali o vnukih, je večer vseeno potekel v značilnem mladinskem razpoloženju. Stane Boštjančič, ki je v imenu današnje mladine Kranja pozdravil svoje predhodnike, je zlasti omenil velik delež mladine v NOB, pri obnovi dežele v okviru obsežnih mladinskih akcij in tudi v današnjem boju za novo samoupravno družbo. Največji delež nekdanjih mladincev in mladink v današnjem razvoju pa naj bi bil v razumevanju teženj današnje mladine kot aktivne naslednice nekdanjega SKOJ.

Krajevno združenje borcev in vojaških vojn invalidov terena Vodovodni stolp v Kranju sta v počastitev letošnjega dneva republike pripravili prijetno srečanje svojih članov iznad 70 let starosti. V domu JLA so jim priredili prigriznjen tovariški večer, Udeleženci so se zelo zahvaljevali za tako, pravzaprav prvo, pozornost starejšim borcev. Povabljenec, ki se zaradi bolezenskih in drugih razlogov niso mogli udeležiti tega tovariškega večera, pa so obiskali na domu.

KAREL MAKUC

Tri nove jedrske podmornice

V Združenih državah Amerike so pred kratkim dokončali še tri jedrske podmornice, in sicer »Tautog«, »Whale« in »Gurnard«. S temi tremi vred imajo Američani sedaj že 36 dokončanih jedrskih podmornic.

Vse tri podmornice spadajo v razred »Permit«, ki ga imajo za izpopolnjeni tip razreda »Tresher«. Oborožene so vsaka s štirimi torpednimi cevmi in s podmorniškiimi raketami SUBROC, ki jih iz podmornice lahko izstrele tudi takrat, ko so pod vodno gladino.

Naknadno so v ladjedelnici Newport News splovili še četrto podmornico istega tipa, ki je dobila ime »Finback«.

Podvodni rezervoarji za nafto

V Perzijskem zalivu bodo v kratkem začeli graditi kovinski rezervoar za nafto. Večji del tega rezervoarja bo pod vodno gladino. Visok bo 60 metrov, njegov premer pa bo znašal približno 80 metrov. Vanj bo šlo kakih 80.000 m³ goriva. Bo pa brez dna, ker so ugotovili, da se voda in nafta ne moreta mešati.

Rezervoar bodo napravili v doku na obali Perzijskega zaliva, nato pa

ga bodo spustili v vodo. Ne bo pa se potopil na dno, ker ga bo stisnjeni zrak zadrževal na površju. Zato ga bodo lahko po potrebi premikali v bližino petrolejskih polj. Tam bodo spustili zrak najprej iz zunanje, nato pa še iz notranje komore, rezervoar pa pritrdili na stebre na morskem dnu.

Polnili ga bodo z vrhnje strani. Pri tem bo nafta pritiskala na vodo in jo iztisnila iz rezervoarja. Pri praznjenju pa ga bo voda spet polnila. Stroški takšnega rezervoarja so precej manjši, kot pa če bi ga gradili na suhem.

Taktični bojni čoln »seablazer«

Ameriška vojna mornarica je dobila novo plovno enoto, ki je namenjena predvsem za obalske in desantske operacije. Gre za bojni čoln, ki je boljši od sedanjih. Čoln je dolg nekaj čez 7, širok pa skoraj tri metre. Njegovo korito ima obliko obrnjene črke V. Opremljen je z motorjem, ki ima 325 KM in ki mu omogoča hitrost do 50 km na uro. Motor je tako napravljen, da čoln lahko plove tudi v plitvih vodah.

Posadka tega čolna šteje dva moža, nanj pa lahko vkrcajo še devet ali več oseb. Oborožili ga bodo z mitraljezi in drugim oržjem.

RESNICNA VOHUNSKA ZGODBA IZ DRUGE SVETOVNE VOJNE

Izdale so ga luknjice v slovarju

FRANCK JACSON SPADA MED NAJBOLJŠE LOVCE NA VOHUNE ZA ČASA DRUGE SVETOVNE VOJNE. MED PRIMERI, KI JIH JE USPEŠNO ZAKLJUČIL, SPADA TUDI ZAJETJE NACISTIČNIH VOHUNOV, KI SO JIH IZ NEMCIJE PREPELJALI V ANGLIJO S PODMORNICO.

Bistro oko britanskega radarja, ki je leta 1942 z doverškega skalovja nadziral morskno ožino La Manche, je na morsk gladini opazilo čoln s tremi človeškimi postavami. Nenavadnim Robinzonom nasproti so takoj poslali reševalno ladjo.

Vsi trije potniki v čolnu so bili Holandci. Motorni čoln, v katerem so jih našli, so bili ukradli. Eden izmed njih je bil še zelo mlad. Mraz ga je tresel in ko je kašljal, si je z dlanjo prikrival usta. Drugi je bil holandsko-malajskega porekla. Bil je presrečen, ker je bil on tisti, ki je prvi opazil reševalno ladjo in ugotovil, da je angleška. Tretji je bil v sprednjem delu čolnca in mahal z mršavi rokami. Njegovi osiveli lasje so bili mokri in zlepljeni od morske vode. Ko se je reševalna ladja, ploveč proti vetru, blizala čolnu, se je angleški krmar rahlo nasmejal. Vetr mu je prinašal prijetno pesmico, ki jo je Holanec prepeval:

»Trikrat hura!
Za rdeče-belo-modro.
Te lepe barve holandske
zastave.
Hura, Hura, hura!«

Varnostni organi so na obali že pričakovali reševalno ladjo. Nek letalski oficir z očali in belečnico v roki je stopil k Holandcem ter pregledal listine in vse drugo, kar so imeli s seboj. Po dolgotrajnem zasliševanju so Holandce z vlakom prepeljali v London. V njihovem spremstvu sta bila dva moža, ki sta za pasom imela skrite pištole. Okno oddelka, v katerem so se vozili, je bilo zastrto z zaveso. Na londonski postaji jih je že čakal avto, ki jih je takoj prepeljal v kraljevsko viktorijansko šolo.

Skozi to šolo, ki je bila pod nadzorstvom angleške obveščevalne službe, je moral vsak tujec, ki je med vojno stopil na britanska tla. Nekateri izmed njih so tu prespali eno samo noč. Drugi, ki so že prvo noč padli v nastavljen past, pa so imeli priložnost, da naslednjo noč opazijo samo tisti del angleške zore, ki se svetlika nad visokimi zidovi ječe, kjer jih čakajo vislice. V tej šoli, ki jo je ustanovila Intelligence Service, so vedeli za en sam ključ, ki je odpiral vrata v življenje in varnost. Skozi roke obveščevalne službe je šlo na tisoče ljudi, moških in žensk, nedolžnih in krivih. Z begunci so tam ravnali zelo obzirno, kot z gosti, in so jih hitro spuščali.

Tistega dne, ko so v to šolo prispeli naši trije Holandci, je bil Franck Jackson, znani lovec na vohune, že močno utrujen. »Najprej sem predse poklical najmlajšega,« piše Jackson v svojih spominih. »Zaposlen je bil na pošti v Haagu. Načrt za beg je napravil njegov tovariš Dronkers. Ta mali poštni uradnik, ki ne more zatreti kašlja in smrkanja, je hotel stopiti v vrste holandske osvobodilne vojske. Šlo mi je na smeh. Ta ni bil nevaren.

Hujši primer je bil mešanec, ki je znal prekleto dobro lagati. Morali smo ga zadržati, čeprav nas je njegovo pripovedovanje začelo že dolgočasiti. Medtem ko so beli cvetovi plezalke pod mojim oknom migljali na toplem aprilskem soncu, sem poklical predse še tretjega Holandca, Dronkersa, ki je bil vodja te slavne male ekspedicije. Spremljala sta ga dva močna stražarja, nekdanja mornarja. Njegove ponošene modre hlače so bile smešno kratke. Imel je koščene in grobe roke z močno poudarjenimi žilami. Pogovarjala sva se v holandskem jeziku. Medtem ko si je gladil sive lase, je drzno gledal vame s svojimi kostonjevim očmi in se mi smehljaj, ko da bi pred seboj imel kakega starega prijatelja, s katerim je delil dobro in zlo.

»Anglija, moja dobra Anglija!« je ponavljal. »Naposed nam je uspelo pobegniti pred Nemci in priti v to lepo deželo. Borili se bomo vse do tlej, dokler ne bomo iz Holandije pregnali zadnjega okupatorjevega vojaka.«

Lizal sem čokolado — to mi je bila navada, Dronkers pa mi je medtem opisoval svoj epski pobeg.

Oženil se je v svojem petindvajsetem letu. Ženo je imel zelo rad, toda plača poštnega uradnika je bila nizka. Ko so Holandijo zasedli Nemci, se je začel ukvarjati s črno borzo. Nemci so črnoborzijske streljali. Gestapo ga je že iskal, vendar je bil pravočasno obveščen o tem in mu je uspelo pobegniti. Za pripovedovanje svoje zgodovine je potreboval polne tri ure.

V kavarni »Atlanta« v Rotterdamu je naletel na nekega Hansa, ki mu je bil za denar pripravljen preskrbeti čoln in gorivo za pot v Anglijo.

»Za koliko?«

»Za štirideset funtov.«

Hans je zagotavljal, da jih bo lahko pripeljal — imel je namreč posebno dovoljenje — do odprtega morja. Tam nekje ga bodo izkrcali na obali, oni trije pa nadaljevali vožnjo proti Angliji.

Dronkers se je naslanjal s svojo suho roko na zeleni namizni prt in se zadovoljno smehljaj.

»Naposled je vse to za nami in tu smo. Posrečilo se nam je!«

Tudi jaz sem se smehljaj. Naslonil sem se na komolce, svoj

pogled uprl v njegove oči in mu mirno dejal:

»Lažete.«

Dronkers se je sunkoma zvrnil.

»Zakaj me žalite? To je strašno.«

»Pojasnite mi, zakaj se je človek, ki ga imenujete Hans, odločil za samomor?«

Dronkers je mežikal, pogoltnil slino in nato zajecjal:

»Odločil se za samomor? Gospod...«

»Kaj pa drugega... Lastnik je moral opaziti, da ni več čolna. Straža je Hansa videla, kako se oddaljuje proti odprtemu morju. Še istega dne pa je bil Hans spet v Rotterdamu... Le zakaj bi zaradi piškavih štiridesetih funtov tvegaj, da ga gestapo ubije?«

»Sicer pa vem, zakaj ste bili v »Atlanti«, sem nadaljeval. »Zato, ker je holandsko pivo, ki ga tam strežejo, najljubša pijača gospoda Strauha iz nemške tajne službe. On je tisti, ki vas je poslal sem.«

Dronkers je rahlo pobledel:

»Resnico govorim, gospod. Sicer pa se bom pritožil tukajšnjim oblastem. Zahteval bom, naj me zaščitijo...«

Stražarjema sem namignil, naj ga odpeljeta. Dronkers je to noč napisal tri pisma: prvo za holandsko kraljico, drugo za Churchilla, tretje pa za britansko kraljico.

To noč sem odnesel s seboj domov dokumente, karte in vse druge stvari, ki jih je bil imel Dronkers ob prihodu v Anglijo pri sebi. Najprej sem se lotil njegove srebrne ure na verižici. Vsak zglobo sem pregledal pod mikroskopom. Odprl sem uro, izvlekel pero in preštel vse praske na steklu. Nato je prišel na vrsto nož. Odprl sem ga in odvil vse vijake. Razparal sem tudi vse cigarete, ki so mu jih odvzeli, in s kemikalijami skušal ugotoviti, če ni kaj napisanega na tankem cigaret-nem papirju. Celotobak sem pregledal. Ničesar nisem našel...

Njegove stvari sem pregledoval enajst dni in noči. Enajstega dne zjutraj sem poslal ponj.

»Vohun ste in odtod ne boste odšli živi,« sem mu dejal. »Zakaj ne priznate?«

»Ko bi vas mogel moj oče slišati, bi se v grobu obrnil,« je dejal, se sesedel in se razjokal.

»Že dobro, Dronkers,« sem mu odgovoril.

To noč sem doma pregledoval njegov holandsko-angleški slovar, ki je bil popačan z morskimi vodo. Pregledoval sem stran za stranjo. Na njegovih 700 straneh je neke moral biti kavelj, na katerega bo Dronkers obešen. Zares, na strani 432 sem pod neko veliko črko »F« opazil droben vbodiljal z iglo. Vzel sem v roke povečevalno steklo in začel z njim iskati podobne luknjice še na drugih straneh slovarja. Našel sem jih iz črk, pod katerimi so bile luknjice, sem lahko sestavil ime in naslov v Stockholmu, nato pa še en naslov iz Lizbone.

Res je nenavadno, da se vohun ne more zapomniti naslova v tujem jeziku. Dronkers bi moral na ta naslova sporočiti svoja obvestila.

Naslednjega dne sem spet poklical Dronkersa predse. Pokazal sem mu naslova.

»Čeprav ste Holanec,« sem mu dejal, »boste umrli kot izdajalec. Zakaj ste to počeli?«

Vse mi je povedal. To je storil zaradi žene. Bila je že v letih in boleha. Zato se je spoznamel z Nemci. Njegovi ženi bodo dajali po petnajst funtov mesečno. Če se bo vrnil, bo kot uradnik v neki nemški pisarni v Rotterdamu prejemal po štiri funte tedensko.

Nato sta ga dva policista odpeljala v zapor, odkoder naj bi bil šel na zadnjo pot pod vislice.

Filip Pajnič — Jaka: V Benečijo in nazaj

Zgodaj zjutraj smo prispeli in prinesli komandantu dragocene podatke o gorenjskih partizanih in mu povedali, da imamo za hrbtno italijanske granicarje. S podatki je bil komandant zadovoljen, vznemirilo pa ga je, da je sovražna postojanka tako blizu. Zvečer sem se javil, da grem v vas Krn po hrano. V vasi je bila sirarna in njeni delavci so za nas vsak dan pripravili petkilski kolač sira, imenovan »cuče«. Živine pod Krnom je bilo dovolj, planšarji so pa oddajali mleko v vaško mlekarino. Ves sir je mlekarina morala oddajati v Kobarič, tisti kolač, ki smo ga mi dobivali, pa se pri taki količini mleka sploh ni poznal.

Vaščani so bili dobri, kadarkoli smo prišli v vas, smo smejali dobili kaj dobrega za pod zob.

Ko sem tisti večer prišel, sta bila v vasi dva angleška študenta, ki sta ušla iz nekega taborišča v Avstriji. Sem sta prišla po kurirskih zvezah in sta se hotela prebiti prek Furlanije v Švico. Terenski aktivist ju je izročil kar nam, češ naj ju odpeljemo do komandanta, pa naj ta odloči, kam z njim. Vprašal sem ju, ali kateri od njiju razume francoski jezik, ki sem ga jaz dokaj dobro obvladal. Res je eden govoril francoski, na mojo srečo slabše od mene; drugi pa je znal nemški.

Do našega taborišča pod Rdečim robom smo potrebovali celih pet ur, ker smo imeli polne nahrbtnike in se je pot strmo vila v višino tisoč metrov. Vpraševal sem Angleža, od kod je doma. Povedal mi je, da je iz Londona, da je njegova mama zelo v skrbeh zanj, ker že tri mesece ni nič pisal. Oba sta imela okrog dvajset let. Bila sta zaprta v nekem taborišču na Koroškem.

Tako smo se pomenkovali in že velik dan je bil, ko smo prispeli do našega taborišča.

Študenta sem pripeljal pred komandanta in on se je takoj pogovoril z onim od njiju, ki je znal nemški. Vprašal ju je, ali bi ostala z nami partizani in se borila skupno z nami, onadva pa sta to odklonila in izjavila, da želita priti do Švice. Naš komandant ju ni silil, niti jima ni prigovarjal, naj ostaneta, povedal jima je, kod naj hodita, naj se izogibata vasi in naj se hranita s sadjem. Pokazal jima je natančno smer njune poti. Švicarsko mejo je bilo tisti dan spet prav dobro videti in tudi vso Padsko nižino smo videli kakor na dlani. Jaz sem nagovarjal komandanta, naj me da Angležema za vodiča, prav gotovo bi ju varno pripeljal v Švico, ki bi jo bil zelo rad videl in sem hotel izkoristiti to priložnost. Komandant jasno tega ni mogel dovoliti. Študenta smo dobro nahranili in polna dobrih in pametnih nasvetov sta se sama spustila s Krnskih Alp. Dokler bosta živa, se bosta gotovo rada spominjala slovenskih partizanov. Dostil pozneje smo izvedeli, da so ju Italijani ujeli neke ob Soči.

Nekega dne, bilo je 17. junija 1943 popoldne, slišimo streljanje iz smeri Malega vrha, razločilo smo tudi rafale. Proti večeru tega dne pa je prišel k nam tovariš Milan z nekaj borci, menda so bili borci Gradnikove ali Gregorčičeve brigade, bilo jih je skoraj trideset. Z njimi je prišel tudi Danilo Sorovič, ki je bil takrat, če se prav spominjam, komandant Gradnikove brigade. S seboj so imeli dve lahki bredi. Komandant je takoj imel sestanek, kateremu smo lahko vsi prisostvovali in tako zvedeli, da je drugi dan pričakovati ofenzivo. Sklenili smo, da se s Krnskih Alp ne bomo umaknili in da bomo sprejeli boj. Komandant Jaka Avšič je ukazal, naj vrh Krna zasede sedem naših borcev puškarjev, ki bi lahko ves dan s tega položaja vzdržali borbo. Če bi pa borcem zmanjkalo municije, bi lahko metali na sovražnika kamenje, valili skale in se na ta način obdržali na položaju.

Zgodilo pa se je drugače. Na vrh Krna niso poslali nobenega borca. Ob šestih zjutraj je nenadoma počila puška čisto na vrhu Krna. Bili smo presenečeni. Jaka Avšič je zapovedal komandantu Soroviču, naj vzame desetino borcev, naj gre mimo malega jezera in naj zavzame položaj nasproti vrhu Krna. Sorovič je povelje takoj izvršil, vzel borce z enim mitraljezom in se hitro spustil od Rdečega roba mimo malega jezera proti Krnu. Malo za njimi smo tudi mi zapustili taborišče pod Rdečim robom in se napotili proti jezeru. Nedaleč od jezera pa smo srečali borce, ki so se že vračali in povedali, da so vrh Krna zavzeli Italijani. Jaka Avšič je tedaj skočil in zavpil nad vračajočim se Danilom: »Kaj se umikaš, takoj nazaj na položaj! Za beg je še prezgodaj! Če bomo že zdaj zjutraj bežali, nas bodo kmalu polovili kot mačke in gozda tudi mi, da bi nam nudil kritje!«

V pomoč jim je dal še mitraljeza iz svoje »jugoslovanske« čete in pet borcev, med katerimi je bil tudi tovariš Slavec, njegov osebni spremljevalec. Tako okrepljena desetina se je vrnila na položaj in naletela na Italijane ravno na prvem poboju jugovzhodno od vrha Krna. Zavzela je položaj približno dvajset metrov od italijanskih in jih na ta način ustavila, da niso mogli prodirati proti jezeru. Zaklone smo imeli oboji dobre, kajti tod ne manjka skal, in vnel se je hud boj. Oni so v nas metali nasekane nemške bombe, mi smo sedem takih ročnih bomb vrgli nanje, pa naša nobena ni eksplodirala, vse so odpovedale. Ostali so do večera. S komandantom Avšičem smo zavzeli položaj na Peščenem vrhu, od tod smo tolkli Italijane v bok in tako ščitili naše borce. Meril na naših mavzericah so bili naravnani na 600 metrov.

Tu blizu so bile zakopane težke mine še iz prve svetovne vojne. Nekli naš minerec je vedel zanje, bile so napolnjene s še nepokvarjenim ekrazitom. Uspelo nam je priti le do treh min. Naš minerec je imel pri sebi zažgalno vrvico. Vžgal jo je, ter spustil eno mino s hriba v smer proti sovražniku. Ko je eksploziv zdrobil debelo železo, v katero je bil spravljen toliko let, je bilo slišati strašno detonacijo. Italijani so se silno prestrašili, saj taka detonacija je bila nenavadna in niso si znali razložiti, kakšno novo orožje imajo partizani.

Več teh bomb pa žal nismo mogli dobiti. Italijani so namreč zasedli mesto, kjer je bilo podzemeljsko skladišče teh starih min, na našo srečo pa za to skladišče niso vedeli.

Proti vrhu Krna pa so Italijani rinili tudi z vzhodne strani. Partizanski komandant Milan, doma iz Loške doline, pa jim je pripravil zasedo z dvema lahkima bredama. Italijani, ki se niso nadejali napada, so hodili v gosti koloni. Nenadoma so jim partizanske kroglice preprečile pot, precej jih je popadalo.

Borba se je razvijala lepo v našo korist. Težki minomet, ki so ga Italijani postavili na vrhu Krna, nam ni delal preglavice, ker naši in sovražnikovi položaji so bili tako blizu skupaj, da bi mine ranile ne samo nas, temveč tudi njihove, pa minometa tako sploh niso mogli uporabljati.

Bilo je 18. junija 1943. Krnske Alpe so visoke, vrh je visok 2500 metrov. Kakor vse tako visoke planine je tudi ta vrh čez dan večkrat zakrila megla, saj je bilo tisto poletje precej mokro. Megla je postala usodna za našega tovariša Slavca, ki je bil takrat komandir »jugoslovanske« čete. Položaje so zakrili oblaki, Slavec pa je molil glavo iz zaklona. Oblaki so se razpoldili, on pa je še vedno dvigal glavo. Tako ga je videl italijanski ostrostrelec, pomeril in ga zadel točno v glavo.

Popoldne je prišel na naše položaje eden od partizanov in prinesel poleg svoje še eno mavzerico. Takoj smo vedeli, da se je nekaj zgodilo. Povedal nam je, da je padel tovariš Slavec. Bil je takoj mrtev. Videl sem, kako si je komandant Jaka Avšič z roko zakril oči in ostal nem nekaj dolgih trenutkov, bilo mu je bilo strašno hudo za padlim tovarišem. Slavec je bil doma iz Notranjih gor pri Ljubljani. Pokopali smo ga tam, kjer je padel. Izguba tega dobrega tovariša nas je vse hudo prizadela.

Proti večeru smo čutili, da hočejo Italijani po vsej sili zasesti položaje. V mraku se jim je to tudi posrečilo. Prav blizu nas smo zaslišali, kako je zavpil italijanski »tenent«:

»Avanti, ragazzi!«

(Nadaljevanje sledi)

Z izleta na Roglo

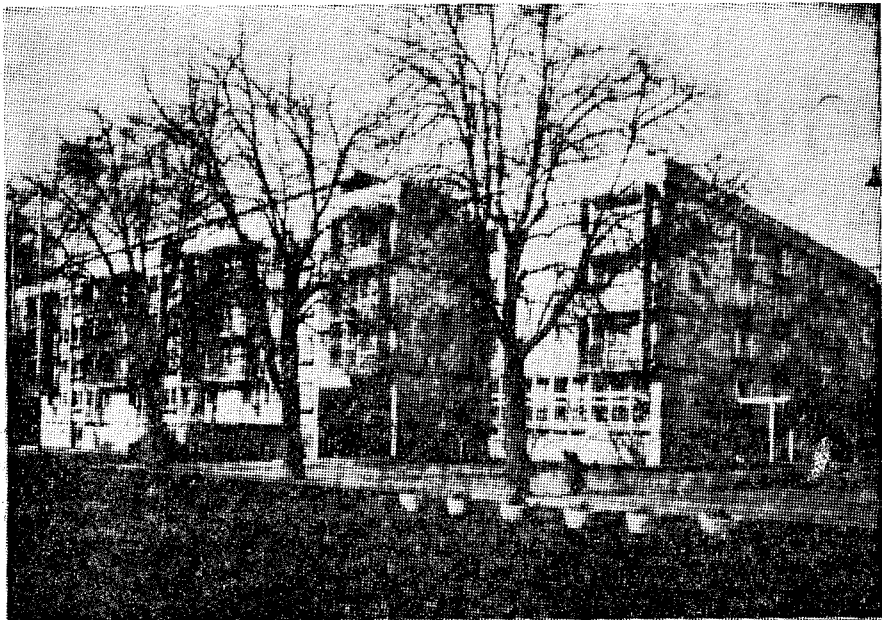
Odpravil sem se na izlet na Pohorje, prav do Rogle, ki je njegova najvišja točka, s krasnim razgledom po vseh bližnjih in daljnjih gorah. Povzpenjal sem se precej strmo navzgor iz Zreč, in prvo naselje, do katerega sem prišel, je bil raztreseni toda lepi Resnik. V času okupacije je bilo vse Pohorje zelo naklonjeno narodnoosvobodilnemu gibanju. Zato je prav v sredini Resnika, na Vidmarjevi hiši, o kateri so mi ljudje povedali, da so njeni stanovalci zelo podpirali partizane, nova spominska plošča z napisom: »V tej hiši je bil za časa NOB sedež operativne cone.« Ploščo so odkrili letos 22. julija za dan vstaje.

Na poti proti Rogli sem opazil spomenik trem partizanom, izdelan iz lepega pohorskega marmora. Zelo preprost je in lepo ohranjen. Za tem sem prišel še do drugega marmornatega spomenika dvema partizanoma.

Ko sem po uri hoda prispel na Rogle, sem se ustavil pri koči PD Zreče v višini 1517 metrov. Nekaj metrov od koče sem zagledal marmornat spomenik trem partizanom, podoben prejšnjima. Prav z zadovoljstvom sem ogledoval te spomenike, plemenito delo domačinov Pohorcev, ki skrbijo, da ne zbledi spomin na naše padle borce, a tak spomenik napravijo tudi ugoden vtis na domače in tuje planince in izletnike.

In takih spomenikov je po vsem Pohorju še več. Zato menim, da bi bilo umestno, če bi naša združenja borcev od tu in tam prirejala v pomladnih in poletnih mesecih več izletov v te kraje in tam počastila spomin naših padlih borcev.

STANKO SKOČIR

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

KONSTRUKTOR

MARIBOR, SERNCEVA UL. 8 — TELEFON 25-930 — TELEX YU-KONMAR 331 80

Izvaja doma in v tujini vse vrste gradbenih del.

Gradimo za trg in prevzemamo inženiring.

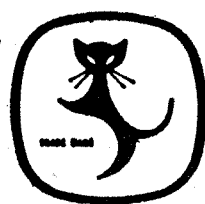
V sklopu podjetja je še kovinski in mizarski obrat, obrat betonskih elementov in projektivno-tehnološki biro.

Srečno, zadovoljno in uspešno novo leto 1970 želimo vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

CESTNO PODJETJE MARIBOR

- vzdrževanje — rekonstrukcije in modernizacija cest I., II. in III. reda
- gradnja novih sodobnih cest.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo srečo in uspehov polno leto 1970.

Tekstilna tovarna Prebold

modne tkanine v različnih kvalitetah kot: satinete, crepe, popeline, piqueje itd., potiskane in enobarvne.

Izdelujemo kvalitetne podloge za lahko in težko konfekcijo, ki vam zagotavljajo odličen izdelek.

Proizvajamo novo vrsto umetnega usnja VISTRAM R, ki odlično nadomešča z nekaterimi lastnostmi pa celo prekaša drago naravno usnje. Vistram se uporablja za oblačilne in galanterijske izdelke in VISTRAM C za tapetništvo.

TOVARNA GLINICE IN ALUMINIJA

BORIS KIDRIČ

KIDRIČEVO

Telefon: 79-610

Teleks: Kidričevo 033116

Pošta Kidričevo, železniška postaja Kidričevo

Proizvajamo:

Surovi aluminij v valjarniških formatih in ingotih, kalcinirana glinica Al_2O_3 , aluminijske legure, katran in mešanice fenola

Poslovnim prijateljem in delovnim ljudem iskreno čestitamo z najboljšimi željami 1970. leto.

CESTNO PODJETJE CELJE

LAVA 42

Opravlja vsa vzdrževalna dela
na cestah I., II. in III. reda. —
Izvršujemo dela na rekonstruk-
cijah cestnega omrežja in dela
na novogradnjah.

Delovnim ljudem, kolektivom in
poslovnim prijateljem želimo
mного uspeha in zadovoljstva
v nastopajočem 1970. letu.

KONUS

INDUSTRIJSKI KOMBINAT
SLOVENSKE KONJICE
Mariborska 12 - Jugoslavija

Proizvaja v specializiranih ekonomskih enotah:

USNJE: Popolni asortiman komerc, AGO in special podplatne garniture, vse vrste govejega, junečega in telečjega boksa, tehnično usnje za sportne rekvizite in ostale tehnične izdelke, lak-usnje v različnih barvah in izdelavi, umetno usnje za obutveno in galanterijsko industrijo, vse vrste huntinga in cep-ljenca, kozje in ovčje usnje za čevljarstvo in izdelavo usnjene oblačilne konfekcije.

TEHNIČNO KONFEKCIJO: Opetnice, pogonsko jermenje vegetabil in krom, usnjene in plastične pikere, celoten izbor utenzilij za tekstilno industrijo, specialno jermenje »EXTRAMULTUS« in konfekcijo zaščitnih sredstev.

KRZNO: Plemenita krzna domače in uvožene divjačine in vse vrste jagnječega krzna za obutveno in krznar-sko industrijo.

OBLACILNO KONFEKCIJO: Krznene plašče in ostale izdelke krznene konfekcije, usnjeno oblačilno kon-fekcijo v bogati izbiri modnih krojev in najsodobnejši kakovostni izdelavi ter vse vrste copat.

TANIN: Kostanjeve ekstrakte, montin za naftno industrijo, tanivin za čiščenje vina in kot usluge opravevanja kombiniranih ekstraktov in detergentov.

KEMIONI ODDELEK — SINTETIKA: KOSON — 100 % iglano nylonsko oblogo tal iz specialnih uvoženih vlaken za vrhno plast, impregnirano s sredstvi zoper vpijanje vode in maščob.

KONFLIN — Impregnirano kopreno iz 100 % sintetičnih vlaken kot polnilo blaga za jutranje halje, bunde, veterne jopiče, posteljna pregrinjala, žensko perilo, otroško konfekcijo in vse vrste tapetniškega blaga.

Prodajalne, skladišča in predstavništva:

»KONUS-KRZNO« Nova Gorica, Tolminskih puntarjev 2, tel. 21-178

»KONUS-KUZNO« Maribor, Ulica 10. oktobra 5, tel. 25-292

»KONUS-KRZNO« Maribor, Gosposka ulica 7, tel. 21-054

»KONUS-KRZNO« Beograd, Knez Mihajlova 47, tel. 621-630

»KONUS« skladišče Ljubljana, Masarykova 23, tel. 312-320

»KONUS« skladišče Celje, Trg V. kongresa 6, tel. 21-42

»KONUS« skladišče Ptuj, Miklošičeva 1, tel. 77-231

»KONUS« skladišče Beograd, Rajičeva 12, tel. 625-389

»KONUS-ZASTITA« Beograd, Nikole Spasića 2, tel. 628-973

»KONUS-ZASTITA« Niš, Kosovska 10, tel. 24-961

»KONUS« skladišče Novi Sad, Ulica Narodnih heroja 10, tel. 42-978

»KONUS-KRZNO« Ljubljana, Tavčarjeva 11, tel. 20-418

NASI PROIZVODI — JAMSTVO ZA KVALITETO!

TOVARNA
UMETNIH BRUSOV
MARIBOR,

Tržaška cesta 60

izdeluje umetne bruse
z zaščitnim znakom

na osnovi keramičnega,
bakelitnega in šelakovega
veziva.

Priporoča se s svojimi
kakovostnimi izdelki.

AVTOTURISTIČNO PODJETJE
IZLETNIK CELJE

- lokalne, republiške
medrepubliške proge
- izleti
- letni oddih
- potni listi
- posredovanje voznih kart
- menjalna služba

GOSTINSKE USLUGE:

- HOTEL CELEIA CELJE
- planinski penzion CELJSKA KOČA
nad Celjem
- turistično središče GOLTE
nad Mozirjem

Vse informacije v turističnih posloval-nicah Izletnika v CELJU, VELENJU, ŠOSTANJU, MOZIRJU, DRAVOGRADU, KRŠKEM, HRASTNIKU IN V KRA-PINI.

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM
PRIJATELJEM IN KOLEKTIVOM
ZELIMO SREČNO IN USPEŠNO NO-
VO NASTOPAJOČE LETO 1970.

LILET

TOVARNA OBUTVE
MARIBOR, KLAUVNIŠKA 5
JUGOSLAVIJA

s prodajalnami:

LILET I,	Maribor, Gosposka ulica 13
LILET II,	Maribor, Jurčičeva ulica 4
LILET III,	Beograd, Ulica Maršala Tolbuhina br. 20
LILET IV,	Maribor, Ulica 10. oktobra št. 7
LILET V,	Rijeka, Ulica 43. Istarske divizije br. 3
LILET VI,	Rijeka, Korzo narodne revolucije br. 6
LILET VII,	Kikinda, Ulica Borisa Kidriča br. 8
LILET VIII,	Zalec št. 88
LILET IX,	Sisak, Maršala Tita br. 31

proizvaja moško, žensko in otroško obutev po najmodernejših
vzorcih in po konkurenčnih cenah.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM VSE NAJBOLJŠE
V LETU 1970.

KMETIJSKA ZADRUGA SELNICA OB DRAVI

želi srečno, zadovoljno in uspeš-
no leto 1970 delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem.

**GOZDNO
GOSPODARSTVO
MARIBOR**

Kapitalni jelen v lovišču GG Maribor na Pohorju

z Gozdnimi obrati:

Ruše, Lovrenc na Pohorju, Podvelka, Ožbalt ob Dravi, Maribor, Reka-Pohorje, Slovenska Bistrica, Oplotnica, Ptuj in Ormož.

OBRATOM ZA GRADNJE

OBRATOM ZA UREJANJE GOZDOV in

OBRATOM ZA LOV IN RIBOLOV,

ureja, neguje, vzgaja in gospodari z gozdovi SLP ter gozdovi v državljanski lastnini, samostojno gradi gozdne komunikacije in gozdarske stavbe, goji divjad in izvaja lovski in ribolovni turizem.

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1970

TRGOVSKO PODJETJE

»MODA«

CELJE, Prešernova 27

s poslovalnicami:

- Volna, Prešernova 7
- Vesna, Cankarjeva 2
- Manufaktura, Cankarjeva 1
- Solčava, Prešernova 9
- Baby, Trg V. kongresa 11
- Drogerija, Prešernova 4
- Torbica, Prešernova 7
- in poslovalnica defektnega blaga, Tomšičev trg 9

Nudi cenjenim potrošnikom manufakturno blago, galanterijo, fotomaterial, kozmetiko in volno.

Za novoletni nakup se priporoča delovni kolektiv in čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1970. leto.

elrad

INDUSTRIJA ANTEN, PRIBORA
IN VISOKOFREKVENČNIH KABLOV
GORNJA RADGONA

PROIZVODNI PROGRAM:

- TELEVIZIJSKE ANTENE
- RADIJSKE ANTENE
- AVTOMOBILSKE ANTENE
- PROFESIONALNE ANTENE
- PRIBOR ZA MONTIRANJE ANTEN
- SKUPINSKE ANTENSKE NAPRAVE
- VF KABLI IN DVOVODI
- TV ODDAJNIKI
- TV FREKVENČNI PRETVORNIKI
- TV ODDAJNE ANTENE
- TUNERJI
- KONVERTERJI
- ELEKTRONSKE ANTENE

ČIST TON IN JASNA SLIKA Z ELRAD ANTENO!

**TOVARNA TEKSTILNIH
POTREBŠČIN**

LJUBLJANA, Dolenjska cesta 83

IZDELUJE KAKOVOSTNE TKALSKE
IN PREDILNIŠKE UTENSILIJE VSEH
VRST.

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM, DELOVNIM
LJUDEM IN OBČANOM ŽELIMO SREČNO IN
ZADOVOLJNO NOVO LETO 1970.

TEGRAD

Gradbeno montažno podjetje

LJUBLJANA, Šmartinska 10

- polagamo telefonske in energetske kable
- pupiniramo in simetriramo vse vrste telekomunikacijskih vodov
- projektiramo telefonske kabelske mreže za javni promet, industrijo, za hotele in turistične objekte

Telex: 31270 — Telefon h. c. 312-855

Trgovsko podjetje

VRHNIKA

želi delovnim ljudem – cenjenim potrošnikom in vsem poslovnim prijateljem srečno, zadovoljno in uspešno novo leto 1970 in se toplo priporoča za nadaljnjo naklonjenost.

Skupščina občine
SLOVENJ GRADEC

z družbeno političnimi organizacijami

želi vsem občanom, delovnim kolektivom in poslovnim strankam srečno, zadovoljno in uspešno novo leto 1970.

GRADBENO PODJETJE

SLOVENJ GRADEC

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA NOVO 1970 LETO IN ŽELI MNOGO DELOVNIH USPEHOV.

Opravljam dela na visokih in nizkih gradnjah v solidni izvedbi.

ŽIVINOPROMET GORICA

NOVA GORICA

s poslovalnicami

nudi vsem potrošnikom meso in mesne izdelke vseh vrst!

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO SREČNO IN USPEŠNO LETO 1970.

ETOL

TOVARNA AROM IN ETERIČNIH OLJ, CELJE

proizvaja:

arome za rum, likerje, limonade, sladoled, peciva, sadne paste, arome za gospodinjstvo, koncentrirane arome za bombone, neškodljive barve za pijače in živila, amilni alkohol za analizo mleka, olje za parfume, kolonjske vode, mila, kreme in druge kozmetične proizvode – topila – eterična olja.

VSEM DELOVNIM LJUDEM ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1970.

AUREA

CELJE

Izdelovanje vseh vrst turističnih in industrijskih značk, industrijskih emblemov, električnih kontaktov različnih dimenzij in industrijskih okrasnih predmetov.

Eloksiranje in srebrenje po naročju.

TOVARNA

AERO

CELJE, Kocenova 4

želi vsem poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem vso srečo, zadovoljstvo in uspeh v novem letu.

Tovarna lesovine in lepenke

CERŠAK

pošta Šentilj v Slovenskih goricah

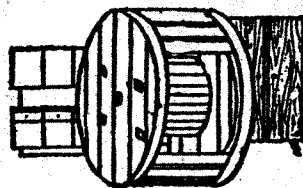
želi plodno in uspešno novo poslovno 1970. leto svojim poslovnim prijateljem in vsem državljanom Jugoslavije.

KOROŠKO GOZDNO GOSPODARSTVO

SLOVENJGRADEC

proizvaja in prodaja vse gozdne sortimente in sadike.

Vso srečo, zadovoljstvo in posloven uspeh v novem 1970 letu želimo delovnim kolektivom, poslovnim prijateljem in delovnemu ljudstvu.

OBRTHO PODJETJE,
EMBALAŽA
IN MIZARSTVO
SLOVENSKA
BISTRICA

izdelujemo vse vrste lesene embalaže in opravljamo mizarske usluge

Se priporočamo!

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ISKRENE ČESTITKE IN NAJBOLJŠE ŽELJE V LETU 1970.

ZZV Maribor
P. E.

KEMOCID

SLOVENSKA BISTRICA

• deratizacija • dezinfekcije • dezinfekcije

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo srečno, uspešno in zadovoljno novo 1970. leto.

TOVARNA USNJA, Kamnik

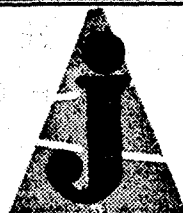
proizvaja svinjsko usnje v bogati izbiri in prvorazredni kvaliteti, oblačilni in obutveni velur, galanterijsko in knjigoveško usnje, chrom svinjsko usnje za tapetniško in čevljarstvo industrijo, podloge in cepljenje, ščetine, odpadno mast in mezdro.

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM ŽELIMO SREČNO IN ZADOVOLJNO NOVO LETO.

STEKLARNA HRPELJE – KOZINA

p. Kozina

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem z najboljšimi željami NOVO 1970 LETO.

TRGOVSKO PODJETJE

»JELKA«
RIBNICA

vabi v svoje poslovalnice, kjer nudi vse blago po konkurenčnih cenah.

Kolektiv sporoča, da je prevzel RESTAVRACIJO IN KAVARNO V RIBNICI, kamor še nadalje vabi cenjene goste.

VSEM OBČANOM IN DELOVNIM LJUDEM ŽELIMO SREČNO IN ZADOVOLJNO NOVO LETO 1970.

ZDRUŽENO PODJETJE
ZA PTT PROMET SLOVENIJE
LJUBLJANA, CIGALETOVA 15

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim
prijateljem in želi srečno, uspešno in zadovoljno novo
nastopajoče leto 1970.

GLIN

Gozdarstvo in lesna industrija

N a z a r j e

- žagan les iglavcev in listavcev
- gradbeno pohištvo (okna in vrata)
- vse vrste embalaže

Zadovoljno, srečno in uspešno novo poslovno leto 1970 vsem delovnim ljudem,
kolektivom in poslovnim prijateljem.

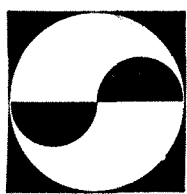

Skupščina občine PTUJ

z družbeno političnimi organizacijami

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in
vsem meščanom novo leto 1970 in ž e l i
nadaljnega, plodnega sodelovanja na vseh
področjih gospodarskega, javnega, kulturnega
in športnega življenja in utripa našega mesta.

**NE ZGRADITE
SVOJE HIŠE
BREZ VRAT IN OKEN**

SLOVENIJA LES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR, hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

**TUKAJ
BOM
STANOVAL**

KDAJ SE BOM VSELIL?
IZRAČUNAJTE IN IZBIRAJTE SI SAMI

Varčevalna, doba	Posojilo izraženo z odstotkom od privarčevanega zneska brez obresti		Doba vračanj posojila
	pri rednem mesečnem varčevanju	pri enkratnem pologu ali občasnih pologih	
13 mesecev	30 %	60 %	4 leta
18 mesecev	50 %	80 %	7 let
2 leti	80 %	120 %	12 let
3 leta	130 %	160 %	18 let
4 leta	160 %	200 %	24 let
5 let	200 %	250 %	30 let
6 let	240 %	300 %	30 let
7 let	280 %	350 %	30 let
8 let	320 %	400 %	30 let
9 let	360 %	450 %	30 let
10 let	400 %	500 %	30 let

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

TOVARNA ELEKTROMATERIALA
LJUBLJANA — ČRNUČE

IZDELUJE:

- ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- VODOTESNI ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- PEŠEL CEVI IN PRIBOR
- ELEKTRIČNE LIKALNIKE — NAVADNE
IN Z REGULACIJO (SISTEM ROWENTA)
- IZOLACIJSKI MATERIAL:
BOUGIER CEVI
DIAGONALNE TRAKOVE
OLJNO SVILO
OLJNE TRAKOVE
ALGLAS TKANINO
- SUHE TRANSFORMATORJE

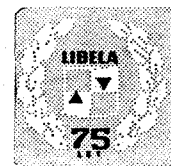
Peči vseh vrst
domače in uvožene

TUDI NA KREDIT

♦ NAMA • NAMA • NAMA •

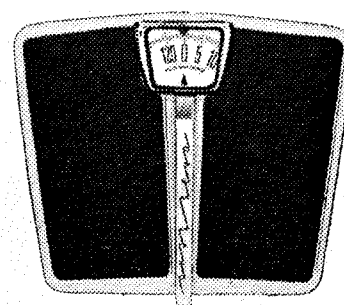
**TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE**

LIBELA - CELJE

ZA VSAKODNEVNO KONTROLO
VAŠE TEŽE
OSEBNA TEHTNICA

NEVA

Praktično darilo
za vsako priložnost!

PLINSKA KATALITIČNA PEČ

aida^{SUPER}

ZA POCENI
IN HITRO
SEGRETJE PROSTORA
JE NENADOMESTLJIVA
PLINSKA PEČ

aida^{supr}

- direktno vžiganje tekočega plina
- na principu katalize tekoči plin gori brez plamena in izgori skoraj 100 %
- že po nekaj minutah peč doseže maksimalno intenzivnost gretja
- peč ne potrebuje odvoda v dimnik
- velika praktičnost namestitve in prevoza iz enega prostora v drugega

NOVOST!

- peč ima vgrajeno »lučko« za kontrolo atmosfere kjer izgori plin z majhnim plamenom ves čas delovanja peči
- z gornjim je podana popolna varnost uporabe peči ob upoštevanju navodil za uporabo
- 2-letna garancija

MERE: 41 • 49 • 79 cm

TEŽA BREZ JEFLENKE: 16,5 kg

POTROŠNJA BUTAN-PROPAN PLINA:

min.: 155 gr/h ... 1.900 kcal/h
sred.: 200 gr/h ... 2.500 kcal/h
max.: 250 gr/h ... 3.000 kcal/h

Panel, ki je vgrajen v peč je atestiran na Rudarsko-geološki fakulteti v Beogradu, atest št. 286/2 od 23. 12. 1968.

ELRA - ŠKOFJA LOKA - RATEČE

TOVARNA GOSPODINJSKIH APARATOV **ELRA** ŠKOFJA LOKA

KREDITNA BANKA
CELJE

SREČA JE RAZDELILA NAGRADE ZA VARČEVALCE PRI KREDITNI BANKI CELJE

Zrebanje je bilo v Brežicah v soboto 13. decembra

avto Zastava 750	110497	KB Celje
potovanje v Pariz in London	2849	Laško
potovanje v Pariz in London	10790 i	KB Celje
potovanje v Pariz in London	7319	Žalec
potovanje v Pariz in London	2749	Radlje ob Dravi
potovanje v Pariz in London	1663	Dravograd
potovanje v Pariz in London	2543	Radlje ob Dravi
potovanje v Pariz in London	5596	Slov. Gradec
potovanje v Pariz in London	17455	KB Celje
potovanje v Pariz in London	468	KB Celje
potovanje v Pariz in London	3507	Slov. Konjice
potovanje v Pariz in London	3642	KB Brežice
potovanje v Pariz in London	p-3626	KB Celje
potovanje v Pariz in London	3254	Brežice
potovanje v Pariz in London	p-164 i	KB Celje
potovanje v Pariz in London	103781	Velenje
potovanje v Pariz in London	663	Sentjur
potovanje v Pariz in London	3931	Šoštanj
potovanje v Pariz in London	113922	KB Celje
potovanje v Pariz in London	18886	KB Celje
potovanje v Pariz in London	p-5653	KB Celje
potovanje v Pariz in London	3312	Prevalje
potovanje v Pariz in London	5879	Slov. Gradec
potovanje v Pariz in London	117566	KB Celje
potovanje v Pariz in London	114150	KB Celje
potovanje v Pariz in London	10872 i	KB Celje
potovanje v Pariz in London	3142	Šmarje
potovanje v Pariz in London	8190	Slov. Bistrica
potovanje v Pariz in London	112529	KB Celje
potovanje v Pariz in London	1932	Rog. Slatina
potovanje v Pariz in London	118713	KB Celje
1.000,00	p-1589	KB Celje
1.000,00	4570	Brežice
1.000,00	4292	Slov. Bistrica
1.000,00	7644	Žalec

Izzrebanih je bilo 125 nagrad. Točne informacije o zrebanju dobite v vseh poslovnih enotah KB Celje.

Sodobno oblažinjeno pohištvo v sodoben
dom n u d i

»NOVA OPREMA«, Slovenj Gradec

GEOLOŠKI ZAVOD

LJUBLJANA, DIMIČEVA ULICA 16
Poštni predal 132

Geološki zavod je znanstvena delovna organizacija, ki trajno opravlja raziskovalno dejavnost na področju geografije in sorodnih ved, s katero se pospešuje razvoj področja znanosti, hkrati pa zadovoljuje potrebe gospodarstva.

Zavod opravlja znanstvene in raziskovalne naloge na področju geologije, geofizike in sorodnih ved, projektira in izvaja vrtna, rudarska, hidrogeološka, geotehnična ter druga raziskovalna in konsolidacijska dela ter konstruira in izdeluje strojno in drugo raziskovalno opremo.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
PRISRČNE ČESTITKE IN NAJBOLJSE ŽELJE V LETU
1970.

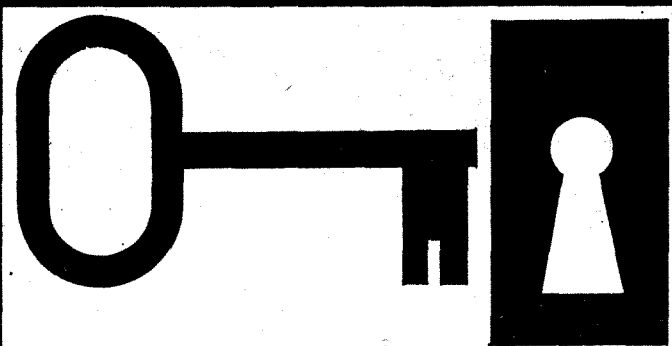
POZIV

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo poziva vse osebe, ki so žrtve fašističnega nasilja, civilne žrtve vojne ali žrtve vojnega materiala in imajo 60 do 90 odstotno telesno okvaro, da se v času od 2. DECEMBRA 1969 DO 15. JANUARJA 1970 prijavijo pri službah za socialno varstvo pristojnih občinskih skupščin oziroma pri centrih (zavodih) za socialno delo.

Osebe, katerim je bila stopnja okvare že zdravniško ugotovljena oziroma imajo o telesni okvari kakršnokoli dokumentacijo, naj prinesejo s seboj vse dokumente.

Podrobnejša pojasnila dobijo zainteresirani pri službah za socialno varstvo pristojnih občinskih skupščin oziroma pri centrih (zavodih) za socialno delo.

Republiški sekretariat
za zdravstvo
in socialno varstvo

PROTI RJI

WD-40

zahtevajte prospekte

sodobni družini
sodoben dom

marles[®]

marles - maribor

S poti po Dolenjskem

Pred prazniki smo obiskala nekatere kraje na Dolenjskem, znane iz osvobodilne vojne. Tako Žužemberk, Novo mesto in Orehovo pri Šentjerneju. Z ljudmi sva se pogovarjala o minuli vojni in o sedanosti.

Na občinskem odboru ZZB Novo mesto sva našla tajnika tovariša Škofa, ki nam je odgovoril na nekaj vprašanj o urejevanju stanovanjskih zadev borcev in o spomeniškem varstvu:

— *Kako poteka postopek dodeljevanja kreditov za stanovanjsko gradnjo novomeškim borcem?*

— V zadnjem času nam vprašanja kreditiranja stanovanjske gradnje, obnove in nakupa družbenih stanovanj povzročajo največ skrbi. Na občinsko komisijo za zadeve borcev NOV kar dežujejo pritožbe, prihajajo pa tudi komisiji za prošnje in pritožbe pri Izvršnem svetu SR Slovenije. Borci prosijo, zahtevajo, povedo, da so v stiski, denarja, da bi ustregli vsem prošncem, pa ni. Naj postržem z nekaj številkami: za 980 prosilcev bi potrebovali milijardo 900 milijonov starih dinarjev, od 4 odstotnega prispevka gospodarskih organizacij pa bomo dobili do konca leta 1970 le 300 milijonov. Če k tej vsoti prištejem še denar, ki ga bosta za obnovo hiš kmetov borcev dala RO ZZB NOV Slovenije in naša občinska skupščina, bomo imeli 330 milijonov. Do konca leta 1970 bomo torej ugodili le okrog osmini prosilcev. Uredili smo najnujnejše

primere, vendar je tu še množica razočaranih borcev, ki se pritožujejo in prosijo. Med prosilci je tudi 58 družin, ki čakajo na družbeno stanovanje. Do konca leta 1970 bomo preskrbeli le 24 družin, tu prispevamo 70 milijonov še ob udeležbi društva upokojencev, občinske skupščine in Dominvesta. Napisali smo vlogo republiškemu odboru ZZB, naj bi podjetja v letu 1970 še plačevala dosedanje 4 odstotke. S tem bi dobili 40 milijonov več. Ta predlog so povedali tudi v Ohridu na kongresu ZZB NOV. Novomeške borce pa jezi, da novomeška podjetja plačajo s tem 4 odstotki več kot se vrača za urejanje zadev borcev v novomeški občini. Posojila, ki jih dajemo, pa imajo ugodne pogoje odplačevanja: enodototne obresti in rok vračanja od 10 do 20 let, glede na višino posojila. Omenim naj še, da pri presoji položaja kreditarja prosilca sodelujejo vsa združena borcev. Sama najbolje poznajo svoje člane, ker živijo v neposrednem stiku z njimi.

— *Kako je s spomeniki v vaši občini, zlasti z žužemberškimi?*

— V naši občini imamo v primerjavi z drugimi res mnogo spominskih obeležij, spomenikov in grobišč, saj so pri nas več kot tri leta skoraj vsak dan divjali hudji boji. Vsega skupaj imamo 155 spominskih objektov. Približno polovico so jih zgradili takoj po vojni iz takrat dostopnega slabega gradiva in brez načrtov. Za-

to so ti spomeniki zdaj neustrezni in povečini že razpadajo. Letno bi potrebovali vsaj tri milijone starih dinarjev samo za vzdrževanje črk na spomenikih, ograj, parkov itd., dobimo pa samo milijon.

Glede spomenika v Žužemberku smatramo, da bi zanj morala skrbeti republika, ker je vseslovenskega pomena. Doslej je zanj skrbela naša občina.

Na plošči so imena nad 1800 padlih borcev vseh narodnosti. Se vedno prihajajo podatki o novih padlih na območju Suhe krajine in Žužemberka in večkrat vključimo po nekaj imen. Žal plošče pokajo, odpadajo in odstopajo, tudi črke so potrebne obnove.

V Orehovi sva našla tajnika ZB Orehova, Franca Zagorca, ki je obenem tudi tajnik krajevnih skupnosti, velja pa za naprednega kmetovalca. Zato sva se z njim pogovarjala tudi o vprašanjih, ki se ne tičejo toliko samo članov ZB:

— *Kako kaj delate v vašem združenju in sploh, kakšno je družbeno življenje v vašem kraju?*

— Mladih ni nikjer in povsod moramo delati mi stari. Mladi dobro žive, neprimerno bolje kot smo rekoč mi. Želimo jih vključevati v družbenopolitično delo, zneje pa privatni defektiv, in ki takega dela na vasi. Kaj bo, ko nas več ne bo? Zato bodo morali nekoč sami zagrabiti za delo, saj drugače ne bo šlo.

— *Kako gledate na kmetijstvo, ki se z njim ukvarjate, kakšno korist imate od združništva, kaj počnete v prostem času?*

— Imam 8 ha zemlje, od tega 23 arov vinograda, tudi čebelarim. Sem kooperant zadruga, ki ji prodajam mleko in teleta. Toda zdi se mi, da kmetijska zadruga ne opravlja naloge, ki si jo je zamislila z njeno ustanovitvijo družba. Razočaran sem, v zadrugo sem vstopil z velikim upanjem in poln idealov, tako kot so nas učili.

Predvsem sem nezadovoljen zaradi pomanjkljivega sodelovanja zadruga z nami kooperanti glede mehanizacije in semen. Zdi se mi, da je vse to na nestrokovni in nizki ravni.

Franc Zagorac

Potreboval bi namreč sodobno mehanizacijo, če bi hotel veliko pridelati, pa tudi sama sva z ženo. Zadruga strojev nima, lahko bi jih sam kupil, pa so predragi ali jih ni. Zato prostega časa skorajda nimam, včasih grem le na kak sestanek in to je vse.

Zapisala MP in ZC

Za nadaljnji razvoj krajevnih skupnosti

Skupina za družbeno-politični sistem pri republiški konferenci SZDL Slovenije je pripravila gradivo za razpravo o nadaljnjem razvoju krajevnih skupnosti pod naslovom »Krajevna skupnost — samoupravna baza naše družbe«. Gradivo vsebuje osnovne ugotovitve o dosedanjih poti, uspehih in pomanjkljivostih v razvoju krajevnih skupnosti ter nekatere misli in pobude, kako naj se te skupnosti razvijajo v prihodnje ter kakšno mesto in vlogo naj imajo v našem samoupravnem družbenem sistemu.

O problemih krajevnih skupnosti so predvidene razprave o nekaterih večjih občinah, kakar boste o gradivu, dopolnjenem z mnenji in predlogi, sprejemali na teh posvetovanjih, razpravljala predsedstvo in izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije ter sprejela stališča glede usmeritve nadaljnjega razvoja krajevnih skupnosti.

V omenjenem gradivu je reče-

no da so krajevne skupnosti v svojem petletnem razvoju v Sloveniji dosegle pomembne uspehe.

Rezultati dela krajevnih skupnosti pa niso v vseh občinah zadovoljivi. Velika je zlasti razlika med delovanjem krajevnih skupnosti v mestnih in vaških naseljih ter med krajevnimi skupnostmi v bolj razvitih občinah in onimi v manj razvitih. Vzroki za razlike so v delu krajevnih skupnosti samih in v odnosih do skupščine občine. Poglavitni vzroki pa so v tem, da noben družbeni akt, ustava, zakoni, statuti občin ne določajo natančno vloge in mesta krajevnih skupnosti v našem družbeno-političnem sistemu.

V občini pa se morajo vsi elementi sistema neprestano prilagajevati, izpopolnjevati in izgrajevati v skladu s krepitvijo, in zaradi krepitve vloge človeka v socialističnih samoupravnih družbenih odnosih.

Naša skupna naloga v bodoče je pri tem, prizadevati si, da bi čimprej dosegli stanje, da bo delovni človek osnovni dejavnik odločanja ne samo v svoji delovni organizaciji ampak tudi kot občan in potrošnik v krajevni skupnosti in v občini.

Za nadaljnje razvijanje krajevnih skupnosti so pomembne tri stvari:

— močnejša vloga krajevnih skupnosti pri urejanju vprašanj družbenega standarda občanov na območju krajevnih skupnosti in občine;

— spremenjen način oblikovanja sredstev za zadovoljevanje skupnih interesov in potreb;

— povečan vpliv občanov na razdelitev sredstev za skupno potrošnjo v občini.

V okviru krajevnih skupnosti naj bi delovni ljudje in občani samoupravno z dogovori urejali večino vprašanj življenjske ravni svojih družin, predvsem vprašanj vzgoje in varstva otrok, zadovoljevanja osnovnih potreb izobraže-

vanja in kulturnega življenja, skrbi za socialno ogrožene ljudi, skrbi za komunalno urejenost naselja, za urejeno preskrbo itd. Krajevna skupnost naj bi ta vprašanja urejala prek delovnih dogovorov z ustreznimi delovnimi organizacijami in skupnostmi. To pa terja nekatere spremembe v sistemu financiranja družbenih služb, ki ga predvideva resolucija zvezne skupščine o komuni.

Glede oblikovanja sredstev za zadovoljevanje skupnih potreb in interesov občanov v krajevni skupnosti je treba skrbno proučiti možnosti, kako bi uresničili

**POMAGAJ SI SAM
IN UNIO
TI BO POMAGAL**

za sedaj samo še zamisel in predlog, da bi gospodarske organizacije dajale del sredstev, ki so jih dolžne izločati za skupne družbene potrebe, krajevnim skupnostim, seveda tistim, v katerih prebivajo člani njihovih delovnih skupnosti. S tem bi dosegli, da bi delovni ljudje v okviru krajevnih skupnosti najbolj neposredno upravljali s sredstvi, ki jih ustvarjajo sami.

Več skrbi bo treba posvetiti tudi programu razvoja občine, ki naj bo dogovor delovnih ljudi in občanov vseh krajevnih skupnosti in ki naj določa višino in višino sredstev za skupno potrošnjo, njihovo razdelitev in porabo ter soudeležbo občanov pri tem.

Pri nadaljnjem razvoju krajevnih skupnosti bo torej treba prilagoditi vlogo in naloge občanov v krajevnih skupnostih ter pripraviti ustrezno organizacijo in metode dela njenih organov.

BRANO BLENKUS

Razvaline cerkve in župnišča na Zafari v Žužemberku. Po vojni so jih proglasili kot spomenik pod zaščito države v spomin na hude boje, ki so divjali skoraj dve leti okoli Žužemberka. Zdaj je zidove že načel zob časa, kamenje se kruši. Treba bo cementirati zidove, da ne bo nesreče, saj kamenje marsikje dobesedno visi na robu zidu. Pa tudi marsikaj drugega še manjka, da bi bil spomenik resnično spomenik.

Pravna posvetovalnica

Niste zagrešili prekrška

V dopisu načenate vprašanje, ki je pogosto aktualno, pri katerem reševanju pa so navadni državljani pogosto brez moči. Sicer res ne gre za kake posebne probleme, pa vendar za stvari, ki vas, kot marsikatero drugega državljan, jeze. Parkirali ste namreč svoj osebni avtomobil na mestu, kjer vsak dan vidite parkirani druga vozila. Po vašem mnenju je tam tudi dovoljeno parkirati. Toda prav takrat ko ste vi tam za deset minut pustili svoje vozilo, je prišel miličnik in posledica tega je bila, da ste od sodnika za prekrške dobili odločbo, da morate plačati kazen 50 din, sicer boste šli dva dni v zapor. Dve stvari sta, ki vam ne gresta v glavo. Odločanje ali ste parkirali prav je prepuščeno presoji miličnika in nobeno vaše dokazovanje, da moč postavite nima prav, ni mogoče. Odvisno je od volje miličnika, da enemu dovoljuje parkiranje drugemu pa ne, kar se vam zdi krivično. Znano vam je, da se na primer pred sodiščem podrobno obravnavajo stvari, ko gre za manjše zneske.

Za 50 din pa vas nihče niti ni zaslišal, niti povprašal, kaj mislite, niti vam ni bila dana možnost, da uveljavljate svoje stališče, ker ste prepričani, da miličniki tudi nimajo vedno prav. Pa čeprav jih sodnik za prekrške mora poslušati in upoštevati njih voljo, ne da bi slišal še nasprotni glas.

Vsekakor imate v marsičem prav. Iz lastne izkušnje vidim, da je na nekem mestu v Ljubljani, kjer je po mojem tudi dovoljeno parkirati, vsak dan polno avtomobilov, pa se nihče ne zmeni. Sam pa sem bil prav tako žrtev slabe volje nekega miličnika, ki se je določnega dne slučajno zapeljal v moje vozilo, čeprav gre druge dneve molče mimo njih in se za dozdevno nepravilno parkiranje sploh ne zmeni. Vsekakor naš sistem kaznovanja prekrškov ni najboljši. Sodnik za prekrške izdaja v resnici odločbo, ne da bi zaslišal prizadetega, pri tem pa je v odločbi že natisnjena obrazložitev, da je dejanski stan dokazan po ugotovitvi uradne osebe. Miličnik je uradna oseba, vi pa kot državljan nimate besede in morate biti tihi. Pa čeprav je poslovanje uradne osebe odvisno včasih od njegove dobre volje ali slučajnega razpoloženja. To je vsekakor posledica starega pojmo-

nja, ko se je uradni osebje slepo verjelo in ko nasprotno dokazovanje ni bilo možno. Obrazložitev take odločbe res ni posrečena. Na drugi strani pa vendarle obstoji možnost, da se dokazuje nasprotno. Steti je namreč, da gre v podobnih primerih za bagateljne zadeve, čeprav plačilo 50 din vsekakor ni bagatelna zadeva. Zlasti, ker imate prav ko trdite, da se na sodišču dokazuje vsak dinar, pri tem pa se pri prekršku nalaga kazen brez zaslišanja prizadetega. Smatra se torej, da gre za malenkostne zadeve in da bo prizadeti pač kazen plačal. Če pa meni, da ni kriv, da je bila storjena napaka, pa ima možnost pritožbe na republiški senat za prekrške. Seveda je vprašanje, kako je mogoče včasih dokazovati pravilnost stališč, ki so seveda drugačna od stališč »uradne osebe«, kateri naj bi se prvenstveno verjelo. Zlasti še, če ni nobenih prič na razpolago. V teh primerih je seveda dokazovanje težavno in je stvar proste presoje drugostopnega organa, da odloči po značaju in naravi prekrška, komu verjame. Vsekakor svetujem v vsakem primeru pritožbo, ker imate prav, da je včasih ugotavljanje prekrškov netočno in odvisno od dobre ali slabe volje uradnih oseb.

LESNA INDUSTRIJA STARI TRG-LOŠKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti in praktičnosti

Ob smrti treh borcev iz Javorniških rovt

Javorniški rovti so majhna vas pod Medjim dolom v Karavanah. Tu ni velikih kmetij, toda skoraj vsaka hiša ima po eno ali več glav živine, kar pa je premalo za preživetje bolj ali manj številne družine. Zato gospodarji in odrasli hodijo na delo v jeseniško ali javorniško tovarno. Pot je bila do nedavnega še kolovozna in prebivalci so bili prisiljeni pešati vsak dan na delo v trgovino ali po drugih opravkih. Zdravnika je bilo težko dobiti v Rovte. Šola, ki so jo Rovtarji zgradili že pred drugo svetovno vojno, je pričela propadati in otroci hodijo sedaj k pouku na Koroško Belo, je tudi ta dočakala nemško okupacijo. Nemci niso preveč pogosto zahajali v Rovte, saj je bila pot dovolj naporna. Le pri električni centrali in vodnem rezervoarju so postavili močno stražo.

Partizani so v prvih letih večkrat šli skozi vas, posamezniki pa že tudi zašli v nekatere hiše. Toda jeseni leta 1943 so politični delavci-terenci člani okrajnega odbora OF Jesenice pričeli vzpostavljati prve tesnejše stike z vaščani. Žal je večina fantov že bila mobilizirana v nemško vojsko. Vaščani so hitro razumeli pomembnost narodno osvobodilnega boja in se vključili v odbore OF. Prva naloga je bila, da se sinovi čimprej vrnejo iz Nemčije ali s fronte in vstopijo v partizanske vrste.

Leta 1944 so na območju Javrovta že številne partizanske postojanke. Tu je bila terenska karavla sektorja I. Jesenice, kurirska karavla G 22, obveščevalna točka VOS, transportna karavla, radijska oddajna in sprejemna postaja IX. korpusa, tu čez je bila vzpostavljena prva zveza s Koroško; Gorenjski in kasneje Kokrški odred sta se tu nekajkrat zadrževala.

Tako so bile Rovte skoraj do zadnje hiše partizanske. Večer za večerom so prihajali partizani omenjenih enot v vas in bili deležni vse podpore. Do tu so prinašali tudi hrano in druge potrebščine iz doline.

Toda ne samo, da so Rovtarji pomagali, kmalu je bila večina fantov iz vasi v partizanih. Odšli so pa tudi možje, ki so imeli doma še žene in otroke.

Po vojni je življenje teklo naprej. Toda čas je tudi tu prinašal svoje spremembe. Danes je do Rovt že speljana cesta, in kot kaže, se bo tudi tu pričel razvijati turizem. Bivši partizani pa so se v glavnem vključili v kolektiv

železarne, tako kot večina drugih vaščanov. Toda letošnja jesen, ki je bila posebno v Rovti tako lepa, je bila za tri rovtarske partizane — bivše kurirje zadnja.

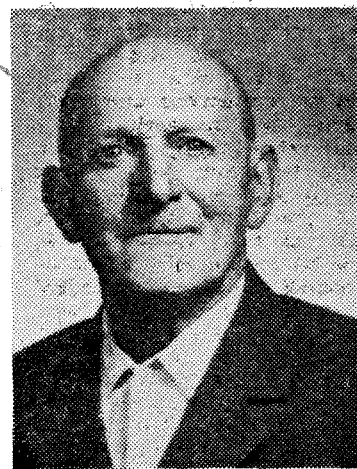
Anton Zavejcina s partizanskim imenom Vinta je bil rojen 14. 1. 1901 v Jav. Rovtu. Tu je tudi živel in bil zaposlen v železarni. Dne 20. julija 1944 je odšel skupno z večino Rovtarjev v partizane. Dodeljen je bil kurirski karavli G 22, ki je imela svoj sedež nad Jav. rovti. Ker je bil že bolj v letih je opravljal razna opravila v karavli, skrbel za hrano, večkrat pa se je tudi podal na težko in naporno pot po pobočju Karavank s kurirsko torbo. Previdnost je bila tu še zelo potrebna. Andrej Noč-Glažarjev, vodja raztrgancev, jim je bil s svojo gestapovsko skupino nevarna na poti ali v karavli. Tako so ja nuarja 1944 padli kurirji v zasedo v Medjem dolu. Napadena je bila tudi karavla, ki so jo raztrganci nato zažgali.

Vinta je ostal po osvoboditvi še tri mesece v 2. diviziji KNOJ. Delal je zopet naprej v železarni in pred nekaj leti je odšel v zaslužni pokoj. Konec septembra nas je Vinta zapustil. Zadnjič je odšel v dolino in spremeni smog ga na pokopališče na Blejski Dobravi.

Anton Rekar je bil rojen 12. januarja 1899 v Jav. Rovtu. Tudi on je delal v železarni. Že leta 1943 se je vključil v narodno osvobodilno gibanje in postal član odbora OF v spodnjem delu Rovt. Istega dne kot Tone Zavejcina je tudi on odšel v partizane. Dodeljen je bil kurirski karavli G 10, ki je imela sedež na Jeseniški rovti pod Golico.

Tudi on je kot prileten možak opravljal razna domača opravila ali pa je skrbel za hrano. Večkrat se je odpravil s kurirsko torbo proti Savi in progi v bližini Hrušice, kjer so kurirji običajno prehajali Savo. Tudi ta karavla je bila večkrat napadana in čuječnost je bila zelo potrebna. Tone je ostal v vojski še ne kaj časa po osvoboditvi, do septembra 1945. Zopet se je zaposlil v železarni in tudi dočakal zaslužni pokoj.

Sredi oktobra smo ga pokopali; tako je šel drugi od rovtarskih kurirjev k počitku na pokopališče na Blejski Dobravi...

Ivan Noč-Tori je bil rojen 8. 8. 1921 na Javorniku, od koder pa se je s starši kmalu preselil v Jav. Rovte. Tik pred vojno in še nekaj časa okupacije je delal v železarni. Po mobilizaciji v nemško vojsko je skušal čimprej priti domov. To mu je uspelo 8. maja 1944.

Priključil se je kurirjem na

22. G. Po vzpostavitvi stalne kurirske zveze s Koroško pa se je priključil že staremu partizanski veteranu in dobremu poznavalcu Karavank, koroškemu kurirju Borisu Praprotniku-Pavlu. Postal je kurir koroške kurirske karavle K — 2.

Vse težave in stalne borbe z vetrom, dežjem in snegom je tumaško prestajal. Zveza s Koroško je vedno funkcionirala, skoraj ves čas do osvoboditve. Prišla je osvoboditev in z njo še zadnje borbe z Nemci. V Borovljah je bil ranjen. Ostal je še nekaj časa v vojski in Ljudski milici, tako da je prišel domov šele konec leta 1947.

Toda preveč je ljubil gore, da bi se ločil od njih. Postal je strasten lovec in dober planinec. Vsako priložnost je izkoristil, da je šel v Karavanke. Ker je živel v Rovtu in je bil zaposlen v tamkajšnji centrali, mu je bilo to še dosti lažje.

Prva lepa novembrska noč je bila zanj usodna. Zadnjič je odšel na lov; pravzaprav je bil tokrat za vodiča. Vse se je srečno izteklo in tudi gams je padel. Ko se je vračal proti domu, mu je spodneslo noge, zdrknil je po skalnatem plazu Bevsčice. Po

S SEJE KOMISIJE ZA ZGODOVINO NOB

Vrsta zgodovinskih del pred izidom

Dne 17. decembra so se v prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v Ljubljani sestali nekateri pisci zgodovin partizanskih odredov in zastopniki komisije za zgodovino NOB Sveta za razvijanje tradicij, ki vodi in organizira pisanje zgodovin vseh naših vojni enot in važnejših razdobij.

Bistvo tega sestanka je bilo, od piscev samih zvedeti, kako poteka pisanje zgodovin, obenem pa tudi slišati njihovo mnenje glede raznejših vprašanj. Znano je namreč, da smo pri nas v Sloveniji imeli leta 1942 vrsto odredov. Izmed njih so nekateri obstajali zelo kratek čas, potem pa so iz njih nastali novi odredi ali pa so se vili v prve štiri brigade. Jeseni 1942 sta nastala na Dolenjskem iz vseh prejšnjih odredov dva nova in sicer Zapadno in Vzhodno-dolenjski. Na Gorenjskem pa je bil ukinjen Kokrški odred. Po italijanski kapitulaciji je nastalo nekaj novih

dveh dneh nezvesti se je partizan Tori tiho in nemo poslovil od nas vseh in svojih gamsov. Lepo smo ga spremili in pokopali na pokopališče Blejske Dobrave. Številna udeležba je pokazala, kako širok krog znancev in prijateljev je pokojni Tori imel.

Vse tri kurirje smo pokopali v kratkem razdobju dveh mesecev. Vsi trije so bili iz Rovt. Prva dva sta bila že upokojenca, vtem, ko je bil Ivan še v najboljših moških letih in je zapustil še tri nepreskrbljene otroke.

Ivana-Torija smo pokopali res lepo in tako, kot partizanu pritiče. Iz Rovt je bil to šele drugi pogreb kjer ni manjkalo borčevskega prapora, rdečih zastav in vencev z rdečimi trakovi.

Toneta Zavejcina in Rekarja smo pokopali dosti skromneje in brez slovesa ob grobu. Ne vem, če je to prav.

Predragocene so bile žrtve v NOB, da bi mogli iti molče mimo njih! Mrtev borec tudi ne more več govoriti, kako naj ga pokopljemo. Za to smo tu mi — člani ZB NOV — in seveda tudi sorodniki.

FRANC KONOBELJ-SLOVENKO

brigad, ki so prav tako obstajale zelo kratek čas. Čez nekaj časa pa je nastalo nekaj novih odredov, ko je prišlo do ostrejših delitve pristojnosti med odredi in brigadami.

Tam, kjer je en odred obstajal dlje časa, kot na primer Dolenjski, drugi Belokranjski, trije Dolenjski in dva Kokrški, je naloga pisca bolj ali manj jasna. Drugače pa je pri odredih, ki so bili zelo kratek čas. Po enem izmed predlogov naj bi jih zajeli v okvir grupe odredov. Prav tako naj bi odrede, ki so bili večkrat ustanovljeni, opisovali vsakega posebej, toda v isti knjigi.

Glede pisanja pa so pisci povedali, da knjiga o Kokrškem odredu izide za praznik tržiške občine, o jeseniško-bohinjskem pa do septembra. Prav tako je Dolenjski odred že skoraj napisan. Vrsta drugih zgodovin bo izšla v letih 1970—1972.

MP

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Naskrivaj sem precej klel. Slutil sem maščevanje neznanega sovražnika v Ljubljani, ko so mi poslali Simna. Potem pa sem začel premišljevat. Spoznal sem, da so modro ukrenili, ko so mi ga zaupali, saj sem jaz najbolje vedel, kdo je. Kmalu so me res uradno obvestili o njegovi kazni in mi naročili, naj zelo pazim nanj, naj ga imam na kratkih vajetih, kot se temu pravi. Če bo kaj narobe, naj takej sporočim, da ga bodo spodili ali zaprli...

Začel je delati pod mojim vodstvom. Odkriti sem mu povedal, da vem za njegove prekmurske grehe — pohorskih iz previdnosti nisem omenil — in da visi na nitki, ali bo ostal v naši službi ali ne.

Menda je dojel resnost svojega položaja in se lotil dela s podvojeno močjo. Dneve in tedne je delal nepretrgoma, dan in noč, hodil kosmat in krvavih oči, umazan in blaten. Uspehi so se kmalu pokazali in začeli smo ga šteti za enega izmed vzornih oficirjev. Seveda mu še vedno nisem zaupal in sem ga skrivaj, toda temeljito nadziral. Tudi ob prostem času nam ni mogel nikamor uiti, da ne bi vedeli, kje je in kaj počenja. Tako sem zvedel tudi za nekaj njegovih čudnih navad, zaradi katerih smo ga začeli imeti za malo prismuknjenež.

Tako je na primer najbolj užival, če se je lahko vozil z avtomobilom, velikim in razkošnim, popolnoma sam, poleg šoferja seveda. Da bi skrtil, kako je majhne postav, je imel s se-

104

boj debelo blazino, kakršne imajo po cerkvah pod mašnjimi knjigami. Kadar se je kam peljal, je sedel nanjo. Kdove v kateri cerkvi jo je bil sunil...

Nadalje je imel naravnost bolešno nagnenje do čistih, belih srajc. Obleko je imel lahko raztrgano, umazano, lahko je bil kosmat in neumit, toda srajco je moral imeti vsak dan drugo. Drugače pa si nikoli, tudi po več mesecev ni umil nog in tudi spal je vedno v nogavicah, večkrat celo obut in s pištolo pod zgajjem ali v rokah. Zdaj, ko približno vem, kaj je počel, se temu ne čudim več...

Naj za zaključek še povem, kaj je rad jedel. Kot pisatelju vam bo to morda kaj pomagalo pri raziskovanju njegove čudne in zapletene osebnosti. Drugi naši fantje so jedli najraje meso in pili vino ter se ponašali, da jedo močno hrano. Šimen pa je bil udarjen na sladkarije in likerje kot kakšna razvajena meščanska gosposdična. Zdaj mislim, da je to odraz njegove nerazvite osebnosti, saj je bil dejansko po značaju le desetleten deček, drugače pa zloben kot petdesetleten zločinec. Tako torej, bil je čuden spaček, zmes dozorelosti in nedozorelosti.

Najbolj čuden in smešen pa je bil njegov odnos do žensk. Saj ga nekoliko razumem. S tistimi, ki jih je imel vsak miličnik na seznama, si ni upal, ker se je bal bolezni in sramote, druge pa ga ne bi marale. Le enkrat smo zvedeli, kako je prišel v Zagreb, da bi tam našel kako žensko. Mislim, da ga tam nihče ne bo spoznal. Ko se je ene izmed tistih z ulice tudi lotil in ji ponudil denar, se je začela smejati, nastal je pretep ali nekaj takšnega in vmešal se je miličnik. Prijava je prišla k nam...

105

Pri nas pa je tekal za imenitnimi damami iz bivše boljše družbe, ki so tudi po osvoboditvi ostale lepe in ugajane. Morda je računal, da se ga bodo bale in mu zaradi tega ustregle, ali pa da se bodo skušale prek njega uveljaviti v naših krogih, morda pa je bilo tudi to odraz njegovih manjvrednostnih občutkov. Zakaj on njim nikakor ni bil všeč, norčevale so

OB 28. OBLETNICI ODSELTITVE KOČEVARJEV

Po šesto letih so odšli za vedno

Leta 1936 so v Kočevju in drugih krajih, naseljenih z nemško etnično manjšino na slovenskem ozemlju, kar se da svečano praznovati 600-letnico, odkar so se prvi Kočevjarji naselili na tem ozemlju. Dobrih pet let pozneje, v jeseni 1941, so domala vsi odšli iz teh krajev v novo lepšo domovino, kamor jih je povabil njihov foter Hitler, kot so se takrat izražali.

Napek bi bilo trditi, da je vseh teh 14.000 do 15.000 pripadnikov teh etnične skupine, kolikor jih je živelo v osrednji Dolenjski, z navdušenjem zapustilo domove svojih staršev in prednikov. Ob ratno, bilo je mnogo solza in pravih tragedij; zlasti starejše ljudi so s silo trgali od domačih pragov in jih naložili v avtobuse, potem ko so njihovo saromno prtljago že odpeljali kamioni do železniških postaj, od tam pa v domove pregnanih Slovencev v Zasavju.

Kočevjarji, ki so prišli v naše kraje v dobi verskih bojev v Nemčiji, so bili naseljeni razen v Kočevju in bližnjih vaseh predvsem v hribovskih naseljih na obronkih in vznožju Roga. Njihova bolj ali manj večja obrobna naselja so bile Kočevske Poljane pri Dolenjskih toplicah, Mavrien nad Črnomljem, Nemška loka v Poljanski dolini ob Kolpi, Spodnji log nad Kolpo in Kočevska reka. Ob teh so bila še manjša naselja z pretežno kočevskim življenjem, ali pa tudi mešana. V času svojega šestoletnega življenja v naših krajih, so se navzeli mnogih slovenskih navad in običajev. Imeli so celo svojo narodno nošo, ki je bila skoraj došla kopija belokranjske na odne noše. Za medsebojno občevanje so imeli posebni jezik, ki ga pravi Nemci ne razumejo. Zvečine so znali slovensko, zlasti mlajši rod, ki je obiskoval šole v času stare Jugoslavije. Niso pa radi govorili slovensko. Stara Jugoslavija jim je priznavala status na-

rodnostne manjšine in so imeli tudi svoje šole.

V letih po prvi svetovni vojni, vse do prihoda Hitlerja na oblast, med slovenskim in kočevskim življenjem v vsakdanjem življenju ni bilo večjih problemov. Mnoge kočevske družine v oddaljenih hribovskih vaseh so živele v revščini. Njihov glavni dohodek je bil les in izdelki iz lesa, delno tudi živinoreja. Po prihodu Hitlerja na oblast so začeli moški množično odhajati v Nemčijo, deloma na delo, deloma na krošnjarenje, ki je bilo bolj ali manj prosjačenje z legitimacijo pripadnika »Preganjane manjšine, ki mora živeti v tujini«. Prav ti odhodi v Nemčijo sovpadajo z večjo politično aktivnostjo Kočevjarjev, ki so začeli poudarjati svojo pripadnost »višji rasi«. Pričeli so se za pirati v svojo nacionalnost in še dalje bolj kazati prezir do Slovencev in drugih naših narodnosti. To se je potem stopnjevalo zlasti po nastanku organizacij Kulturbunda.

DIPLOMATSKA NOTA ZARADI NEKAJ STRELOV

Zadnje leto pred drugo svetovno vojno in v njenem začetku so se kočevski kulturbundovci obnašali čedalje bolj drzno. Ob nedeljah in praznikih so imeli prave vojaške vaje, vendar brez orožja. Medtem ko so sprva korakali sem in tja samo moški, oblečeni v jahalne hlače, z opasaji prek ram, so pozneje imele podobne vaje tudi ženske. Ob vsakem srečanju s Slovenci so Kočevjarji radi izzivali s hitlerjevskim pozdravom. To so počeli celo otroci. Zaradi takih izzivov je prišlo do raznih incidentov in celo pretepov med prebivalci obeh narodnosti.

Hud šok so dobili Kočevjarji ob kapitulaciji stare Jugoslavije. Z velikim pompom in pripravi so pričakovali prihod slavne nemške vojske, ki bo »osvobodila« tudi nje, hkrati pa so grozili Slovincem, češ da se bodo s slovenskimi glavnimi balinali po Kočevju. Nedvomno bi bili marsikatero grožnjo tudi uresničili, toda namesto nemške je te predele zasedla italijanska vojska. Kočevjarji s svojimi kulturbundovskimi voditelji so bili poparjeni kot še nikoli. To poparjenost so izkoristili zagovorniki preselitve Kočevjarjev na območje njihove prave domovine, velike Nemčije. Po sporazumu med Nemčijo in Italijo je to ozemlje pripadlo

italijanskemu okupatorju, in takrat je dozoriel sklep o preselitvi Kočevjarjev. Preselitev so sklenili izvršiti na osnovi lastne opredelitve vsakega polnoletnega pripadnika te manjšine. Kako je bilo z to lastno ali celo prostovoljno opredelitvijo, pa ni, da bi govorili. Po meddržavni pogodbi med obema okupatorjema je italijanska družba Emona prevzela vse nepremično imetje Kočevjarjev. Leti so smeli vzeti s seboj osebne stvari, pohištvo in orodje ter nekaj živine. Sprva niso vsi Kočevjarji podpisali izjave o preselitvi s tega ozemlja, pritisk na tiste, ki so oklevali, pa je bil čedalje večji in končno so optirali domala vsi. Med njimi je bilo celo nekaj Slovencev, namreč takih, ki so bili poročeni s Kočevarkami ali so živeli dlje časa med Kočevjarji. Zadnje tedne pred pričetkom preseljevanja so bili Kočevjarji še posebno vneto izvajali svoje vojaške vaje. Med eno takih vaj v neki vasi so prvi belokranjski partizani razgnali Kočevjarje z nekaj streli iz pušk. To in pa likvidacija nevarnega kulturbundovskega ovađuha Alojzija Suteja na Brezovici pri Nemški loki je povzročila diplomatsko intervencijo nemškega veleposlaništva v Rimu, češ da mora zavezniška Mussolinijeva Italija zaščititi pripadnike nemške narodnosti na njenem okupiranem ozemlju v »Ljubljanski provinci«.

Kot je znano, je nemški Tretji Rajh pričel z načrtnim izgonom slovenskih družin iz njihovih domov v Zasavju prve dni novembra 1941. Kmalu zatem so prispele na kočevsko kolono kamionov in avtobusov, in pričelo se je od seljevanje Kočevjarjev, ki je trajalo približno tri tedne. Za njimi so ostale prazne vasi in hiše, precej živine, ponekod polne kleti ozimnice. Vse je prevzela v upravljanje Emona. Toda partizani so spomladi 1942 povsem pregnali »Emonce« in za vedno vrnili to zemljo in njeno bogastvo slovenskemu ljudstvu.

PETER ROMANIČ

Oglašujte v TV-15

Mimi Vogrič:

Janja

Janja je bila lepa, mlada Poljankinja, ki so jo Nemci kot tisoče drugih prignali iz rodne Varšave v koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Obekli so jo v črne cape z velikanskim belim križem čez hrbet, jo obuli v ogromne lesene croke in ji ostrigli do kože lepe, plave lase.

Tako so delali z vsemi; dobro so vedeli, kaj žensko — še posebno pa mlado dekle — najbolj poniža. Toda ne vem, če je še katera izmed internirank tako trpela zaradi tega kot Janja. Hodila je sklonjene glave, kot da jo je sram pred nami, da mora biti tako oblečena. Ni mislila na to, da morda tudi njo lahko kmalu sledejo do golega in vržejo v krematorij. Mislila je samo na to, kje bi našla kaj bolj primerne obleke, da ne bi izgledala tako obupno. Za na glavo si je končno našla nekakšen šal, ki si ga je skrbno povezovala v obliki kopice. Najstrašnejše pa so bile croke. Janja se je večkrat ozirala na svoje noge. Obuta sem bila namreč v rjave, visoke čevlje. Ko sem prišla v lager, je Nemcem zmanjkalo croke in tako so me pustili v mojih čevljih. Toda doplati so se kmalu strgali in večkrat sem imela mokre noge. To je Janja dobro vedela, pa me je vendar prosila, naj zamenjava obutev. Ni odnehal, vsak dan me je prosila. Naposled sem ji le dala čevlje in obula njene croke. Janja je bila vsa srečna in od tedaj sem bila zanko najboljše prijateljica.

Nemci so izmalili Janjino zunanost, vendar vse njene lepote niso mogli uničiti, vsaj takoj ne. Njen obraz, čeprav močno shujšan, je bil lep, kot obraz angela. Najbolj čudovite pa so bile njene obrvi. V velikem loku so se vzpenjale na čelo, kot bi izzivale češ: »Me pa smo le ostale!« Tem obrvem je Janja posvečala vso pozornost, kolikor je bilo mogoče v takšnih okoliščinah. Ne vem, kje je staknila drobec zrcala in košček glavnik. Vsakokrat, ko so nas prignali na delo, je najprej skrival potegnili zrcalo, in če ni bilo esesovk blizu, si je hitro malo počesala obrvi. To je znala narediti tako spretno, kot je znala tudi predrgniti električno žico na tuljavah, ki smo jih morale delati v Siemensovi hali, ali pomakniti izolacijo tako, da so bile tuljave neuporabne. Niti trenila ni z očesom, ko je nemški mojster divjal od besa. Sicer pa je sabotirala skoraj vsa dela. Tudi satanska vaba, ki so nam jo nastavili Nemci — »kdor bo izpolnjeval normo, bo lahko

pisal vsak mesec domov« — ni pomagala. Za kazen so nam odvzeli še tisto čorbo, ki se je imenovala kosilo, in po dvanajsturnem delu smo morale delati še zvečer.

Toda četudi smo kopale zemljo ali čistile stranišče, ni bilo drugo jutro na Janjini obleki niti sledu umazanije. Vsako jutro je stala na apelu, ki je bil velikokrat že ob štirih zjutraj, čista in umita. V ta namen je žrtvovala ure že tako kratkega spanja. Umile ali skopale — če je bila katera še toliko pri moči — smo se lahko seveda samo pod mrzlim curkom. Niso nam dali niti perila, da bi se preoblekle, niti sredstva zoper mrčes. Barake pa so bile natlačene z ljudmi do stropa. V taborišču je vedno bolj razsajala epidemija tifusa. V vseh barakah, kamor še ni segla ta strašna bolezen, smo vsak večer do onemoglosti pobijale uši. Toda če smo proti njim lahko vsaj nekaj ukrenile, nismo mogle zoper lakoto ničesar. Ta je kosila že trumoma.

Lakota je izčrpala tudi Janjo. Od njenega obraza so ostale samo še velike sinje oči in lepe črne obrvi. Njeno telo je postalo sama kost in koža ter se pri vsakem koraku stresalo od tuberkuloznega kašlja.

Toda Janja je verovala v pomlad in pomlad je prišla! Do takrat so zrasi tudi njeni svetli lasje. Ze jih je lahko počesala! Nič več ji ni bilo treba povezovali obrbe glave in šal ji je zdaj plapolal okoli vratu v pomladnem vetru.

Janja je pripravljena pričakala slavnostni dan — dan svobode!

Po vojni mi je Janja dvakrat pisala iz Švedske, kamor jo je bil pripeljal »Rdeči križ«. Dolgo je bila bolna, vendar je ozdravela. Tudi njena mati je bila v internaciji. Očeta ni bilo več med živimi, njihov dom pa je razrušila bomba. Janja je zato ostala na Švedskem, se tam zaposlila in se kmalu tudi poročila s svojim rojakom.

Ne vem, kje je sedaj moja prijateljica iz Ravensbrücka. Četrto stoletje že mineva od tistih časov. Toda kadar vidim lepa in modno oblečena dekleta, se večkrat spomnim mlade interniranke Janje — njenih obupnih poskusov, da bi se iztrgala iz strahotnih lagerskih kunj, njene borbe za mladost in lepoto v črnem lagerju smrti.

POZIV

Tovariše, ki so bili kot vojni ujetniki v taborišču Stalag 11 B — Fallingb.-stel (Hannover) prosim, naj mi sporoče naslove.

IVAN KREFT,
Ljubljana, Langusova 14

106

se iz njega, za vabile na sestanke, se mu izmikale in pripovedovale o teh svojih potegavščinah vsakomur, ki jih je hotel poslušati. Nekaj časa smo se tudi mi imenitno zabavali nad njegovimi nerodnostmi, ki smo sproti zvedeli zanje, nazadnje pa nam je vse skupaj začelo presedati. Šimen je postal v očeh meščanske družbe, ki je še vedno rada gledala nazaj, v stare čase, simbol partizana, simbol nerodnega zagovodnega, ki bi rad sam postal član boljše družbe, ki to skuša postati, pri tem pa počenja debele neumnosti.

Kmalu je o Šimnu in njegovih pustolovščinah, v katerih je ostal vedno bedak, govorilo vse mesto. Govorice so prišle menda na uho tudi tistim iz Ljubljane in nekega dne so me vprašali, če sem zadovoljen, da mi Šimna vzamejo in ga premestijo v Ljubljano. Da bi ga zaradi teh reči kaznovali, niso imeli razloga, povrh pa sem jim tudi redno poročal, da je glede dela dober.

Sicer pa sem se držal tudi stare kmečke modrosti: Kadar kravo prodajaš, jo hvali. Zato sem tudi jaz Šimna hvalil in se ga srečno znebil.

Kasneje so me seveda zasliševali, povedal sem jim vse, kar sem o Šimnu vedel. Toda vse skupaj je odločno premalo, da bi prišli stvari do dna. Očitno so mi tudi, da jim nisem poročal, kar sem vedel o njegovem delu na Pohorju, toda jaz sem jih zavrnil, da sem to naredil že med vojno in da naj kar poiščejo v arhivih moja poročila. Doslej se ni nihče zmenil zanje, prebrali so jih in jih odložili. Drugače ga najbrž ne bi bili poslali v Prekmurje za meni enakega.

Krona vsega pa je bilo, ko smo zvedeli za njegov konec. Tako je bilo njegovo vprašanje

107

dokončno rešeno. Ni pa še rečeno in najbrž nikoli ne bo, do kdaj lahko človeku neomejeno zaupaš, kje je meja med sektaško ozkosrčnostjo ter vsesplošnim sumničanjem in med prav tako splošnim zaupanjem, idealiziranjem ljudi, malikovanjem dobrega v ljudeh, kot pravimo. Prvi napaki so podvržene vse policije sveta, drugi pa politiki in verski poglavarji.

Vsekakor pa je naš uspeh že to, da je človek, kot je bil Šimen, običal na ravni navadnega referenta v Državni ustanovi in da ni prišel kam više, kamor bi ga bil rad zrinil gestapo še med vojno, saj mu je zato omogočal uspeh za uspehom. Le dobri dve leti in pol po vojni je počenjal svoje izdajstvo...

Da je zvedel, kako ga nadziramo in da nas je prehitel s strelom iz svoje pištole, pa je že druga zadeva. Kaj dosti najbrž tudi ne bi zvedel več od njega; morda bi zvedeli le še za kakšnega agenta ali kakšno podrobnost, ki bi bila zanimiva za vas kot za pisatelja, za nas pa ne posebno...

Seveda, reakcija je takrat govorila o tem primeru, čeprav je bilo vse v največji tajnosti, se je vseeno zvedelo. Kakšne neumnosti so vse ljudje takrat skuhal? Če bi hotel vse poslušati, bi nabral za debelo knjigo babjih čenč in ugibanj kavarniških politikantov. Kot vedno v takih primerih so skušali iz tega primera narediti senzacijo, vplesti sentimentalno zgodbo, narediti iz Šimna nesrečnega junaka, žrtev krutega komunističnega režima in tajne policije...

Peto nadaljevanje

K nam je prišel po nekakšnih opravih. Poznal sem ga že dolgo, precej časa se nisva

108

videla. Zadnjič takrat, ko še nisem raziskoval šimnovega življenja. Ko sem ga zagledal, sem se nenadoma spomnil, kako sem bral njegovo ime v knjigi, ki opisuje življenje v internatu, kjer je živel tudi Šimen pred odhodom k partizanom.

Prosil sem ga, naj mi pove kaj o Šimnu, njegovih navadah, nazorih in preteklosti.

»Dobro se ga spominjam,« je začel pripovedovati moj znanec. »Vtisnil se mi je v spomin zaradi svoje pohabljenosti in še nečesa.«

»Kaj misliš,« sem ga prekinil, »ali je že takrat v Ljubljani imel kakšne zveze z gestapom?«

»Nemogoče,« je odgovoril. »Drugače bi tudi Italijani zvedeli, kaj vse se dogaja v našem internatu. Saj smo bili vsi do zadnjega vključeni v delo za osvoboditev. Imeli smo nešteto skrivališč za papirje, orožje, razne reči in drugo. Če bi imeli med nami samo enega izdajalca, bi nas bili že zdavnaj vse pozaprl. Tako pa smo ob italijanski kapitulaciji skoraj vsi odšli k partizanom, pozneje pa še nekateri. Niso zaman belogardisti imenovali našega internata rdeča kasarna.«

Toda kaj bi sploh rad vedel o Šimnu?»

Ponovil sem mu svoja vprašanja in začel je pripovedovati:

»Dve ali tri leta sem bil starejši od njega, toda še vseeno dovolj mlad, da so me šteli med mladince, pa čeprav sem bil dejansko njihov vzgojitelj. Hodil sem namreč že na univerzo, oni pa še v srednje šole. Internat je bil namenjen samo srednješolcem. Včasih je bilo precej težko, posebno s starejšimi, toda nazadnje se mi je posrečilo, da smo se dobro razumeli.

SPOMINI NA OSVOBODITEV IZ CELJSKEGA STAREGA PISKRA

Pripoved Kranjčeve mame

Nemce sem zasovražila, čim so zagospodarili na naši zemlji. Tedaj sem bila snažilka na občini Laško. Tudi moj sin Feliks-Srečko jih je zasovražil iz vse svoje mlade duše. Že kar kmalu je začel izostajati ponoči od doma in kadar sem ga vprašala, kje je bil, se je zasmel in skomignil z rameni. Vendar se mi je kaj kmalu posvetilo in nisem ga več spraševala.

Iz tekstilne tovarne so ga jeseni leta 1942 poslali v uk na Dunaj. Že ob odhodu mi je povedal da bo odšel v partizane v Savinjsko dolino. Če kdo vpraša zanj, naj rečemo, da je na Dunaju... In tako smo se izgovarjali »z Dunajem« še tudi potem, ko sem že nekajkrat prejela od nje obvestilo od partizanov. Vendar nisem tega takrat razen v lekarni Ujčič nikomur povedala. V lekarno pa me je večkrat poslal sin Feliks z različnimi naročili.

Mnogokrat sem hodila po gozdu v želji, da bi zagledala kje partizane in med njimi svojega sina. Jeseni leta 1943 sem v Šentlenartu naletela na štiri partizane. Ostrmela sem in beseda mi kar ni šla z jezika. Verjetno so opazili mojo zbranost, ker so tudi sami postali redkobesedni. Vedno sem nosila s seboj cigarete za sina, ki sem jih puščala pri Kotenski Micki v Šentlenartu in dolgo si nisem mogla odpustiti, da jih takrat nisem ponudila tem štirim partizanom. Tako sem bila presenečena, da sem strmelala vanje kot v prikazen. Ko sem se zavedela kako in kaj, jih že ni bilo več — izginili so v hosto. To je bilo moje prvo srečanje s partizani.

Leta 1944 se je oglašil sin Feliks doma in se preoblekel. Doma je pustil svoje angleške hlače. Oprane sem potem položila v nočno omarico. Kmalu nato mi je ponoči neki partizan prinesel od sina velik zavitek »Poročevalcev«. Mnogo sem jih raztrosila s sinom Slavkom po cestah Laškega, nekaj pa jih je ostalo v omarici. Nanje in na angleške hlače sem potem pozabila. Kakšna sreča, da jih policija ob preiskavi, ko so me zaprli, ni našla.

Jeseni leta 1944 mi je sporočil sin Feliks, da bo poslal dva partizana na občino po dva pisalna stroja. Domenila sva se točno za uro in zjutraj sta prišla še v temi in ju odnesla. Po tem dogodku sem se zaklenila v občinsko pisarno in z okna klicala hlapca pri Elsbacherjevih. Rekla sem mu, da so prišli neki moški in odnesli pisalne stroje — zato si ne upam nikamor ven. Ob tem pripovedovanju sem se tresla od namišljenega »grozotnega strahu«. Prosila sem ga prav lepo naj gre takoj javit na policijo. Čakam in čakam...

Od policije ni bilo nikogar na občino. Tam je bil strah pred partizani takrat velik in resničen. Šele potem doma so me poklicali na policijo. Tam sem jim razložila dogodek in policistoma prepričevalno gledala v obraz. Naredili so zapisnik in me spustili domov. Med potjo sem srečala Skoberneta, ki me je vprašal, kaj je? Smejal se mi je, požugal z roko in odšel naravnost na policijo. Čez pol ure so ponovno prišli pome in mi na policiji povedali, da je moj sin pri bandi-

tih. Policisti so se med seboj pogovarjali, da ga je Skoberne videl dan prej na Ojstrem kot bandita ter da se shajam z njim. Drugo jutro so me odpeljali v Celjski Pisker. Po enem tednu so me začeli zasliševati. Hoteli so me pripraviti do priznanja, da se sestajam s sinom, ki je partizan in je ustrelil Bürgermeistra Hermana. Zasliševanje je bilo mučno, ker nisem ničesar priznala. Po enem mesecu sta me obiskala mož in hčerka. Bila sem tako pretepena in polna plutb da nisem smela govoriti z njima.

Da, to se je dogajalo s številnimi jetniki. Podivjanost in nacistični fanatizem ni obstal z mučenjem niti pred ženami. Ne, fašistična pokvarjenost ni z bičem obstala niti pred tisto vrednoto človečnosti, ki jo spoštuje ves kulturni svet — materinstvom! Udarjali so kamorkoli s slastjo podivjanih zverj.

In potem se je Fanika Kranjc globoko zamislila in nadaljevala. Kadar sedaj po toliko letih premišljujem, kako malo vrednoti dajejo danes nekateri prestanemu trpljenju, se mi kar stemni pred očmi.

Zazrla se je v krošnjo drevesa nad hišo in z očmi objela zeleno vzpetino, ki se je širila navzgor do gozda, ob katerem ji je verjetno privid preteklosti vpo-dobil sina partizana...

»Verjemite, da niti lakota niti mraz, nista tako ubijajoča, kot tako grozotno ponižanje človeka v gestapovskih zaporih. Ob vsakem takim pretepanju in mučenju sem si želela le smrti.

In po nekem groznem dnevu

Feliks Kranjc - Srečko

Fanika Kranjc

so naslednjo noč, bilo je med 14. in 15. decembrom leta 1944, vse nas zapornike osvobodili hrabri partizani.

Teh trenutkov ne bom nikoli pozabila, vendar jih ne morem opisati tako, kot sem to takrat občutila. Večina nas je bila zaspisana smrti. Ležale smo po dve in dve na pogradu, saj nas je bilo preko trideset v celici. Ključ je zaročjal in strahoma smo pričakovale zasliševanje. Koga bodo poklicali, kdo pojde spet na mučeniško pot? Prav vsem je ob rožljanju ključev zastalo srce...

Vrata so se odprla na stežaj. Na pragu je paznik Grad zavpil: »Ljudje božji, vstanite, oblecite se in pojdite!«

»Šli bomo, šli!«

Zastrmeli smo se vanj, nekateri so se obotavljali, saj niso mogli doumeti te nenadne spremembe. Paznikov obraz pa je izžareval resnično željo, da pohitimo... Menda se od nas vseh nikoli v življenju ni nihče tako hitro oblekel kakor takrat v tisti edinstveni, srečni noči. Vzela sem odejo, saj nisem vedela, kam gremo, in po temnih hodnikih smo pritekli na dvorišče. Kakor deroč hudournik so se valile skupine zapornikov iz celic smrti na dvorišče. Tam smo zagledali dva tovariša, podobna partizanom, ki sta se ljubezljivo smehljala, in nismo več spraševali. Vse nam je bilo na mah jasno. Bilo nas je gotovo preko tristo, vendar je vladala grobna tišina; govorile so oči, govorilo je srce, Telo, sproščeno vseh muk in groze, je vsrkavalo življenje svobodo. Skoro dve uri smo se zbirali na dvorišču in nekaj pred tretjo uro so se odprla velika vrata jetnišnice in brigada izmučenih, večinoma na smrt obsojenih, je stopala po celjskem tlaku v naročje svobodi.

Bila je temna noč. Z dežjem je naletaval sneg. Deževne kaplje so hladile razgreta lica. Stopali smo tiho mimo bolnišnice naprej in naprej in ko smo zapustili območje mesta, sta se partizana poslovila rekoč: »Pojdite, kamor veste in znate, toda pazite, da vas ponovno ne dobe v roke nemške zveri! Rešite se, hodite srečno!« Spominjam se, da se jima prav nihče ni zahvalil. Da, preveč je bilo sreče. Hvaležnost, nepopisna sreča nam je žarela iz obrazov. Ko bi takrat moglo govoriti srce! Mi pa smo krenili navkreber v hrib in hodili, hodili...

Z menoj sta bili tovarišici Golobova, frizerka iz Celja, in Vitančeva, ki je tudi stanovala v Laškem in so jo zaprli zaradi moževega odhoda v partizane. Popoldne smo se ustavile na neki kmetiji blizu Šmartnega v Rožni dolini. Tam smo prvič jedle in se za silo posušile. Vendar smo odšle kmalu naprej, ker so bili v bližini boji. Dospale smo na rojstni dom Vitančeve, kjer so bili tako prestrašeni, da smo lahko prenočili le eno noč. Le pri sestri Vitančevi, ki je bila zelo pogumna, smo ostale sedem dni. Vendar miru ni bilo v naših izmučenih srcih. Vse nas je vleklo naprej, naprej v partizane. Četudi jih je bilo mnogo, stika z njimi nismo mogle dobiti. Zato sem predlagala, da se vrnejo prek Štor na Teharje in od tam na Svetino in v bližnje vasi.

Hodile smo tri dni. Imela sem že tako ožuljene noge, da so mi odstopili nohti. Vendar so te bo-

lečine bile malenkostne v primeri s srečnim občutkom, da sem svobodna. Že od sina Feliksa sem nekoč izvedela, da so vasi v okolici Svetine osvobodene in ljudje tam naši. In res, kaj kmalu nas je pred cerkvijo ustavila prva partizanska patrulja. Odpeljali so nas v »štabo«, dobile smo dovolilnice in potem so nas kmetje nasitili. Odpočile smo se na kmečki peči in še isti dan smo morale zaradi lastne varnosti nadaljevati pot naprej do Šentrupert. Tam smo prenočile in drugo jutro odšle v Šentlenart k Tovornikovim. To je bilo 23. decembra 1944 osmi dan po naši osvoboditvi iz zaporov.

Čez teden dni se je oglašil pri Tovornikovih tudi moj sin Feliks. Odprl je vrata in obstal na pragu kot okamenel. Zavpil je »mama« ter skočil k meni in me s solznimi očmi objel. Svidenje s sinom je bilo za naju oba veliko presenečenje, saj ni vedel, kje sem. Pozno v noč smo pripovedovali svoje doživljanje in bili presrečni, da smo sploh živi.

Od tega časa je minilo mnogo let. Ob spominu na dneve rešitve imam samo eno željo, da bi tem hrabrim rešiteljem — partizanom — hvaležno stisnila roke...

Da, Kranjčeva mama je bila ena izmed tristo jetnikov Starega piskra, ki jim je hrabrost partizanov rešila življenje.

Pri osvoboditvi zapornikov iz Starega piskra, pri tej veliki akciji, pri tem junškem dejanju, so takrat sodelovali: Martin Klančičar-Nande Jože Zelinka-Očka, Riko Presinger-Zarko, Ivan Grobelnik Ivo, Dominik Lebič-Boris in Jože Gaber-Brus. Po dogovoru je sodeloval tudi paznik Grač, ki je bil uslužben v zaporih.

Ta partizanska akcija je takrat prikazala veliko moč celjskih aktivistov, njen odmev je bil mogočen. Te dni je minilo petindvajset let od tega velikega dogodka.

Kranjčeva mama je že med pokojniki, od težkega življenja obolenja razravan je podlegel tudi njen sin Feliks.

PAVLA ROVAN-JANA

Filmi iz NOB

Mnogi jugoslovanski filmski ustvarjalci se pripravljajo, da bodo tudi v prihodnjem letu posneli nekaj filmov, v katerih prevladuje vojna tematika.

Tako bo pisatelj in režiser Vuk Vučo posnel igrani film »Golobova, frizerka iz Celja, in Vitančeva«, ki je tudi stanovala v Laškem in so jo zaprli zaradi moževega odhoda v partizane. Popoldne smo se ustavile na neki kmetiji blizu Šmartnega v Rožni dolini. Tam smo prvič jedle in se za silo posušile. Vendar smo odšle kmalu naprej, ker so bili v bližini boji. Dospale smo na rojstni dom Vitančeve, kjer so bili tako prestrašeni, da smo lahko prenočili le eno noč. Le pri sestri Vitančevi, ki je bila zelo pogumna, smo ostale sedem dni. Vendar miru ni bilo v naših izmučenih srcih. Vse nas je vleklo naprej, naprej v partizane. Četudi jih je bilo mnogo, stika z njimi nismo mogle dobiti. Zato sem predlagala, da se vrnejo prek Štor na Teharje in od tam na Svetino in v bližnje vasi.

Tudi v Sarajevu snema filmsko podjetje »Bosna film« igrani film »Valter brani Sarajev«. Ta film, ki govori o narodnem heroju Valterju Periću, bodo prvič prikazali 6. aprila prihodnje leto na dan osvoboditve Sarajeva.

Ne bo odveč tudi omeniti, da bo Veljko Bulajić v sodelovanju z združenimi jugoslovanskimi filmskimi producenti pričel akcijo za snemanje filma »Sutjeska«. Tudi pri tem filmu bo glavni producent »Bosna film« iz Sarajeva, obetajo pa, da bodo igrali — podobno kot v »Bitki na Neretvi« — znani igralci iz svetovnega filma.

Izlet na Kras in v Posočje

Združenje borcev NOV iz Brezovice je v jeseni organiziralo izlet na prizorišča prve svetovne vojne na Krasu in Posočju.

Z »Izletnikovim« avtobusom smo se odpeljali skozi Ljubljano v Novo Gorico in tam do gostišča »Kekec«, kjer smo zajtrkovali. Nato smo odšli na Kostanjevico in si tam ogledali grobnico Burbonov, a za tem smo se napotili na Skalnico, kamor nas je potegnila sodobna žičnica.

Bil je lep sončen dan. Zato je bil razgled s Skalnice čudovit. Zgovorna in prijazna vodiča člana ZZB NOV iz Nove Gorice sta nam razkazovala bojišča prve

svetovne vojne, kjer so trpeli in umirali tudi naši slovenski možje in fantje.

Pot smo nadaljevali proti Tolminu, kjer smo si ogledali nekaj kavern, v katerih so pred več kot petdesetimi leti imeli vojaki svoja zaklonišča.

Po kosilu v Tolminu smo krenili proti Kobaridu, kjer je našo pozornost pritegnil izredni spomenik padlim italijanskim vojakom. Ustavili smo se tudi pred Srpenico pri spomeniku prvi žrtvi prve svetovne vojne.

Pot nas je vodila dalje skozi Bovec v Log pod Mangartom. Tu

smo si ogledali mogočen spomenik padlim vojakom prve svetovne vojne in njihova grobišča. Žal na mnogih križih ni več tablic. V Logu pod Mangartom nas je pričakoval naš dober znanec, ki se je z nami odpeljal v Strmec in na Predel. Med potjo nam je pripovedoval o bojih na Rombonu in sosednjih gorah. Na Predelu smo se ustavili pri mogočnem bronastem levu, postavljenem v spomin junaku iz Napoleonovih časov. Tudi utrdbе iz tistih časov, pod katerimi spe takratni bojevniki, smo si ogledali.

Po divji dolini Trente smo se nato odpeljali po zanimivi cesti s številnimi serpentinami mimo Kugyjevega spomenika na Vršič. Le za kratek čas smo se ustavili tam in že smo se spet prepustili našemu previdnemu šoferju ter se pričeli spuščati proti Kranjski gori.

Tisti dan smo izvedeli, da je Soška fronta terjala na obeh straneh ogromno žrtev. Videli smo le nekaj prizorišč, kjer je nekoč potekala fronta, kajti v enem dnevu se pač ne da vsega videti. Ob Soči smo videli več vojaških pokopališč, toda pogled nanje je ponekod žalosten. Trava in plevel, prevrnjeni križi, odtrgane tablice... Tako se po tamkajšnjih izredno lepih krajih sramežljivo skrivajo še zadnji spomini na veliki spopad ob Soči, v katerem je padlo na obeh straneh skoraj milijon vojakov...

Naš izlet je prekosil vsakršno pričakovanje. Lepi kraji, spomeniki iz bližnje in davne preteklosti, prijazni in dobri ljudje, najlepši kraji naše Primorske. Vse to nam bo ostalo v trajnem, lepem spominu.

M. ŽMAVC

Izletniki pred spomenikom iz prve svetovne vojne v Logu pod Mangartom

Franček Saje:

Boj klerofašistične „Straže“ proti osvobodilnemu gibanju

Vse skupine slovenske buržoazije so stremele za tem, da bi se slovensko domobranstvo s pomočjo nacističnih okupatorjev razvilo v njeno vojsko. V sodelovanju z nemškimi četami naj bi uničilo ali vsaj toliko oslabilo narodno-osvobodilni vojsko, da bi ob koncu vojne slovenski reakciji omogočilo prevzem oblasti.

Višji esesovski in policijski vodja, višji skupinski vodja SS, general sil SS in policije Rösener pa je želel, da bi domobranci oddelki čim bolj razbremenili nemške oborožene sile na področju ljubljanske pokrajine in da bi končno to kvasilniško formacijo reorganiziral v SS divizijo. V ta namen je pošiljal v domobranske čete SS oficirje in podoficirje, domobranci prevzgjajali v esesovski podoficirski šoli, v svojih rokah zadržal taktično — operativno poveljevanje in omejeval pristojnosti organizacijskega štaba, ki so ga kontrolirali njegovi zvezni oficirji.

Končno je Rösener ukazal, da morajo domobranci na Hitlerjev rojstni dan 20. aprila 1944 priseči zvestobo Hitlerju in nemški vojski. To so slovenski domobranci brez odpora tudi storili po svečani maši, ki jo je daroval sam škof dr. Gregorij Rožman. Novinci, ki so prišli kasneje v domobranstvo, pa so prisegli 30. januarja 1945.

Straža je v domobranske čete in štabe poslala nad 50 svojih članov, ki so bili z redkimi izjemami vsi oficirji. S to garnituro so si stražarji zagotovili v domobranstvu še večji vpliv, kot so ga imeli v vaških stražah.

Stražarji so imeli glavno besedo v domobranski propagandi. Polastili so se propagandnega od-

domobranci izvedli množične aretacije v Novem mestu in bližnji okolici, ki so jo kontrolirali domobranci. Množico aretiranih so poslali v nacistična uničevalna koncentracijska taborišča, precej pa so jih zverinsko ubili.

Kaplan Babnik je v nekem svojem poročilu cinično zapisal, da so domobranci »justificirali nekaj komadov«. Po usmrtni sodnika Antona Šavljaja pa je kaplan Babnik 26. novembra 1943 svetohlinsko zabeležil v svoj dnevnik:

»Okrajnega sodnika starešino Šavljaja so menda ustrelili. Njegov brat je imel pri nas v aprilu misijon, toda sodnik ga nikoli ni slišal!«

Sredi belogardistične strahovlade in morije je kaplan Babnik 3. decembra 1943 zabeležil v dnevniku:

»Prvi petek: Domobranci spoved in obhajilo, nad 500.«

Vzgoja belogardističnih kuratov in stražarska propaganda sta mnoge domobranci spremenili v neugnane krvoloce. Eden takih je bil zloglasni Alojz Zupančič-Brko iz Biške vasi pri Mirni peči. Ko ga je končno le zadela partizanska krogla, ga je dr. Blatnik v nekrologu v lističu »Za blagor očetnjave« 19. maja 1944 stavil domobrancem za zgled in ga opravičeval:

»Edini njegov cilj in njegovo življenjsko geslo je bilo: zatreti komunizem idejno in dejansko. Zato se je posluževal sredstev, včasih morda komu nerazumljivih in ne povsem odobranih...«

Ko se je že naglo bližal vojaški zlom Hitlerjeve Nemčije, je salezijanski duhovnik in privrženec stražarjev dr. Franc Blatnik

Domobranci policija je 30. decembra 1943 na glavnem trgu v Novem mestu obesila partizana Franca Janca in aktivista Alojza Gabrovca

odičnejšo borbo proti OF in njenim privrženecem.

V nekaj dneh je dr. Lovro Hacin, ki so ga Nemci postavili za šefa tako imenovane slovenske policije, sprejel v politično policijo 28 stražarjev, kasneje pa še 26. Od 150 policijskih agentov je bilo torej nad tretjino stražarjev, ki so bili najmočnejša belogardistična skupina na politični policiji in so jo tako dobili skoraj popolnoma v svojo oblast.

Šef bele politične policije je postal dr. Maks Loh, ki je kot član starešinstva Straže svojo okrutnost uveljavljal po navodilih političnega vodstva Straže. Loh je postal razvpit sadist že kot zasliševalec aretiranih Ljubljancov med božičnimi racijami leta 1942. Sedaj pa je od Hacinu zahteval, da dovoli pretepanje in mučenje političnih pripornikov, če pa tega ne dovoli, je zagrozil z odstopom. Tesno je bil povezan z gestapovcem Dušcho, s katerim je vzdrževal tudi prijateljske stike.

Stražar dr. Ernest Frumen, ki je bil že prej policijski uradnik, je prevzel vodstvo informativne pisarne, ki je vodila kartoteko članov Osvobodilne fronte in proti njim zbiral ogradbe.

Nadalje so Stražarji dobili referate za ljubljanske rajone center, Šiško, Vič-Trnovo in Bežigrad, zunanji referat za Notranjsko in referat R za rajonske in višje odbore OF.

Tudi večino ekspozitur politične policije so imeli stražarji pod svojim vplivom. Na izpostavi v Logatcu je bil stražar Drago Voršič, v Novem mestu Slavko Batagelj, v Kočevju Marjan Pograjc, v Velikih Laščah Lojze Koželj in na Vrhniki Božo Eiletz.

Edino v ekspoziturah politične policije na Rakeku, v Cerknici in Ribnici niso imeli stražarji svojih ljudi. Sicer pa so tudi te izpostave morale delati po navodilih svojih stražarskih šefov Laha in Frumna v Ljubljani.

Stražarji so svoj vpliv širili tudi na Primorskem. Nekaj jih je odšlo v tamkajšnje domobranske štabe. V Postojni so izdajali listič »Mi gremo naprej«, v Tolminu pa »Tolminski glas«.

Prav tako je nekaj stražarjev odšlo v belogardistično policijo v Trst, katere šef je dlje časa bil stražar Tone Lupovšek. Stražar Alojzij Horvat je postal povelj-

nik belogardistične policije v Postojni, stražar Janez Kos-Cico pa v Ilirski Bistrici.

Stražarji, njihovi simpatizerji in sodelavci v beli politični policiji so se z vso zagrizenostjo in sadizmom zagnali v boj proti privrženecem Osvobodilne fronte, ki so jih pretepali in na razne načine mučili, da bi iz njih izsilili podatke o organizacijah OF. Tako so postali najhujši krvniki svobodoljubnega slovenskega ljudstva in v svojem zločinskem početju prekosali celo zverinske gestapovce.

Priča Alojzij Oražen je na sodni obravnavi proti Hacinu opisal, kako ga je aretirala politična policija in ga odvedla v svoje zapore v Ljubljani. Zatem je takole pripovedoval o strahotah na policiji:

»Potem so pripeljali v zapore najprej nekega Medveda. Ne da bi ga zaslišali, so mu dejali, naj se sleče. Pristopili so trije agenti, eden je imel pendrek, drugi žilavko, tretji pa dolg vojaški pas z železno zaponko. Pričeli so ga neusmiljeno pretepali in so ga tepli približno pol ure, dokler ni padel v nezavest. To sva videla jaz in moja žena. Za Medvedom so pripeljali njegovo ženo, ki so jo prav tako pričeli pretepali pred zasliševanjem, nato še Medvedovo hčerko, ki so jo prav tako pretepali, in nazadnje njegovega sina. Tega so tako pretepali, da je padel v nezavest, nato so ga obudili, pa ni mogel stati. Prisilili so ga, da je moral polizati vso kri na tleh. To je trajalo od osme ure zvečer do polnoči.«

Marija Jezeršek pa je tedaj kot priča izpovedala:

»14. julija 1944 so me aretirali, ker sem podpirala OF. Ze isti dan sem bila na upravi policije v Šubičevi ulici zaslišana in bila že pri prvem zaslišanju močno pretepena. Vrgli so me na mizo, naka so mi agenti položili na obraz blazino ter me začeli tolči z gumijevkami. Dne 17. julija 1944, ko kljub zasliševanju nisem ničesar priznala, so me ponovno položili na mizo, rpi dali na obraz blazino ter me pričeli tolči, da sem takoj začela krvaveti in sem po nekaj trenutkih padla v nezavest. Vsi agenti so mi govorili, da imajo za take zakrknjence Sv. Urha. Grozili so mi, da bom odpeljana k Sv. Urhu, kjer vsak prizna, kar oni hočejo. Iz uprave policije so me 18. julija poslali v prisilno delavnico, od tam pa 8. avgusta v Ravensbrück.«

V povojnih sodnih spisih je na stotine takih in podobnih izpovedi, ki bodo ostale prepričljive in pretresljive dokumentacije o grozodejstvih podivjanih slovenskih klerofašistov, ki so se borili »za Kristusa in krščansko kulturo!«. Te grozote je samo na politični policiji v Ljubljani okusilo nad 6000 Slovencev, ki so šli skozi njene zapore.

Kanonik dr. Janez Kraljič je

leta 1944 napisal knjižico »Kaj mora vedeti vsak Slovenec o Osvobodilni fronti«, ki pa je izšla brez navedbe avtorja. Kanonik Kraljič je v tej knjižici med drugim trdil:

»184. Kdo so domobranci? Domobranci so slovenska narodna obramba, plemeniti narodni borci, ki se viteško bore proti največjemu sovražniku za vzvišeno svobodo slovenskega naroda.«

»189. Ali je odpor torej tudi verska zadeva?

Da, je tudi verska zadeva. 190. Zakaj je tudi verska zadeva?

Tak odpor je borba za Kristusa in krščansko kulturo.«

Višek tega »viteštva« in borbe »za krščansko kulturo« pa so klerofašistični fanatiki pokazali s tajnimi morilskimi tolkami, ki so se imenovali »črna roka«. Zamaskirani so ponoči vdrali v stanovanja, ljudi kar tam zverinsko pobijali, ali pa jih odvedli v neznano in jih skrivaj pomorili...

(Nadaljevanje)

Nove knjige DZS

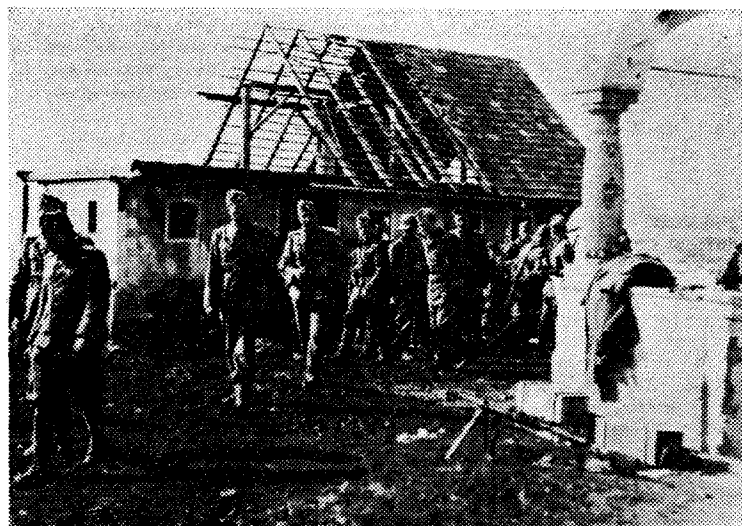
Državna založba Slovenije je v zadnjem času poslala na knjižni trg več knjig, ki zaslužijo posebno pozornost in pomenijo za založbo samo izreden uspeh. Kot prvo knjigo naj omenimo 91. knjigo *Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev*. Le-ta zajema peto knjigo zbranih del Ivana Cankarja in sicer vsebuje in obenem končuje njegovo dramatik z dramama *Lepa Vida* in *Hlapci*. Tako bomo polagoma, najkasneje pa v šestih letih dobili popolno izdajo Cankarjevih del, ki je predvidena v tridesetih knjigah. Kot nalašč je ob tej priložnosti izšel tudi esej Josipa Vidmarja o Ivanu Cankarju, ki je bil napisan v počastitev petdesetletne umetnikove smrti. To je verjetno najbolj strnjen in celovit pregled življenja in dela Ivana Cankarja in časa, v katerem je živel in ustvarjal.

Prav posebno pozornost za služijo troje knjig, ki seznanjajo bralca z razvojem evropskega slikarstva in to od zgodnje italijanske renesanse do današnjih dni, se pravi, od Giotta do Cezanna in od Cezanna do Picassa — enega izmed najpomembnejših mejnikov modernega slikarstva. Prva knjiga je delo Michaela Leveya, ki s 549 barvnimi reprodukcijami predstavlja v najbolj prikladen obliki *Zgodovino zgodovine slikarstva* od Giotta do Cezanna. Avtor je znan umetnostni zgodovinar in to delo je sad njegovega temeljitega študija. Mojstrstvo se kaže v tem, da je znal iz obilice izbrati in strniti v celoto vse kar je bistveno v razvoju upodobljenosti od zgodnje renesanse v Italiji in severnih deželah Evrope, do romantike in Cezanna.

Druga knjiga, *Zgodovina moderne slikarstva*, je delo Herberta Reada, človeka, ki je skušal dojeti in razložiti likovno bistro modernega slikarstva z izredno osebnim prizadetostjo. Read, ki je znanec tudi našega umetniškega sveta, je z največjo mero vestnosti in z zavzetostjo preinjenega opazovalca razvoja novih likovnih tokov, izoblikoval pomembno, samostojno kritično delo, ki je obenem tudi umetniški dokument in ogledalo časa, saj je z vseh zornih kotov skušal ugotoviti zasnove in razvoj nekega sloga, ki ni več podrejen akademski tradiciji.

Tretja knjiga je zbirka *Reprodukcij*, ki predstavlja koristno sodelovanje DZS, zagrebške založbe Naprijed in založbo Ricordi iz Milana. V njej je izbor 136 reprodukcij najbolj znanih mojstrov. Po zaslugi omenjenega sodelovanja je vzniklo razveseljivo dejstvo, da so med reprodukcijami našli zasluženo mesto tudi nekateri jugoslovanski in slovenski slikarji — Grohar, Jakopič, Jarna, Stern, Kregar, G. A. Kos in Veni Pilon. In prav slovenski impresionisti pomenijo v tujem umetniškem svetu pravo odkritje, ki so naposled dobili svoje zasluženo mesto v vrstah velikih mojstrov svetovne upodobljajoče umetnosti.

CRT SINKOVEC

Salezijanski duhovnik dr. Franc Blatnik, za njim za domobranci in Nemci na Trški gori

seka v organizacijskem štabu. Smersujeve »Zaupne vesti« so 7. II. 1944 poročale, da so na domobranski oficirskih in podoficirskih tečajih imeli »propagandna predavanja skoraj sami stražarji«.

V svojih rokah so imeli uredništvo lista »Slovensko domobranstvo« in več krajevnih domobranski časopisov. Tako je salezijanski duhovnik dr. Franc Blatnik, ki je bil stražarski kandidat za predsednika klerikalne stranke, urejal v Novem mestu ciklostiliran listič »Naprej zastave Slave«, ki se je po četrti številki preimenoval v »Za blagor očetnjave«. V prvi številki 14. novembra 1943 je domobranci opozarjal:

»Dobro se zavedamo, da vodimo borbo na življenje in smrt... Izvesti moramo radikalno operacijo, to se pravi, uničiti vse, kar živi in dela za komunizem. Nemška vojska in slovenski domobranci bodo v prihodnjih tednih prečistili vse, kar ne čuti z narodom (t.j. šlo gardo — op. F. S.) in kar je šlo v hosto.«

Po ovađuških podatkih, ki jih je zbral kaplan Babnik, so nato

po vrnitvi iz Nemčije, kamor je šel na obisk s skupino domobranci, v »Slovenskem domobranstvu« 12. oktobra 1944 prepričeval domobranci.

»Vsakomur, ki pričakuje skorajšnjega konca vojske s porazom Nemčije, bi nasvetoval kratko potovanje v Nemčijo, pa se bo sam lahko prepričal, kako trdna je nemška notranja fronta in kako neomajno je nemško prepričanje o zmagi.«

Stražarji so se po italijanskem zlomu zakleli, da morajo v boju proti narodnoosvobodilnemu gibanju »zvsemi sredstvi, neodjenljivo in brezobzirno zatreti vsako organizirano sled komunizma«. Zato so bili med pobudniki za ustanovitev belogardistične politične policije, ki naj bi razkrila in uničila mrežo organizacij Osvobodilne fronte.

Ko so Nemci oktobra 1943 ustanovili belogardistično politično policijo pod vodstvom gestapovca dr. Pavla Dascho, je član vodstva Straže dr. Leskovar pozval stražarje, naj vstopijo v novo politično policijo. Rekel je, da bodo lahko postali komisarji in začeli

»V zunanji politiki naletiš na mnoge, ki radi stopijo drugemu na žulj, sami pa pri tem na ves glas vpijejo na pomoč.«

Pietro Quaroni, italijanski diplomat

Politični razgledi

Nemajhno presenečenje in veliko naklepanj je povzročila novica, da je predsednik Nemške demokratične republike Walter Ulbricht prejšnji četrtek poslal 45 vrstic dolgo pismo predsedniku Zvezne republike Nemčije Gustavu Heinemannu. Po mnenju večine opazovalcev in strokovnjakov gre za dogodek, ki ga štejejo za tretjega najpomembnejšega v letošnji zgodovini ZR Nemčije: prva dva naj bi bila izvolitev socialdemokrata Heinemanna za predsednika republike ter zmaga socialdemokratske stranke Willyja Brandta na zadnjih parlamentarnih volitvah.

O vsebini Ulbrichtovega pisma je mogoče zaradi stroge tajnosti le ugibati, vendar je nadvse pomembno že to, da je sam Ulbricht pisal predsedniku ZRN. Doslej sta si Nemčiji sicer že dopisovali: v petdesetih letih je vzhodnonemški predsednik Pieck pisal zahodnonemškemu predsedniku Heussu, potem sta dopisovanje nadaljevala predsednik vlade NDR Stoph in kancler Kiesinger — in ga tudi prekinila.

Politika nove zahodnonemške vlade, ki se zavzema za zблиžanje z Vzhodom (ravno to Ostpolitik imajo Brandtovi nasprotniki v ZRN najbolj v želodcu), želja bonnske diplomacije, da bi navezala stike z vsemi socialističnimi deželami vzhodne Evrope, pa tudi z LR Kitajsko, ima seveda močan odmev v prestolnicah vzhodnoevropskih držav. Češkoslovaška, Madžarska in Romunija se zavzemajo za realistično politiko, medtem ko so stališča Moskve, Sofije, Varšave in predvsem Berlina trša. Posvetovanje predstavnikov dežel Varšavskega sporazuma v Moskvi (v začetku decembra) je prineslo odločitev tudi o nadaljnji politiki do Bonna: »Če se je zahodnonemška vlada česa naučila iz zgodovine, potem bodo njena stališča naklonjena sprejele tudi socialistične države.«

Tako se je Berlin znašel v nenavadnem položaju: vzhodnoevropske socialistične države naj bi navezale dvostranske odnose z Bonnom, ne da bi zahtevale od njega, naj najprej prizna Nemško demokratično republiko. Potemtakem tudi NDR ne more zaostajati za postopno normalizacijo odnosov med ZRN in evropskim Vzhodom. Obenem je treba upoštevati tudi besede Willyja Brandta, ki je dejal, da ne namerava ponoviti Kiesingerjevih »dopisniških« prizadevanj z

Zbliževanje

Berlinom, češ da se zmerom velja prejšnja ponudba: predstavniki ali šefa nemških vlad naj bi se pogovarjali, vendar brez »uradnega priznanja« Nemške demokratične republike. Torej bi mogli sklepati, da je četrtkovo pisanje Walterja Ulbrichta nekakšno sprejetje takšnega zahodnonemškega stališča, saj se je pred tem sestal vzhodnonemški parlament, voditelji dežel Varšavskega sporazuma (v Moskvi) in so se v Moskvi začeli pogovori o tem, da bi ZSSR in ZRN ne uporabljali sile v medsebojnih odnosih.

Pred kratkim je češkoslovaški voditelj Gustav Husak izjavil, da se njegova dežela zavzema za udeležbo pri kreditih Zvezne republike Nemčije v vzhodnoevropskih socialističnih deželah. Predsednik zahodnonemških sindikatov Heinz Oskar Vetter se je v Moskvi pogovarjal s članom politbiroja KP ZSSR Pjotrom Seljpinom. Pogovori so potekali v znamenju »razbijanja ledu« in bržkone so deloma uspeli, saj je Seljpin sprejel povabilo, naj vrne obisk na pomlad 1970. Član upravnega odbora Deutsche Bank Wilhelm Christians je bil prav tako pred kratkim v Moskvi, zakaj ZSSR se zanima za nakup 1,2 milijona ton jeklenih cevi v vrednosti polduge milijarde mark. Številni predstavniki zahodnonemških bank in industrije so se in se še pogajajo v Moskvi glede izrabiljanja sovjetskega naravnega plina v zahodnonemški industriji.

Spomladi leta 1967 je Leonid Brežnjev obiskal Nemško demokratično republiko in tedaj je v nekem govoru napadel ponudbe tedanje bonnske vlade za zблиžanje. »V iztegnjeni roki zvezne vlade,« je dejal »se skriva debel kamen.« Willy Brandt, ki je bil takrat zahodnonemški zunanji minister, mu ni bil dolžan odgovora. »Nemška politika je stopila iz kamene dobe,« je rekel.

Lahko bi rekli, da so bili sovjetski voditelji že nekaj let v zadregi glede tega, kakšno politično pot naj uberejo, kadar gre za odnose z ZRN. Med »grehi«, ki so jih očitali nepričakovano odstopanju Nikitu Hruščovu, je bila tudi namera, da izboljša sovjetsko-zahodnonemške odnose. Ko je bil leta 1964 urednik »Izvestij« in zet Hruščova Aleksej Adžubej na obisku v Bonnu in Varšavi, je v poljski prestolnici dal izjavo, ki je Berlin hudo užalila. Dejal je, da je Berlin največja ovira za prožnejšo sovjetsko politiko do Bonna in da sovjetsko gospodarstvo mora sodelovati z zahodnonemškim, najmočnejšim v zahodni Evropi in enem najmočnejših v svetu.

Padec Hruščova je ta proces prekinil, ni pa rešil sovjetskih problemov v tej zadevi. Oktobra lani, ko je bil Willy Brandt kot zunanji minister v New Yorku, se je pogovarjal tudi s sovjetskim zunanjim ministrom Andrejem Gromikom: »...tedaj so se mi prikazala znamenja o sovjetski odjugi.« Marca letos je Kiesinger na splošno presenečenje nujno sprejel sovjetskega veleposlanika v Bonnu Carapkina. Tedaj je prišlo do hudih kitajsko-sovjetskih mejnih spopadov na Amurju in sovjetski veleposlanik je opozoril zahodnonemškega kanclerja na to, da »kitajska grožnja postaja neznosna.« (Povedati je treba, da je za sprejem pri kanclerju nujno zaprosil sovjetski veleposlanik.)

Nekateri pravijo, da se Sovjetska zveza zdaj s petindvajsetletno zamudo začneja zavedati, da je del Evrope. V obdobju hladne vojne je sovjetska politika proglasila zahodno Evropo za ameriško domeno, vendar se je vseskozi zavedala, da bi ta del Evrope zmerom utegnil podpreti njene interese. Ko sovjetski voditelji primerjajo svoje sile in možnosti z ameriškimi in kitajskimi, prihajajo do tele ugotovitve: tista izmed treh svetovnih velesil, ki bo imela na svoji strani Evropo, bo močnejša od drugih. In pri tem ima Sovjetska zveza prednost, da je velik del države v Evropi. Pri tem pa se ne da prezreti dejstva, da je najmočnejša država v Zahodni Evropi ravno Zvezna republika Nemčija.

Zvezna republika Nemčija ima zelo pomembno vlogo v NATO: zaradi svojega dinamičnega razvoja in seveda zaradi tega, ker se Vzhod v svoji zahodni politiki obrača predvsem nanjo. Se pravi: za Zahod (tudi za ZDA) je dosti pomembnejše zблиžanje Moskve z Bonnom kot pa na primer s Parizom ali Londonom. Ko se je pred kratkim sestal ministrski svet članic NATO (v Bruslju), so predstavniki drugih držav zelo nejasno besedili o prihodnjih odnosih s Sovjetsko zvezo, medtem ko so bili predstavniki ZRN jasni in odločni: »Zadevo prepustite nam. Mi moramo ugotoviti, ali je ZSSR pripravljena popustiti, da bi se utrdil položaj v Berlinu in se normalizirali odnosi med Nemčijama.«

Willy Brandt ima pred Moskvo toliko lažji položaj, ker ni sodeloval v nacistični avanturi in ker je odkrit v svoji politiki. »Pobotanje s Poljsko,« je izjavil, »bo nekega dne prav tako pomembno kot pobotanje Nemčije s Francijo.«

KOMENTATOR

50 let skupnega življenja

V vasi Mali hrib pri Zgor-njem Tuhinju živita zakonca Terezija in Leopold HRIBAR ki sta si pred kratkim znova objubila zvestobo in praznovala zlato poroko.

V mladosti njuno življenje ni bilo rožnato, saj sta morala trdo delati. Leopold je delal na kmetiji in v gozdu, Terezija — iz male kmečke družine — pa je hodila na dnine. Poročila se je z Jožetom Balohom, ki je 1914 leta padel na ruski fronti. V letu 1919 se je znova poročila z Leopoldom Hribarjem. Tudi drugi mož je bil 1914 leta na ruski fronti, v Galiciji in Karpatih, kjer so ga ujeli Rusi in odpeljali v lager Azhabat, nato v Turkestan. Tam je kot prostovoljec vstopil v Rdečo gardo in se udeležil pohodov z belo gardo. V letu 1919 se je vrnil domov in spet so ga poslali na fronto na Koroško.

Po vrnitvi iz vojske sta z ženo trdo delala na kmetiji, da sta pošteno preživela 10-člansko družino. Vseskozi sta bila zavedna

Slovenca in tako tudi vzgojila svoje otroke.

Med narodnoosvobodilno oorbo je bila njuna hiša odprta partizanom katerim sta nudila vso pomoč. V letu 1943 sta odšla prostovoljno v partizane sinova Polde in Janez in oba padla.

Dne 17. marca 1943 so Nemci vdrli v njihovo hišo ter odgnali 2 konja, živino, prašiče ter vse, kar so mogli odnesti. Družino so odpeljali v Goričane, nato pa izselili v lager Burghausen. Spomladi 1945 so se vrnili v izropan dom in prazno gospodarsko poslopje.

Zlatoporočnica sta kljub težki življenjski poti čvrsta in vedra. Predsednik skupščine občine Kamnik tov. Vinko Gobec jima je k prazniku čestital in izročil darilo.

Obo sta člana ZB NOV Tuhin, ki jima za jubilej iskreno čestita in želi zdravja in sreče.

SREČO PODBEVSEK

Imeli smo ljudi

Nazarji Primožič

Rodil se je v Čečarih pri Kopru leta 1895. Komaj nekaj mesecev je bil star, ko mu je umrla mati. Otroška leta je preživel v skromnih razmerah kot otrok številne kmečke družine. Devet let star je moral za hilapa, leta 1915 pa so ga poklicali k vojakom. Tri leta je bil na italijanski fronti, udeležil se je številnih hudih bitk in napredoval v podoficirja, dobil je tudi srebrno medaljo za hrabrost. Bil je tudi hudo ranjen. Po vojni se je vrnil v domače kraje in se zaposlil v Trstu, kjer se je tudi vključil v delavsko gibanje. Leta 1927 so ga sprejeli v KP Italije, naslednje leto pa je moral zaradi preganjanja zapustiti domače kraje in oditi v tujino, najprej v Francijo. Tam je nadaljeval svoje politično delo, zaradi česar so ga obsodili na sedem let zapor. Uspelo mu je pobegniti v Belgijo, kjer so ga zaradi raznih akcij nekajkrat zaprli. Leta 1937 pa je odšel v Španijo. Bil je četni komisar v italijanski brigadi. Zaradi izčrpanosti so ga 1938 poslali na zdravljenje v Francijo, nato pa so ga zaprli v taborišče. Leta 1941 so ga francoske oblasti izročile italijanskim. Poslali so ga za pet let na otok Ventotene. Ob italijanski kapitulaciji je prišel v Trst, vendar se zaradi slabega zdravja ni mogel aktivno udeležiti bojev. Ostal je doma in po svojih močeh pomagal osvobodilnemu gibanju. Po vojni pa je bil več let zaposlen v organih notranjih zadev v Kopru. Slava mu!

Albert Klun

Marija Cetinski

Umrla je stara 85, na njenem pogrebu so se zbrali številni znanci in partizanski tovariši iz vseh krajev. Poročila se je pred petdesetimi leti, najdlje je živela v Banji Loki, vasi nad kolpsko dolino. Možu so ostali iz prvega zakona trije otroci, sama pa je rodila še dva. Toda od petih otrok, za katere je skrbel za vse enako kot bi bila njihova prava mati, sta ostala živa le dva: Nežka, moževa hči in njen sin Andrej, narodni heroj.

Andrej je leta 1942 odšel k partizanom, moža pa so Italijani internirali skupaj z Nežko. Sama je bila pod nadzorstvom, kljub temu pa je zbirala denar in drugo za partizane. Ohranili jo bomo v lepem spominu kot pravo partizansko mater.

Peter Sobar

Ivan Coriary

Pokopali smo ga 3. decembra. Tako nenadoma se je poslovil od nas, da smo se komaj zavedli resnice. Njegovo življenje je bilo trdo, že v predprilski Jugoslaviji se je moral trdo borovati za obstanek. Leta 1941 je vedel, kje je njegovo mesto in kaj dolžnost. Takoj se je povezal z aktivisti in začel delati za osvoboditev. Zbiral je hrano, obleko, denar in razne potrebščine ter jih spravil na partizansko ozemlje. V svoji hiši je imel shranjenih mnogo važnih in dragocenih dokumentov, ki jih je uspel očuvati do osvoboditve in so zdaj velike zgodovinske vrednosti. Po osvoboditvi pa se je takoj vključil v obnovo. Poznali smo ga kot požrtvovalnega delavca za razvoj socialističnih odnosov. Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Lojze Tomšič

Dne 26. novembra t.l. smo se za vedno poslovili od prijatelja, tovariša, skrbnega očeta in narodno zavednega člana naše družbe Lojzeta Tomšiča iz Bača.

Pokojni je bil sin mladega kmeta, rojen pred 67 leti. Že kot otrok je moral prijeti za težka kmečka dela. Se nedorasel je delal v gozdu kot delavec, tesač in voznik. Ko se je začela druga svetovna vojna, je Lojze vedel, kje je njegovo mesto. Že leta 1942 se je vključil v NOB ter pomagal s hrano in drugim. Po kapitulaciji Italije je bil izvoljen v vaški odbor kot referent za prehrano, kar ni bila lahka naloga. Lojze je bil trudil, da bi s pomočjo tovarišev vedno v redu opravil svojo dolžnost.

Zahrbtna bolezen ga je prežgodaj spravila v grob. Njegovim svojem naše sožalje!

Avguštin Sajin

Franc Škrli

Umrl je star 59 let, bil je borec 1. prekomorske brigade. Doma je bil na Filipčevem brdu pri Sezani, ukvarjal se je s kmetovanjem, bil je dober zadržnik in znan pridelovalec terana. Med vojno je postal oficir. Njegova vojna pot se je začela na dalmatinskih otokih, končala pa v Zidanem mostu. Takoj nato so ga demobilizirali zaradi slabega zdravja. Naj mu bo lahka krasna zemlja!

Ivan Pangos

Dobro je če veste...

KASABA, beseda, ki smo jo zlasti v času alžirske osvobodilne borbe pogosto slišali in brali, je bila prvotno splošen naziv za neutrujena muslimanska naselja, katerih prebivalstvo se je izključno ali pretežno ukvarjalo z obrtjo, trgovino in podobnimi poklici. Kasaba se je lahko razvila iz primestja ob kakšni trdnjavi, ob mestu, ali pa je bila novo, odprto naselje. Naselje, ki se je potegovalo za pravni položaj kasabe, je moralo izpolnjevati neke določene pogoje, imeti je moralo poleg meje in ozemlja vsaj eno džamijo, mekteb (osnovno šolo), po možnosti hamar (kopališče), han ali karavansaraj (prenočišče) nekaj trgovin in druge ustanove, ki so značilne za muslimanska naselja. Če so prebivali v takih naseljih tudi kristjani, so imeli zase posebno enoto, ki se je imenovala — varoš (mesto). V časih turške oblasti je veliko število naselij spadalo v to poslednje zvrst. Na področju današnje Vojvodine in Slavonije so npr. imeli v XVI. stoletju pravni položaj kasabe tile kraji: Pančevo, Bečkerek, Bač, Sombor, Petrovaradin (Varadin), Zemun, Slankamen, Sremska Mitrovica, Nijemci, Irig, Grgurevi, Sotin, Morović, Vukovar, Osljek in Erdut. Število prebivalstva v kasabah je bilo različno, ponavadi nikdar kdove kako veliko. Ščassoma so kasabe lahko prerasle v šcher, večje mestno naselje. Muslimanske molitnice in druga poslopja muslimanske arhitekture, ki so jih v kasabah obvezno gradili, so dajala tem naseljem vzhodnjaški videz. Hiše prebivalcev so se v veliki večini gradile iz slabega gradiva, iz lesa in blata (Hlovice) ter so bile vse prej kot prijetnega videza. V poznejših časih je beseda kasaba zgubila svoj prvotni pomen in je pomenila naziv za manjša podeželska mesteca.

NAJVEČJA STREHA NA SVETU. Sportne objekte, ki jih gradijo v Münchnu za olimpiado 1972. leta, bodo pokrili z velikansko streho iz sintetičnega materiala. Po izjavah konstruktorjev bo ta streha največja na svetu in bo pokrivala stadion, velodrom (dirkališče) in druge objekte kot ogromen šotor. Strešno »okostje« bo iz jekla, površina strehe pa bo merila 85.000 kvadratnih metrov in bo stala okrog 24 milijard starih dinarjev.

VSE GOZDNE POVRŠINE NA ZEMLJI OBSEGAJO 3704 MILIJONE HEKTAROV; od teh pride na listavce 66,7%. Največ iglavcev oziroma igličastih gozdov je v ZSSR, ZDA in v Kanadi. Gozdne zaloge lesa so neznansko velike — 238 milijard kubičnih metrov — približno 68 kub. m po prebivalcu na Zemlji; ena tretjina te zaloge pripada ZSSR.

TISOCLETJA STARI VITAMIN. Trije nemški znanstveniki so uspešno izločili iz možganov nekega mumificiranega Egiptčana iz dobe faraonov, snov, ki ima lastnost vitamina D. Pri poskusu na živalih so ugotovili, da je ta snov, čeprav je tako stara, zanesljivo delovala zoper rahitis in da gre zares za vitamin D, ki je, ne glede na večtisočletno razdobje, ohranil svoje lastnosti.

KUHINJSKA SOL. Človeku, ki ne opravlja težkega telesnega dela, zadostuje 5 g kuhinjske soli na dan. To pomeni, da bi lahko izhajal brez dodatka soli, t.j. samo s količino, ki jo živila že vsebujejo. Človeku, ki opravlja težje telesno delo ter se poti, je treba dati več soli. 20 g na dan ne more škodovati, čeprav zadržuje ta sol 2 l tekočine v tkivu, kar pomeni, da mora človek več piti, povečevati telesno težo ter obremenjevati srce in krvni obtok.

NAJHITREJSI VLAK NA SVETU vozi na Japonskem med Tokijem in Osako. Ta vlak, imenovan »Rikari« (strela), ki vozi po progi, vzdignjeni nad zemljo, lahko vozi s hitrostjo 250 km na uro. Poprečna hitrost vlakov na tej progi znaša 167 km na uro. Vlaki vozijo vsakih 20 minut od 6. do 24. ure. Od 1964. leta, ko je ta vlak začel voziti, je prepeljal več ko 200.000.000 potnikov. Na tej progi ni v vsem tem času prišlo do nobene nesreče.

ZIVO SREBRO JE OB NORMALNI TEMPERATURI V TEKOČEM STANJU in se naliva v steklenice. Steklenica živega srebra — enota za metalurško proizvodnjo in prodajo — tehta 76 funtov oziroma 34,473 kg.

Osnovnim organizacijam naj bo posvečena osnovna skrb

Nadaljevanje s 1. strani

Pri vseh teh nalogah bo ZRVS sodelovala zlasti z Zvezo združenj borcev NOV Jugoslavije.

Pri izpolnjevanju nalog v okviru splošne ljudske obrambe bo Zveza tesno sodelovala tudi z JLA, s štabi teritorialne obrambe in organi narodne obrambe družbenopolitičnih skupnosti.

Dalje je poudarjeno, da se morajo člani Zveze vključiti v teoretično in praktično proučevanje naše obrambne graditve in da so dolžni v javnosti, zlasti na svojih delovnih mestih in v družbenopolitičnih skupnostih, pomagati pri pojasnjevanju in uresničevanju koncepcije splošne ljudske obrambe.

NASLEDNJE POGLAVJE RESOLUCIJE je posvečeno praktičnemu delu, pri čemer je poudarjeno, da morajo rezervni vojaški starešine s svojo strokovnostjo pomagati pri graditvi in krepitvi teritorialnih enot obrambe, služb in enot civilne zaštite in mladinskih enot, kakor tudi v široki akciji pripravljanja prebivalstva za obrambo domovine.

Organizacije ZRVS naj bi bile močna opora družbenopolitičnim in strokovnim organizacijam, zato naj tesno sodelujejo z njimi in se vključijo v akcije teh organizacij za izpolnjevanje skupnih nalog splošne ljudske obrambe.

Organizacije in organi ZRVS naj se bolj neposredno dogovarjajo z ustreznimi vojaškimi poveljstvi, štabi teritorialne obrambe o programiranju in planiranju strokovnega vojaškega pouka ter njegovi organizaciji in izvajanju.

Organizacija ZRVS mora biti v prihodnje neposreden nosilec in organizator splošnega vojaškega pouka, namenjenega vsem rezervnim oficirjem in podoficirjem. Vsebinsko zadevnega programa bodo določali republiški odbori Zveze sporazumno z ustreznimi poveljstvi JLA, štabi teritorialne obrambe in organi narodne obrambe, in sicer na podlagi sugestij in orientacij, ki jih bo dal zvezni odbor sporazumno z organi državnega sekretariata za narodno obrambo. Poleg tega naj organizacije ZRVS uporabljajo in organizirajo tudi druge oblike dejavnosti, ki lahko pripomorejo k usposabljanju rezervnih starešin. Take oblike so npr.: informiranje o aktualnih vojni-političnih in drugih temah, informiranje o novostih vojaške zakonodaje in o delu organov narodne obrambe itd. Posebno pomembno je, da se rezervni starešine vključujejo v razne specializirane in športne organizacije ter v druge oblike zabave in rekreativne dejavnosti.

Govorec o vlogi javnosti, opozarja resolucija zlasti na vlogo časnika »Narodna armija« pri informiranju članstva organizacije in prenašanju izkušenj njihovega dela.

V TRETJEM POGLAVJU resolucija poudarja potrebo, da vsi organi ZRVS posvetijo več skrbni nadaljnji graditvi organizacije, njeni organizacijski in kadrovske krepitvi ter nadaljnjemu razvoju v smeri družbenopolitične in strokovne organizacije.

Osnovna skrb vseh organov ZRVS mora biti posvečena delovanju združenj (osnovnih organizacij), ker se tukaj v osnovi izvajajo vse naloge, rešujejo vsi problemi in ustvarjajo temelji za celokupno dejavnost ZRVS.

Se posebno je treba poskrbeti — je dalje rečeno v resoluciji — za aktiviranje vseh vojaških rezervnih starešin, ki so zunaj organizacij Zveze. To je stalna in aktualna naloga vseh organov ZRVS.

Prav tako mora biti stalna naloga organizacije njeno pomlajevanje: mladi rezervni oficirji in podoficirji naj bodo zastopani v ustreznem razmerju v organih ZRVS.

Organi Zveze naj pazljivo spremljajo in proučujejo položaj upokojenih vojaških starešin ter vplivajo na urejanje njihovih problemov; vsestransko naj jih vključijo k proučevanju nalog organizacije, upoštevajoč pri tem njihovo strokovno znanje in politične izkušnje.

Resolucija poudarja tudi pomembnost moralnega lika rezervnega starešine, ki mu je treba v prihodnje posvetiti več skrbi. Dalje poudarja, da mora biti družbeno-prostovoljno delo v organizaciji osnovna oblika njene dejavnosti.

Ker je dejavnost ZRVS širšega družbenega značaja, je nujno potrebno najti z ustreznimi dejavniki družbenopolitičnih skupnosti rešitev za finansiranje organizacije. Plane je treba sestaviti na podlagi realnih potreb in jasno določenih delovnih programov; finansiranje vojaško-strokovnih programov morajo zagotoviti nosilci teh programov. Zveza si prizadeva, da bi bilo finansiranje strokovnega pouka urejeno v okviru finansiranja narodne obrambe v celoti, s tem da se zagotove vsem organizacijam približno enaki materialni pogoji.

ZADNJE POGLAVJE je posvečeno pozdravnemu pismu tovariša Tita. Njegov poziv, naj ZRVS vsestransko pripomore h krepitvi materialne moči države, k ohranitvi njene neodvisnosti, suverenitete, integritete in nemotenega samoupravnega socialističnega razvoja ter pridobitve naše socialistične revolucije, je kongres sprejel kot osnovo dejavnosti ZRVS.

Na dnevnem redu precej pomembnih vprašanj

Nadaljevanje s 1. strani

hom že nekaj let. Namreč, ustanovitev odborov vojnih enot. Taka oblika dela bi bila posebno privlačna za upokojene vojaške osebe, ki pogosto ne najdejo primerne dela v že ustaljenih področnih združenjih borcev. Poudariti je treba, da je samo v Beogradu okoli 100.000 članov ZZB. Upokojenih vojaških oseb je nekaj čez 50.000, od tega jih je vsaj polovica članov ZZB. Med njimi je nad 100 generalov in okoli 3.000 polkovnikov. Ti ljudje bi s svojimi velikimi in bogatimi političnimi in strokovnimi izkušnjami lahko naredili veliko več, če bi jih le znali pravilno zaposliti.

Bivši borci pa so še vedno skrajaj povsod med tistimi, ki največ naredijo in ki so najbolj družbeno delavni. To velja posebno za vasi, kjer še vedno počiva največ dela na njihovih ramenih.

Razni pojavi, ko se zdaj tu, zdaj tam pojavi narodnostna nestrpnost, na bivše borce zaradi njihovih izkušenj in globokega prepričanja nimajo posebnega vpliva. Tako so tudi zadnji zapleti okoli Srbskega filozofskega društva naleteli tudi na odpor ZZB na različne nezdružbe politične težnje kot so starokopitnost, etatizem, birokratizem in nove oblike stare informbirojevščine kaže, da imajo člani ZZB dober posluš za vse, kar ni prav.

Velja pa poudariti izjavo enega izmed govornikov, ki je dejal, da nacionalizem med delovnimi ljudmi sploh nima korenin. Če njegovo razmišljanje podrobneje razčlenimo, lahko zapišemo, kako gre v novejšem času za delitev nekaterih birokratskih predprav po nacionalnem ključu, medtem ko je šlo pri starem nacionalizmu za delitev kapitalističnih koristi.

Precej je bilo tudi razglabljanj okoli predloga, da bi povečali družinsko invalidnino z 12 na 100 dinarjev za mesec. Pri tem je za-

V Kranju so v sredo, 19. novembra, slovesno podelili Andreju Brovču Orden bratstva in enotnosti z zlatim vencem, s katerim ga je odlikoval predsednik Tito v okviru 50-letnice KPJ za njegovo nenehno revolucionarno udejstvovanje. Slovesne podelitve odlikovanja, ki je bilo združeno s slavljenčev 60-letnico, so se udeležili Vinko Hafner, Aci Puhar in mnogi njegovi predvojni in vojni sodelavci ter predstavniki današnjega družbenega življenja kranjske občine.

Partizani IX. korpusa se v spominih večkrat vračamo v Baško grapo. Na ta odročni kraj — čeprav povezan s svetom z železniško progo in ozko makadamsko cesto — se spominjamo z zaskrbljenostjo. Med NOB, ko smo štiri dni in noči napadali železniško progo, utrjene postojanke, rušili mostove in bunkerje, smo občudovali vztrajnost ljudi, ki jim je bil življenjski prostor prav Baška grapa. Iz knjig smo vedeli, da se je v Zakojci nad Baško grapo rodil pisatelj France Bevk, iz pripovedovanj politikomisarjev pa, da je bil iz Ruta nad Baško grapo Simon Kos, ki so ga fašisti ustrelili v Trstu decembra 1941. Zvedeli smo tudi, da sta iz Baške grape dva organizatorja oboroženega upora: Andrej Brovč — Janko Baški in Albin Kovač — Jaka. Brovč praznuje te dni svojo 60-letnico.

Jubilant Andrej Brovč — Janko Baški je bil rojen dne 19. novembra 1909 na Koritnici v Baški grapi. To vas poznamo iz prvega slovenskega filma »Na svoji zemlji«. Njegov oče je polnih dvainštrideset let delal kot gozdni delavec in tako služil kruh svoji družini.

Leta 1920 se je iz vojnega ujetništva v Rusiji vrnil Andrejčkov

nimivo, da so tistih 12 dinarjev imenovali »razvpitih 1200 din«. Naj se razumemo, zahtevo po povečanju družinske invalidnine slišimo že več let skoraj na vsaki skupščini, o njej so tudi govorili na ohridskem kongresu. Razumljivo pa je, da niti kongres niti zvezni odbor ZZB ne moreta o tem odločiti, ker je zato pristojna zvezna skupščina kot najvišja oblast v državi. Toda zvezni izvršni svet je kot zastopnik skupščine predlog ZZB zavrnil, češ da ni za uresničitev dovolj denarja.

Zato so na zasedanju zveznega odbora ZZB po daljši razpravi in po različnih predlogih, pa tudi po precej ostrih besedah nazadnje sklenili poslati zvezni skupščini pismo z zahtevo, naj te dokončno in nedvoumno pojasni, zakaj ni denarja in kdaj točno misli povečati invalidnino družinski članom padlih borcev. Teh 12 dinarjev družinske invalidnine predstavlja v naših razmerah posebne vrste zgodovinsko zanimivost, pa tudi rekord. Odkar so sklenili, naj bo družinska invalidnina 1200 dinarjev, kar je bil takrat povprečni mesečni zaslužek, pa do zdaj, ko ta vsota pomeni nekaj manj kot vrednost kilograma mesa, se niso nikoli uskladili s porastom cen, oziroma vrednostjo dinarja.

Nadalje so precej razpravljali tudi o vedno večji poplavi »sundaa«. Po drugi strani pa se pojavljajo leposlovna, filmska in druga dela, ki prikazujejo našo revolucijo neresnično. ZZB se premalo čuti kot organizirana politična sila, ki zajema v svojih vrstah skoraj milijon članov.

Na zasedanju so tudi sprejeli delovni načrt zveznega odbora ZZB in napotke za družbenopolitično dejavnost Zveze. Oba dokumenta bodo objavili v tisku in jih poslali vsem združenjem.

MP

Praznik Andreja Brovča — Baškega

vi tehnike »Porezen« iz Labinj v smrekov gozd nad domačijo Obrama.

Po osvoboditvi je Brovč med drugim opravljal nalogo organizacijskega sekretarja okrajnega odbora OF za Kranj, bil je personalni referent okraja Kranj. Napor med borbo so zapustili hude posledice. Moral je v bolnišnico, kjer je preстал hudo operacijo. Na delo se je vrnil spomladi 1946. Od decembra 1947 do poletja 1952 je bil predsednik občine Kranj. Bil je tudi sekretar mestnega komiteja ZKS za Kranj, od 1948 do 1952. Zvezni ljudski poslanec je bil v drugem sklicu.

Brovč ni varčeval s svojimi močmi in sposobnostmi, kadar je šlo za izboljšanje in izgradnjo porušene domovine. To mu je tudi izpodkopalo trdno zdravje. Moral je drugič na operacijo. Le počasi se mu je zdravje krepilo, vendar mu po vrnitvi iz bolnišnice ni več dopuščalo, da bi ponovno prijel za prejšnje delo. Še vedno rad pomaga pri borčevski organizaciji v občini Kranj in v Planinskem društvu.

Ob svojem šestdesetem jubileju se Brovč z veseljem spominja prehojene revolucionarne in borbene poti. V največje zadoščenje mu je lahko ugotovitev, da je ljudem po vaseh Baške grape, na Šentviški planoti in delu Cerkljanske vili s svojim delom moči, da so se z orožjem uprli fašizmu. Zmagali so in rodno Baško grapo ohranili sebi in svojim otrokom. Nekdanji partizani in aktivisti mu za šestdesetletnico želimo zdravja, vedrine in partizanske dobre volje.

ANDREJ PAGON-OGAREV

Tudi v Jugoslaviji je ubijal

Po italijanskem časopisu »Vie nuove« povzemamo, da bi se lahko sodna preiskava oz. pregon o medvojnem delovanju Matijasa Defregerja, zdaj škoda v Münchnu, ki je dal ustreliti v Italiji 17 nedolžnih prebivalcev, ko je bil kapetan nacistične vojske v zadnji vojni, razširila tudi na njegovo delovanje na ozemlju — Jugoslaviji.

Torej: če bodo potrdili dosedanje obtožbe, uboj prebivalcev v Filettu v Italiji, ne bo osamljen primer pokolov, ki jih je zagrešil omenjeni nemški oficir. Defreger je pripadal 114. lovski diviziji Wehrmachta, ki je opravila zločin v Filettu. Kaže pa tudi, da so že dokazali, da je ta 114. divizija prej, preden je prišla v Italijo, operirala na ozemlju Jugoslavije kot 741. divizija in da je kriva za strahotne pokole v Srbiji, Bosni, Liki, Dalmaciji in drugje. Ta divizija je usmrtila 602 ženski oz. z njimi vred otrok v kraju Palančišče pri Prijedoru, ustrelili so 90 ljudi v Zrenjaninu itd. Prav zato predlagajo, naj bi preučili celotno Defregerjevo vojaško »kariero« za čas zadnje vojne.

Okrogle in oglate

NAMESTO: V IMENU BOGA... Praški tednik »Tvorba« obravnava v svoji satirčni rubriki čiščenje v partijskih vrstah in naveda tale primer: neki tajnik partijskega odbora je prišel k predsedniku in mu sporočil, da sta v partiji ostala samo še ona dva... Predsednik je nato dejal: »V imenu varnosti izključujem iz partije še tebe...«

LAHKA SLUŽBA... Neki Stockholmski je nedavno objavil v nekem tamkajšnjem večernem listu takle mali oglas: »Prezaposlen uslužbenec išče človeka, ki bi se, namesto njega, o mraku po pol ure na dan sprehal po parkih, kakor mu je priporočil zdravnik.«

ZNACILNO ZA DANASJNE DNI... Ameriški bestseller (najbolj uspešna oziroma prodajana knjiga) med žepnimi knjigami se imenuje: »Kako je moč živeti na tuji račun?«

NOČEJO UMRETI... Kljub volilnemu neuspehu se skuša staro vodstvo zahodnonemške Krščanskodemokratske stranke s Kiesingerjem na čelu obdržati v sedlu in še naprej voditi stranko. Prvak te stranke v deželi Schleswig-Holstein dr. Ernst Henssener je na strankini konferenci pohvalil vztrajnost vodstva in rekel: »Naše slavno vodstvo odмира, vendar pa ne umira...«

UBIJALSKI KRITIK... Napadi Brigitte Bardot so jeli žreti živce tudi njenim dosedanjim oboževalcem. Filmski kritik pariškega časnika »France soir« je napisal: »Ko bi bila Bardot imela dobrega šefa propagande, bi bila po njegovem vztrajnem nasvetovanju napravila samomor že pred štiri leti...«

DVOUMNO... Na vprašanje: »Kakšna je razlika med prijateljstvom in ljubeznijo?« je odgovorila igralka Dušica Zegarac: »Kakor med dnevom in počitjem.«

JUNASKI SPOL... Nekoliko gledalcev filma »Helga«, v katerem je moč videti porod, se je onesvestilo. Med onesvesčenimi ni bila nobena ženska, bili so samo — moški... Bržkone se jim je porodnica smilila.

FILM O ABSURDU (brezumnosti). Filmski režiser Fedor Skubonja je izjavil: »Posnel bom film o absurd, v katerem si neki tovariši, ki so bili v vojni pripravljeni žrtvovati življenje drug za drugega, prizadevajo obglaviti drug drugega zgolj zaradi tega, ker vodijo konkurenčna podjetja.« Film se ne tiče direktorjev filmskih podjetij, saj le-ti večinoma niso bili tovariši v bojih...

NAJTEŽJI PROBLEM... Neki prijatelj je zaprosil beogradskega odvetnika dr. Milivoja Perovića, naj mu pomaga pred sodiščem v ločitveni pravdi. Odvetnik je privolil s pogojem, da ga prijatelj pelje do sodišča in nazaj v pisarno. »Nič lažjega kot to, soglašam,« je dejal prijatelj. Odvetnik je stavil s prijateljem, da ne bo šlo tako lahko, da bo poskus parkiranja avta pred sodišče, trajal dlje ko ločitvena pravda. Odvetnik je stavo dobil. Prostor za parkiranje sta iskala 15 minut, ločitvena pravda pa je trajala — pet minut.

VABLJIVE PREGREHE... Neka mistress (gospodinja) je objavila v londonskem časniku »Times« takle oglas: »Prodaj papagaja, ki govori preveč, preglasno in preslikovito...« Zgovornega papagaja si je pridobil najbolj darežljivi ponudnik. Plačal je za »preslikovito« govorečega klepetarja približno — 200.000 starih din.

SMISEL ZA NESMISELNOSTI... Münchenski časnik »Abendzeitung« je objavil takle oglas: »24-letni študent želi spoznati ljubko dekle, ki ima smisel za nesmiselnosti.«

O DIPLOMATSKIH ODNOSIH GOVORIMO LAHKO V RAZNIH ODTENKIH. Celó tedaj, ko dva diplomata, drug z drugim, sploh ne govorita, si lahko marsikaj povesta s prišepetavanjem,« je napisal v nekem članku ameriški diplomat in profesor G. Kennan.

OROKAVICENA MASCEVALNOST. Nemški komponist Karl Orff je takole svetoval nekemu mlademu prijatelju: »Bodi nasprotni svojim sovražnikom do skrajnosti ljubezniv, saj jih ne more nič tako razkačiti kakor to!«

»NAJLEPŠE POČITNICE« so, ko se po počitnicah — odpočivaš,« je zaupal novinarjem italijanski komik Toto, ko se je vrnil s počitnic.

Zgodovina vohunstva (IV) Za Hitlerja in proti njemu

Naj je bil Abwehr še tako pomemben, kar zadeva nacistično obveščevalno službo, ga vendar ni mogoče primerjati z britanskim Intelligence Serviceom ali francoskim Deuxième bureaujem. Največja zasluga Abwehra je uničenje »Rdečega orkestra« (Rotte Kappelle), komunistične vohunske organizacije (v Berlinu, 1942), vendar je naredil dosti napak. Tako na primer leta 1941 ni mogel pravočasno obvestiti poveljstva, da je Stalin zbral okoli Moskve sto divizij iz Sibiri, dalje je bil presenečen nad zavezniškim izkrcaanjem v severni Afriki, čeprav mu je bilo znano, da se v Gibraltarju zbira veliko ladjevje. Angleški zgodovinar Wheeler-Bennet trdi, da je bil Abwehr »mučno in neizpodbitno neučinkovit« in da ni nikdar dosegel velikih uspehov ne kot informacijsko središče ne kot zbirališče zarotnikov.

Wilhelm Hans Canaris je bil potomec bogate družine, ki se je v začetku 17. stoletja preselila v Nemčijo iz Italije; tedaj so se pisali Canari. Pozneje so sicer menili, da je Canaris grškega rodu. Leta 1905 je stopil v mornarico, tri leta kasneje pa je bil poročnik bojne ladje, »zelo skromen in zadržan, zelo sposoben in molčeč, nadarjen za teoretične probleme, lahko postane dober oficir, ko bo zaupal vase in postal samozavestnej, kot je pisalo v njegovi oceni.

Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil Canaris na križarki »Dresden«, ki je 8. decembra 1914 sodelovala v pomorski bitki pri otočju Falkland. Nemci so bili premagani, morali so se vdati, Canaris pa se je s ponarejenim potnim listom izmuznil mimo vseh kontrol in se na angleški trgovski ladji pripeljal najprej v Plymouth, nato v Španijo in na posled v domovino. Tako se je začela njegova vohunska kariera. Poslal so ga v Španijo, kjer je delal v tajni službi, ki je zbirala podatke o britanskem oporišču v Gibraltarju, organizirala oskrbovanje nemških podmornic in sabotaže na britanskih ladjah.

Po vojni je Canaris sodil med tiste Nemce, ki so sovražili weimarsko republiko in komuniste. Ko so januarja 1919 oficirji konjeniške garde ubili komunisto Rozo Luxemburg in Karla Liebknechta ter njuni zmaličeni trupli vrgli v berlinski kanal Landwehr in ko so februarja enega izmed udeležencev poboja — poročnika Vogla — obsodili pred vojaškim sodiščem na izključitev iz vojske ter dve leti in štiri mesece zapora, je med sodniki sedel tudi Canaris. Voglu je priskrbel ponarejene dokumente in 30.000 mark ter mu omogočil

pobeg na Nizozemsko. Uvedli so sicer preiskavo, toda Canaris ni postavil pred sodišče, marveč v — kabinet vojnega ministra Noskeja, koder je postal njegov mornariški pribočnik.

Marca 1920 je Canaris sodeloval v skrajno desničarskem puču, ki ga je v Berlinu skušal izvesti diletantski politikant Kapp, pozneje pa se je pogajal za gradnjo nemških podmornic — zoper določbe versajskega sporazuma — v Španiji, Japonski in na Nizozemskem. Napredoval je hitro: leta 1921 je postal štabni oficir pri poveljujočem admiralu baltijskega oporišča, čez tri leta pa je poveljeval križarki »Berlin«. Zdelo se mu je, da v mornarici ne bo mogel naglo napredovati, zato je leta 1924 hotel sleči vojaško suknjo. Toda kontraadmiral Gagern ga je pregovoril, tako da je Canaris čez dve leti prišel v obrambno ministrstvo kot načelnik sekcije »A-II« za mornarico: organizirati je moral kontrašpijonažno službo. Potem je napredoval še hitreje in leta 1933, ko je Hitler prišel na oblast, so ga toplo priporočili za delo v poveljstvih, ki »zahtevajo izreden dar opazovanja in diplomatsko spretnost«. Leta 1934 je prevzel poveljstvo mornariške baze v Schwinemündu, ko pa je Heydrich skušal spraviti na vrh Abwehra svojega človeka, so za to izbrali Canarisa. Toda šele čez dobro leto se je z družino preselil v Berlin, v hišico na Dollerstrasse v predmestju Südende. V isti ulici je stanoval tudi njegov poznejši smrtni sovražnik Heydrich, načelnik SD. Toda sprva sta bila dobra prijatelja, družini sta se nenehno obiskovali in ko so se Canarisovi pozneje preselili, so šli Heydrichovi za njimi. Ko so Heydricha junija 1942 ubili v Pragi, je Canaris ob njegovem grobu »ihtel in s solzami v očeh« dejal, da je izgubil pravega prijatelja.

Sedež Abwehra je bil na Tirpitzuferju št. 74—76, v stari štirinadstropni hiši, ki se je držala poslopja vojnega ministrstva. Canaris je imel svoj urad na vrhu, skromno opremljeno sobo, v kateri je prebil tudi osemnajst ur na dan. Oblečen je bil v civilno obleko, uniformo je nosil samo na raznih prireditvah in slovesnostih.

Organizacija je razpredla svoje mreže po vsej Evropi, zlasti pa v Avstriji, Češkoslovaški in Poljski, se pravi v državah, ki jih je Hitler določil za prve žrtve nacizma. Februarja in marca 1938 je Canaris izdelal načrt, ki je temeljil na lažnih premikih nemških čet k avstrijski meji, načrt, ki je pripomogel k temu, da je Hitler prisilil Avstrijo v Ansch-

Canaris in Heydrich na kosilu nacističnih voditeljev ob začetku druge svetovne vojne. Prijatelja sta kmalu postala smrtna sovražnika.

luss. Canaris je bil zato nagrajen in povišan v kontraadmirala.

Toda pred drugim agresivnim Hitlerjevim dejanjem — zasedbo Češkoslovaške — je bil Canaris že v »opoziciji«. Razlog za to ni jasen. Morda so »mu odprla oči« Heydrichova prizadevanja, da se polasti Abwehra, verjetneje pa je, da se je ustrašil Hitlerjevega sklepa, da se požene v vojno. S pomočjo Hansa Osterja je začel proučevati načrt za odstranitev Hitlerja. Po tem načrtu naj bi Hitlerja aretirali, brž ko bi izdal ukaz za napad na Češkoslovaško, nato pa bi ga postavili pred ljudsko sodišče. Hitlerja naj bi proglasili za norega in ga zaprli v norišnico. Sicer pa — če z norostjo ne bi šlo — bi odvetniki pokazali sodišču Hitlerjeve agresivne načrte, tako da bi bil obsojen kot »neodgovoren zločinec, nesposoben opravljati funkcije führerja in kanclerja rajha«. Načrt je zaradi sporazuma v Münchnu spodletel, toda naslednje leto je Canaris že koval zaroto z generaloma Halderjem in Beckom: Hitlerja naj bi odstranili ob napadu na Poljsko. Toda Canaris ni nikdar naravnost sodeloval z zarotniki. Deloval je iz ozadja in tako so iz njegove pisarne odhajali »posredniki«, ki so obveščali tujino o bližnjih nemških napadih. Tako so bile obveščene Danija in Norveška, Nizozemska in Belgija, Anglija, Jugoslavija in Švedska. Obenem je Canaris po-

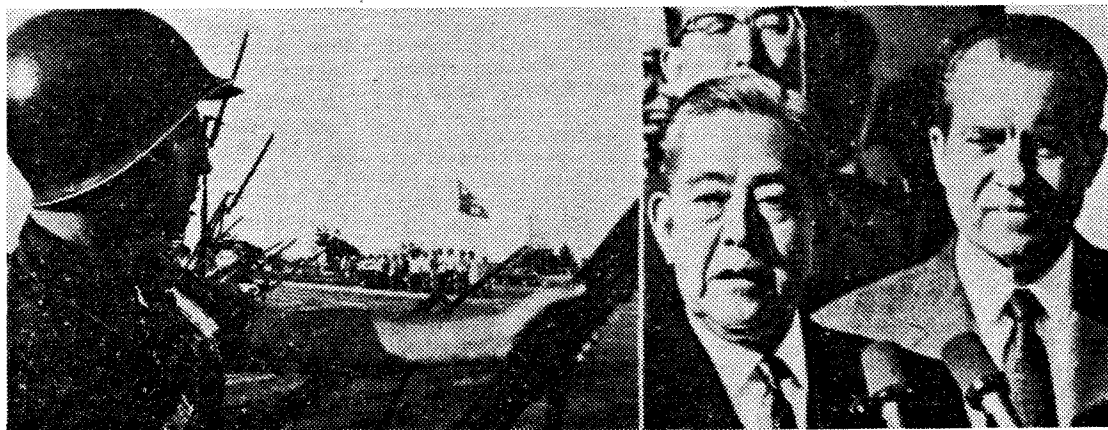
šiljal Hitlerju vznemirljiva poročila o britanskih in francoskih oboroženih silah. Baje je svojim najzaupnejšim sodelavcem dejal: »Naloga Abwehra je, da priskrbi kar se da veliko vznemirljivih informacij o britanskih nasprotnih ukrepih.«

23. oktobra 1940 je Hitler prišel v Hendaye, da bi se srečal s Francmom in ga pregovoril za vstop Španije v vojno. Toda Franco je bil gluh na to uho. Njegov zunanji minister Suñer se je namreč mesec prej v Rimu sestal z Josefom Müllerjem, agentom Abwehra (po drugi svetovni vojni je bil minister na Bavarskem), ki mu je v Canarisovem imenu sporočil, da Nemčija ni pripravljena na vojno, da ne bo zmagala in da je Franco lahko brez skrbi, da nemška vojska ne bo vkorakala v Španijo.

Težko je sklepati, zakaj je Canaris počel takšne reči, saj je dokumentov o tem zelo malo. Bržkone je slutil, da bo Nemčija napadena in poražena, če bo zabredla v vojno. Dasiravno je sovražil nacizem, pa je tesno sodeloval z največjimi in proslulimi nacističnimi voditelji. Marca 1943 mu skupina štabnih oficirjev v Smolenski ni hotela stisniti roke, ker so zvedeli, da se zelo lepo razume s Himmlerjem.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Ključ Pacifika

Ključ Pacifika je otok Okinava, ki ga je leta 1945 izrgala Japoncem vojska ameriških marincev in potem pokopala 200.000 trupel. Iz te naravne »letalonosilke«, oddaljene približno enako od Kitajske in od Formoze, so ZDA naredile eno izmed poglavitnih stražarskih baz na svetu. V 117 oporiščih tega otoka so spravljene hidrogenerne bombe, strupeni plini, nuklearne rakete, usmerjene proti rdečemu kontinentu, radarske naprave, ki nadzirajo Kitajsko, bombniki B 52, ki vsak dan vzletajo proti Vietnamu. Okinava je simbol preteče apokalipse za prebivalce otoka, za Japonsko in druge otoke. Je tudi simbol poraza za Japonsko. In simbol ponižanja, ki ga narekuje »pax asiatica« (azijski mir). Ta otok naj bi ZDA — kot je predsednik Nixon obljubil japonskemu premieru Sato — leta 1972 vrnil Japonski. Pri tem pa se svet sprašuje, če ne bo ta vrnitev le simbolična...

Na sliki levo: Prizor z Okinave. — Desno: Japonski premier Sato in predsednik ZDA Nixon.

31

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze Borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec« Ljubljana, Beethovnova 10 — Fish in klišiji »GP DELO« Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N par. Za izposojenost stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10 prilijte 4 predal 388.XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501.8-29 — Telefonski številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22.813, uprava 22.607 — Rokopisov ne vračamo